Intervju: Božo Prelević

KOSOVSKA MATRICA U SAVAMALOJ

Intervju: Ibrica Jusić

I, IDEMO DALJE

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1334

28. jul 2016.

MANDATAR I SRBIJA

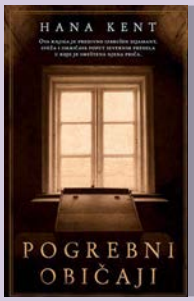
FAKTOR NESTABILNOSTI

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

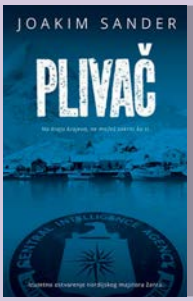
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 16. jula do 19. avgusta 2016.

Hana Kent
POGREBNI OBIČAJI

Fascinantan roman zasnovan na istintom događaju iz istorije Islanda, o sudbini žene koja je zbog saučesništva u dvostrukom ubistvu osuđena na smrt, a zatim poslata na jednu farmu da tamo radi i sačeka datum određen za pogubljenje

Joakim Sander
PLIVAČ

Savremeni špijunski triler čija se radnja dešava na liniji Brisel-Švedska-Sirija-Liban-Avganistan-Irak-SAD. Autor je nekadašnji poslanik u Evropskom parlamentu i činovnik Evropske komisije, a danas skandinavska literarna zvezda u usponu

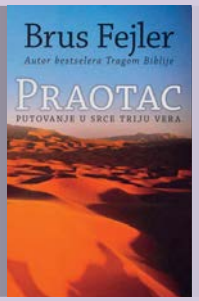

Folker Kučer
JEDAN NEREŠEN SLUČAJ

Uzbudljiv nemački krimić s radnjom smeštenom u Berlin poslednjih dana Vajmarske republike, u kome nacistička partija postaje sve moćnija. Mladi inspektor istražuje zločin čiji trag ga uvlači u poteru za zlatom koje grupa ruskih opozicionara krijumčari kako bi kupila oružje i organizovala puč

Brus Fejler
PRAOTAC

Istorijsko-putopisna knjiga nastala tokom putovanja Bliskim istokom u potrazi za istinom o biblijskom Avramu koji se nalazi u srcu tri monoteističke religije – judaizma, hrišćanstva i islama

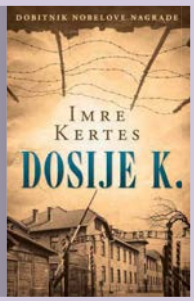
Kristofer Mur
SVETA PLAVA

U julu 1890. Vinsent van Gog je otišao u kukuruzno polje i ubio se. Ili nije? Šta je bila istinska inspiracija slikara sa Monmartra? Urnebesna rekonstrukcija umetničkog Pariza skraja XIX veka

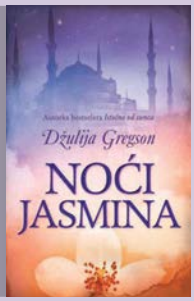
Imre Kertes
DOSIJE K.

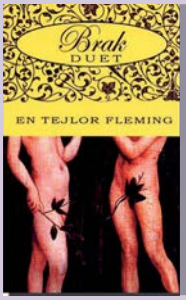
Životna ispovest mađarskog nobelovca koji je kao dečak preživeo užase Aušvica. Knjiga razgovora u kojima Imre Kertes otvoreno i zanimljivo svedoči o svom životu, istoriji i književnosti

Džulija Gregson
NOĆI JASMINA

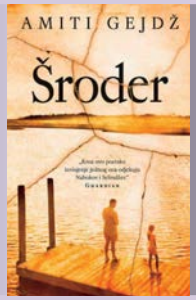
Ljubavno-špijunski triler o sudbini jedne britanske pevačice koja tokom Drugog svetskog rata nastupa pred savezničkim vojnicima u Kairu i Istanbulu i ima romansu s pilotom RAF-a

En Tejlor Fleming
BRAK - DUET

Dve priče o neverstvu i njegovim posledicama koje bi mogle da se koriste i kao uputstva za brak. Knjiga namenjena svakome ko je na brak pomišljao, u njega duboko zagazio, ili, pak, pokušava da se domogne razvoda

Amiti Gejdž
ŠRODER

Nabokovljevsko-selindžerovska setna ispovest jednog prevaranta, istočnonemačkog imigranta u Americi, koji pripoveda o svom promašenom životu, otmici sopstvene ćerke i neutaženoj čežnji za ljubavlju

Robert M. Edsel, Bret Viter
OPERACIJA: ČUVARI NASLEĐA

Knjiga o sudbini umetničkih dela koja su iz okupiranih zemalja krali nacisti i o specijalnom savezničkom odredu formiranom s namerom da opljačkane umetnine vrati. Dokumentovano i uzbudljivo pisana knjiga o „najvećem lovu na blago u istoriji"

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

VREME
BROJ 1334
28. jul 2016.

04 Vučić i mediji: Glavni urednik Srbije

07 Zoom: Igre prestola

08 Politički život: Faktor nestabilnosti

12 Intervju: Božo Prelević

17 Nuspojave: Prava tema i laka konverzacija

18 Srbija i Evropska unija:
Tragači za izgubljenim reformama

22 **Epilog slučaja "Grmeč":**
Zločin koji se isplatio

24 Komunalna policija:
Batina u rukama gradonačelnika

27 Lisica i ždral: Slušaj amo

KULTURA

28 Intervju: Ibrica Jusić

31 Palić 2016: Tranzicija, odozgo i odozdo

34 Izložbe: Počelo je u Parizu

36 Na marginama velikih muzičkih festivala:
Finalni tinejdžer

38 Filozofija: Haosmos

39 TV manijak: Pokemon gou

SVET

40 Sezona stranačkih konvencija u SAD:
Podrška sa zadrškom

43 Nemačka i terorizam: Strah je stigao

44 Turska posle puča:
Gvozdena metla Tajipa Erdogana

46 Istraživanje MMF-a:
Evropsko prelivanje mozgova

MOZAIK

48 **Nauka:**
Let oko sveta bez kapi goriva

54 Kultura sećanja: Video-rikorder

56 **Navigator:**
Svi znaju šta radimo

60 Strip: Sumrakovac

62 Vreme uživanja: Sva će raja otići na more

Evropski sud za ljudska prava kaznio je državu Srbiju, ali odgovorni za eksploziju u "Grmeču" ostaju van domašaja pravde
PIŠE: DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Solarni avioni koji bi bili u stanju da ponesu ozbiljan teret morali bi da imaju toliko velika krila da bi prema njima i Erbas 380, najveći putnički avion na svetu, izgledao kao vrabac. To opet ne znači da su solarni avioni slepa ulica rezervisana za marginalne avanturiste i investitore koji mole da ih neko oslobodi viška para. Naprotiv
PIŠE: DR SAŠA MARKOVIĆ

Samo što smo kročili na Kalemegdan, naleteli smo na Sajtera. To nije jedini Sajter kojeg ćemo sresti tog dana na beogradskoj tvrđavi. Što ne treba da čudi, tamo je mnogo drveća a Sajteri žive u šumi. Gađamo ga virtuelnim lopticama na mobilnom telefonu i hvatamo iz drugog pokušaja, prvi put se izmigoljio. Igramo Pokemon gou
PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Tanja Valič/Tanjug

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

GLAVNI U

Čovek čija je medijska zastupljenost statistički dominantna u odnosu na bilo koga drugog na javnoj sceni, a pozitivni prikazi brojčano neuporedivi s negativnim, stalno je nesrećan i nezadovoljan zbog načina na koji ga mediji predstavljaju. Kako bi ilustrovao razloge za svoju frustraciju, on izlaže tekstove, izjave i karikature koji ga čine nesrećnim, a koji istovremeno čine jedan promil ukupnog medijskog sadržaja koji se na njega odnosi

Fotografije: Tanja Valič/ Tanjug

Zahvaljujući izložbi "Necenzurisane laži" skoro je neprimetno prošla informacija koja apsurdni koncept te izložbe, njen povod i pozadinu, do kraja ogoljava i obesmišljava. Istovremeno s halabukom koja se podigla oko izlaganja mnoštva tekstova, tvitova i naslovnih strana koji kritički govore o Aleksandru Vučiću, objavljeno je da se tokom juna 2016. mandatar pojavio u medijima skoro šest puta više od Ivice Dačića, devet puta više od Zorane Mihajlović i više od svih članova tehničke vlade zajedno.

Izložba na kojoj se praktično svi eksponati odnose na sveprisutnost i svemoć Aleksandra Vučića, a koju su postavili predstavnici njegove partije kao dokaz da u Srbiji nema cenzure, vremenski se poklopila s nalazom da on praktično vlada medijskim prostorom – što mu, logično, daje neslućenu medijsku moć i praktično nemerljiv uticaj na javno mnjenje.

SVUDA I NA SVAKOM MESTU

Prema istraživanju agencije Ninamedia, o Vučiću je u junu objavljeno 12.833 priloga u štampanim, elektronskim i internet medijima i agencijama, dok su ih svi bivši ministri zajedno imali 11.127. Iako se ovo istraživanje nije bavilo kvalitativnom dimenzijom medijskih objava koja bi prikazala koliko je bilo pozitivnih, a koliko negativnih objava o Vučiću, toliko prisustvo u medijima i takva disproporcija u odnosu na medijsko prisustvo ministara, dovoljno je

UREDNIK SRBIJE

SVEPRISUTAN: A. Vučić na stranačkoj izložbi

OSETLJIV I UVREDLJIV: A. Vučić
Foto: Tanja Valič /Tanjug

ilustrativno. Važno je pritom reći da junski nalazi nikako nisu izuzetak – istraživanje Ninamedije pokazuje da je Vučić pad broja objava zabeležio samo u maju (kada ih je bilo 10.599), rast broja u aprilu (bilo ih je više od 14.000), a da ih je u martu bilo otprilike isti kao sad. Zabrinjava, međutim, podatak da je ovo prvi put da je procenat broja objava o njemu veći od ukupnog broja objava o svim ministrima zajedno.

Inače, praktično svi medijski monitorinzi i istraživanja koji su rađeni od Vučićevog preuzimanja vlasti u Srbiji govore isto – da je on osoba koja "vedri i oblači" medijskim prostorom, bez obzira na to kako je prikazan u ovom ili onom mediju. U tom smislu, posebno su ilustrativni poslednji izbori tokom kojih je više organizacija pratilo elektronske, štampane i internet medije i došlo do sličnog zaključka.

Biro za društvena istraživanja (BIRODI) je prateći televizije s nacionalnom pokrivenošću došao do podatka da je Vučiću i njegovim aktivnostima tokom predizborne kampanje bilo posvećeno ukupno 28.112 sekundi, odnosno 468 minuta programa. Konkretnije, to iznosi neverovatnih 27 odsto ukupnog vremena koje je na svim "nacionalnim televizijama" posvećeno akterima u izbornom procesu. Pritom, tokom tri četvrtine tog vremena (ili 21.229 sekundi) Vučić nije nastupao kao predsednik naprednjaka i lider njihove izbore liste, već kao premijer – što je glavna karakteristika tzv. funkcionerske kampanje, gde se predizborne aktivnosti obavljaju pod firmom važnih državnih poslova: npr. kad premijer otvara put čija se izgradnja plaća iz budžeta, to se u glavama potencijalnih birača automatski transformiše u dostignuće SNS-a i premijerov lični podvig.

Poređenja radi, Ivica Dačić je zauzeo skoro devet puta manje prostora na nacionalnim televizijama – 3256 sekundi, od čega svega 1062 kao ministar inostranih poslova. Matematika, dakle, kaže da je Dačić kao ministar dobio 20 puta manje prostora na nacionalnim frekvencijama od Vučića kao premijera (1062 naspram 21.229 sekundi).

Kvalitativna analiza BIRODI-ja daje rezultate još poraznije po sliku stanja u domaćim medijima. Aleksandar Vučić kao premijer je u predizbornoj kampanji u 90,9 odsto ukupnog "televizijskog vremena" prikazan u pozitivnom svetlu, 6,1 u neutralnom, a tri odsto u negativnom. Kao predsednik SNS-a kotirao se još bolje: neverovatnih 95,4 odsto ukupne minutaže činili su pozitivni tonovi 1,3 odsto neutralni, a 3,3 negativni.

Centar za transparentnost, istraživanje i odgovornost (CRTA) je od 26. marta do 24. aprila pratio i analizirao sadržaj naslovnih strana osam dnevnih i tri nedeljna izdanja, došavši do isto toliko uznemirujućih podataka. Od ukupno 223 naslovne strane, odnosno 188 na kojima su bili sadržaji koji se tiču izbora, Aleksandar Vučić bio je prisutan na 74: procentualno, to iznosi čak 39 odsto. Prvi sledeći političar na listi najzastupljenijih bio je Ivica Dačić sa 27 naslovnih strana (skoro tri puta manje od Vučića), dok sa 16 naslovnih strana sledi Vojislav Šešelj.

Od opozicionih lidera, na naslovnim stranama bio je vidljivije zastupljen samo Bojan Pajtić, koji se pojavio u ukupno 14 izdanja. Tu je, međutim, problem u tome što se na svega četiri naslovne strane Pajtić pojavljuje u neutralnom kontekstu, dok su sva ostala pojavljivanja izrazito negativna. Za razliku od njega, Vučić je na samo tri naslovne strane prikazan u negativnom kontekstu, dok su svi ostali prikazi bili ili neutralni (gde se prenose njegove izjave), ili izrazito pozitivni.

DUH VREMENA, DAH PROPASTI

Kakvi god bili brojevi i statistika, to sve ipak ne govori dovoljno o duhu medijskih sadržaja u kojima se Vučić i njegovi saradnici pojavljuju u pozitivnom kontekstu – tek to, kombinovano sa statistikom, na pravi način ilustruje zloupotrebu i bestidnu manipulaciju ovdašnjim medijima.

To je najlakše bilo primetiti neposredno pred izbornu tišinu. Primera radi, u sredu, 20. aprila, TV Prva emitovala je emisiju "Ko je Aleksandar Vučić?", koja je snimljena tokom Vučićeve posete selu Čipuljić kraj Bugojna, odakle potiče familija njegovog oca. Takav ulizički uradak i idolopoklonstvo teško je opisati, jer je mandatar tu prikazan kao da u najmanju ruku ima božansko poreklo – o njemu je tako govorio glas iz *offa*, tako se i sam ponašao, a tako su o njemu govorili i njegovi "bližnji". Emisija se, na primer, završava izjavom Vučićeve strine, koja je ispričala kako joj na pijaci prilaze muslimanke i traže da mu poruči da pomogne i njima: "Kaži mu 'da nam je jedan taki ovde u Bosni, pa da nam nešto sredi'. Daj mu reci da nam dođe."

Već sutradan, 21. aprila, prilog o SNS-u u Nacionalnom dnevniku Televizije Pink trajao je čitava 33 minuta, baš kao što su u centralnim informativnim emisijama na lokalnim televizijama prilozi o SNS-u trajali koliko i svi drugi prilozi zajedno. Jedan od brojnih primera je TV Kruševac, koja je aktivnostima potpredsednika naprednjaka Bratislava Gašića posvećivala približno 15 minuta ukupnog trajanja dnevnika, dok čitava emisija traje oko 25 minuta. S jedne strane, dakle, gledaocima je predstavljeno božanstvo koje zemljom hoda, dok im je s druge serviran beskrajni niz naprednjačkih dostignuća i uspeha.

Statistika, medijska ili bilo kakva druga analiza, teško može da "uhvati" prave efekte takvog simultanog delovanja – pride začinjenog praktično svakodnevnim

pojavljivanjem Aleksandra Vučića pred mikrofonima i kamerama, njegovim sve dramatičnijim načinom obraćanja, već poslovičnim omalovažavanjem novinara i svih koji se usude da misle drugačije od njega ili nešto što on radi dovedu pod znak pitanja. Ipak, jasno je da to u društvu stvara atmosferu straha, pritiska i konstantnog vanrednog stanja.

Kada su štampani mediji u pitanju, stvar je teže opisiva, jer tekstovi koji najviše idu na Vučićevu vodenicu uglavnom nisu tekstovi koji su očigledno prorežimski i provučićevski. Kad "Informer" ili "Srpski telegraf" napišu kako Džordž Soros plaća silne milione dolara kako bi izazvao haos u Srbiji, čak je i formalnopravno jasno kome je uredništvo naklonjeno. S druge strane, kad "Politika" u vreme Ljiljane Smajlović objavi spisak iznosa koje su nevladine organizacije primile od stranih donatora, stvari uopšte nisu toliko očigledne – iako su već decenijama poznati i scenario u kojem se pametno i "ispotiha" kreira adresar stranih plaćenika i domaćih izdajnika, ali i ko je čovek koji od takvih medijskih igrokaza ima najveću vajdu.

Zbog svega toga, spektakl koji je 25. jula napravljen od Vučićevog obilaska izložbe "Necenzurisane laži", samo je još jedan antologijski detalj u teatru apsurda u koji se Srbija pretvorila. U pokušaju da shvatimo, predstavimo to ovako:

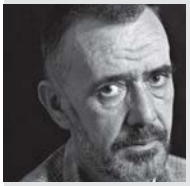
1. Čovek čija je medijska zastupljenost statistički dominantna u odnosu na bilo koga drugog na javnoj sceni, a pozitivni prikazi brojčano neuporedivi s negativnim, stalno je nesrećan i nezadovoljan zbog načina na koji ga mediji predstavljaju.

2. Kako bi ilustrovao razloge za svoju frustraciju, on izlaže tekstove, izjave i karikature koji ga čine nesrećnim, a koji istovremeno čine jedan promil ukupnog medijskog sadržaja koji se na njega odnosi.

3. Njegov obilazak izložbe direktno se prenosi na najgledanijoj televiziji s nacionalnom pokrivenošću i glavna je vest u svim centralnim informativnim emisijama, što će dodatno povećati njegovo inače preterano prisustvo u medijima.

I tako ukrug. Vrlo verovatno – još mnogo puta. ¶

TAMARA SKROZZA

Igre prestola: Evo, baš danas javljaju da sam pobednik

Dobro, bre, da li Vučić veruje da smo svi ulovljeni na bućkalo? Ako ga funkcija predsednika Srbije ne interesuje, zašto je platio i sproveo istraživanje po kome bi bio apsolutni pobednik i u ovoj disciplini

Aleksandar Vučić po stoti put ponavlja da "hiljaditi put govori da nije zainteresovan za položaj predsednika Srbije", ali ništa ne prepušta slučaju. To – neprepuštanje slučaju – odlika je ozbiljnog političara koji nas ozbiljno zamajava sa svojim nećkanjem da bude predsednik vlade, što u ovom trenutku liči na prenemaganje.

Kakvi su sve interesi skriveni iza ove "proizvodnje nestabilnosti" teško je dokučiti, ali da nije Vučićeve bombe bačene pod klipove napretka i svake vrste rasta, bombe koja je detonirana izjavom da će možda vratiti mandat i odrediti nekog drugog da vodi vladu Srbije, ovo leto bi bilo krajnje dosadno.

Ja bih ponovo citirao premudre reči pokojnog Bogdana Tirnanića da ozbiljni novinari ne pišu u julu i avgustu, hvatali bi drekavce po Drini, pojavio bi se miš u pivu i žilet u hlebu, Svetislav Basara bi se još češće pozivao na babu Kuranu i Ljiljanu Smajlović i tako bi zemaljski dani tekli kako bog zapoveda u ove sparne dane.

Ali, ne lezi vraže, kandidat za premijera, zvanični mandatar, koji tvrdi da ne bi hteo da bude Toma umesto Tome, dakle predsednik Srbije – o čemu sam spekulisao u prošlom broju "Vremena" – prilikom posete izložbi, ako se to tako može nazvati, s naslovom "Necenzurisane laži" izjavio je:

"Danas smo dobili istraživanje, pobedio bih u prvom krugu predsedničkih izbora kada bih se kandidovao, a u drugom krugu, bilo ko da uđe – (Vojislav) Šešelj, (Saša) Janković ili (Vuk) Jeremić pobedio bih 2:1. Ali mene to ne interesuje. Neću da kalkulišem, ne interesuje me predsednička funkcija", kazao je Vučić novinarima u beogradskoj Galeriji Progres, nakon obilaska izložbe koju je organizovala Srpska napredna stranka.

Dobro, bre, da li Vučić veruje da smo svi ulovljeni na bućkalo? Ako ga ta funkcija ne interesuje, zašto je platio i sproveo istraživanje koje je dobio "baš danas" i po kome bi bio apsolutni pobednik i u ovoj disciplini.

Da li je on to uradio samo da bi se hvalisao ili su ga to častili drugari – po principu: ima se, može se! Po pravilu, ovakva istraživanja iz koga je – sudeći barem po Vučićevim rečima – isključen aktuelni predsednik Srbije, kao da je već politički mrtav, ne sprovode se preko noći i ne plaćaju se bez razloga, a nisu jeftina ako su iole ozbiljna.

S druge strane, teško je zamisliti da u tom istraživanju nije ispitivan i rejting Tomislava Nikolića. Mogućno je da je loš, te ga zato Vučić i ne pominje, i da bi borba s pomenuta tri protivkandidata (Šešelj, Janković i Jeremić) bila neizvesna i da bi nosila rizik prvog očiglednog izbornog poraza Srpske napredne stranke, što bi, po principu spojenih sudova, otežalo i posao premijera.

Dugo, toplo leto se nastavlja. ¶

Faktor nestabilnosti

Jedna od osnovnih teza ovog teksta jeste da Aleksandar Vučić svojim karakterom i načinom vladavine jeste glavni generator permanentne političke krize i nestabilnosti u zemlji. I to sada postaje gotovo očigledno. Nije sporno da je on glavni politički "čimbenik", da ima najveću podršku i najveću moć u zemlji. Nema sumnje da se, čak ni kada je u punom formatu, tu vlada i ministri malo ili nimalo pitaju i odlučuju o bilo čemu bitnom. Ali se tu ponovo vraćamo na pitanje forme i njenog značaja. On se navikava da ne samo faktički nego i bukvalno vlada bez vlade i bez parlamenta. Građani se navikavaju na takvo stanje kao redovno. Ljudi u svim institucijama to počinju shvatati kao normalno. I to nipošto nije dobro, čak i kada bi se na taj autokratski i vaninstitucionalni način i moglo dugoročno upravljati zemljom. A ne može

"Zašto još nema vlade?" Ono što je isprva trebalo da bude samo jedna rutinska, takoreći, "leteća" medijska tema, u međuvremenu je izraslo u prvorazredan politički "(ne) događaj" – koji upravo svojim prolongiranim odsustvom postaje sve veći i poprima razmere prvorazredne senzacije.

Kada sam – pre oko mesec dana – prvi put predlagao ovu temu, postojala je realna opasnost da se raspršiti i izjalovi u roku od nekoliko dana. Tehnički premijer i mandatar Vučić je bio strašno nestrpljiv da se formalnosti oko konstituisanja parlamenta i formiranja vlade što pre okončaju i da se nastavi sa započetim reformskim poslovima, jer Srbija nema ni dana za gubljenje. Sličnim entuzijazmom odisali su i poslanici vladajuće većine. Samo je bilo pitanje da li će sve stići da se završi pre posete Si Đinpinga, ili ne. I koliko će trajati lažna neizvesnost oko toga da li će Ivica Dačić i SPS biti u vladi, ili neće. To jest, svi su znali da hoće, ali se svi – a naročito mediji i sami socijalisti – moraju praviti kao da je to neka velika dilema oko koje se mandatar, tobože, strašno lomi i premišlja.

A onda – tajac. Da pojedinci iz redova medijskih junaka naprednjačke izložbe "Necenzurisane laži" nisu tu i tamo malo potpitivali i podgrevali tu temu, čini se kao da nikoga u Srbiji ne bi zanimalo zašto se tri meseca posle izbora ne formira vlada – iako je još pre njihovog raspisivanja bilo jasno ko će na izborima pobediti i dobiti apsolutnu većinu. Uzgred, ova činjenica već sama po sebi dosta govori o prirodi političkog sistema koji trenutno vlada u Srbiji – naime, nepredvidivost i neizvesnost izbornog ishoda jedan je od pokazatelja demokratičnosti izbornih uslova – ali to je druga tema.

Ipak, zamislite na trenutak da imate – kao što verovatno nemate – par miliona evra i da razmišljate (kao što verovatno ne biste) da ih uložite u neki posao u Srbiji. Ali, recimo da ste sentimentalni lokal-patriota, ili ste možda videli reklamu na CNN-u o zemlji jeftine, poslušne i obespravljene radne snage. Elem, da ste u poziciji tog imaginarnog i u ovom slučaju svejedno da li stranog ili domaćeg investitora – da li biste se ipak malo dodatno zapitali i pokolebali pre nego što svoje pare definitivno uložite u biznis u zemlji u kojoj iz nepoznatih razloga nikako da se formira vlada i pri tome mediji bliski vlasti svaki čas govore o nekim

državnim udarima i najavljuju teške sukobe i nemire?

Prethodni misaoni eksperiment ima za cilj da vas trgne iz neke vrste letargije i cinične rezignacije u koju smo svi pomalo upali u periodu nakon izbora. ("Kakva vlada? Čemu vlada? Šta će nam vlada, kad ionako o svemu odlučuje ON – sem onoga o čemu odlučuju MMF i strani ambasadori"?!) Ali ipak nije sasvim tako. Forma je bitna – čak i kad je skoro sasvim "pro forme". A neki red i pravila se moraju poštovati čak i na rok-koncertu (da ne kažem, u zatvoru), a kamoli u državi. Dakle, imali smo – formalno – neke izbore, oni su prošli tako kako su prošli i sad treba formalno izabrati vladu. Ali izgleda da u tom

Foto: Sava Radovanović /Tanjug

grmu i leži zec. Ili makar jedan od zečeva bitnih za ovu priču. Ništa, zapravo, ovde nije bilo suštinski normalno. Niti su postojali stvarni razlozi za raspisivanje još jednih vanrednih parlamentarnih izbora, niti je kampanja bila iole fer, niti je glasanje prošlo regularno. Ali skoro svi se prave kao da je (skoro) sve u redu. A kada se sve radi i sve postoji samo pro forme, na kraju će se i sama ta forma istanjiti i raspasti.

Zato je odgovor na pitanje zašto još nema vlade vrlo lak i istovremeno veoma složen.

Pre svega, vlade nema zato što čoveku od koga – barem u političkom smislu – zavisi sve u Srbiji takvo stanje najviše odgovara i najviše mu se sviđa. Ništa se ne dešava, sve stoji, sve su oči uprte u njega, svi ga vole, dodvoravaju mu se i čekaju šta će on uraditi. Hoću da kažem, pre nego što pređemo na one, nazovi, ozbiljnije razloge, postoji ovaj psihološki i on nipošto nije zanemarljiv. A možda je čak i najvažniji.

MUČI ME NEŽNO

"Vučič razmišlja! Još nije prelomio." Šapatom, u najvećem poverenju, kao najveću tajnu povremeno saopštavaju "dobro obavešteni izvori", bliski samom "vrhu". I kao da je glavni zadatak srpske političke i medijske scene postalo to da Mandatara u tom njegovom "dubokom razmišljanju" niko ne ometa i ne opterećuje suvišnom radoznalošću, pitanjima ili – ne daj Bože – očekivanjima.

Vučić zna da više nikada neće biti u takvoj situaciji – zato je svesno ili podsvesno produžava. U skupštini ga sa mnoštvom pitanja čeka ona mrska opoziciona rulja (nevelika, ali ipak neprijatna i nezanemarljiva), koja mu se nepredviđeno provukla i prebacila preko cenzusa. Sutradan po formiranju vlade, čekaju ga bujuci nenamirenih zaslužnih stranačkih kadrova i nezadovoljni koalicioni partneri. I što je još važnije, čekaju ga "prijatelji" sa zapada i istoka kojima je, u trenucima prijateljske slabosti (a i da bi ispao "džek") obećao i ovo i ono – od izbacivanja Kosova iz Ustava, hapšenja odgovornih za smrt braće Bitići i "pravno obavezujućeg" sporazuma sa Prištinom, do masivnije kupovine ruskog oružja i distanciranja od NATO zagrljaja – a što, za nevolju, bez obzira na Premijerovu genijalnost, nekako teško i sve teže ide zajedno jedno sa drugim. Zato bi on najviše voleo da, ako je moguće, zamrzne vreme i što duže uživa u ovom blaženom trenutku, koji samo što nije prošao.

Na ovaj "hedonistički" faktor logično se nadovezuje onaj drugi, pomalo sadistički. Jer upravo koliko on u ovome uživa, toliko su Dačić i drugovi na žeravici – koju Vučić, razume se, još dodatno zagreva periodično puštajući svoje saradnike da "samostalno" izjave kako ("što se njih lično tiče") socijalistima nije mesto u vladi. Uz to, po pravilu, uvek ide i pomirljiva ograda kako je "konačna odluka na predsedniku", što je sve skupa prilično providno i komično, ali radi posao i čini da ionako hiperlojalni Ivica u ovom periodu biva još lojalniji (a nešto slično važi i za vodeće SNS kadrove).

VREME URUŠAVANJA

I sve bi to bilo lepo i krasno (ili bar donekle razumljivo) da cena ovog Vučićevog političkog užitka nije potpuno urušavanje i onih krhkih institucionalnih formi, praksi i preostalih dobrih običaja koji su još tu i tamo postojali.

Jedna od osnovnih teza ovog teksta jeste da Aleksandar Vučić svojim karakterom i načinom vladavine jeste glavni generator permanentne političke krize i nestabilnosti u zemlji. I to sada postaje gotovo očigledno. Nije sporno da je on glavni politički "čimbenik", da ima najveću podršku (na stranu sad kako je do nje došao i čime je održava) i najveću moć u zemlji. Nema sumnje da se, čak ni kada je u punom formatu, tu vlada i ministri malo ili nimalo pitaju i odlučuju o bilo čemu bitnom. (Zato, pored ostalog, Vučić sada ne uspeva da za vladu nađe iole respektabilne kadrove, jer svi znaju da će biti samo fikusi i kao đavo od krsta beže od ponuđene "počasti".)

Dakle, nema velike, ili bolje reći, nema praktično nikakve razlike između "redovnog" i ovog sadašnjeg "izvanrednog" i "tehničkog" stanja. Ali se tu ponovo vraćamo na pitanje forme i njenog značaja. On se navikava da ne samo faktički nego i bukvalno vlada bez vlade i bez parlamenta. Građani se navikavaju na takvo stanje kao redovno. Ljudi u svim (preostalim) institucijama to počinju shvatati kao normalno. I to nipošto nije dobro, čak i kada bi se na taj autokratski i vaninstitucionalni način i moglo dugoročno upravljati zemljom. A ne može.

MISTIFIKACIJA I MANIPULACIJA "STRA(Š)NIM FAKTOROM"

"Ambasadori sa mnom da razgovaraju o sastavu Vlade ili da mi daju sugestije o sastavu Vlade?... Ima li još neko pitanje? Dovoljan je bio moj osmeh..." »

Tako je samouvereno i samozadovoljno odgovarao Vučić na novinarsko pitanje na svojoj vanrednoj konferenciji 14. juna, nakon sastanka sa amabasadorima SAD i EU Kajlom Skotom i Majklom Devenportom.

Naglasio je da taj koga bi ambasadori predložili da bude ministar nikada ne bi mogao da bude u njegovoj vladi, jer bi onda on zastupao njihove, a ne državne interese. "Pokažite mi tog ambasadora koji može da kaže da mi je predložio nekog ministra. Ne slušam predloge ambasadora, već naroda i građana i ono što je u mojoj glavi", rekao je Vučić.

I isto to – samo malo drukčije, i još rezolutnije, nakon susreta sa Velikim Istočnim Bratom. "Niko na mene ne može da vrši pritisak. Predsednik Putin, koga veoma poštujem, to nije ni pokušavao", izjavio je Vučić po povratku sa svog iznenadnog "lekarskog pregleda" u Moskvi 27. maja ove godine, na koji je preko noći bio pozvan.

Vlade nema zato što čoveku od koga zavisi sve u Srbiji takvo stanje najviše odgovara i najviše mu se sviđa. Ništa se ne dešava, sve stoji, sve su oči uprte u njega, svi ga vole, dodvoravaju mu se i čekaju šta će on uraditi. Ovaj psihološki razlog nipošto nije zanemarljiv. A možda je čak i najvažniji

Na još jednoj nedavnoj konferenciji mandatar i tehnički premijer, koji "nikada ne laže", ponovio je da "nikome ni na zapadu ni na istoku ne pada na pamet" da mu govori kako da sastavi Vladu jer dobro znaju kakva bi njegova reakcija na to bila.

Međutim, gle čuda. Stvari počinju da se menjaju: 23. jula Vučić, izjavljuje da neformiranje vlade "nije nikakav hir, već imamo ozbiljnih problema", da bi u istom danu svi njegovi medijski javni servisi – od RTS-a i Pinka, preko "Novosti", do "Alo", "Kurira" i "Informera" – sinhronizovano i bez trunke zadrške to doslovno protumačili (očito uz sufliranje iz Kabineta), kao "pritisak svetskih centara moći".

Osim što plastično pokazuje stepen "nezavisnosti" i slobode pomenutih medija, koji papagajski prenose ne samo Vučićeve izjave, već i uputstva šta, kada i na koji način treba da pišu, ovaj najnoviji obrt u celu priču uvodi i jednu novu dimenziju. Odjednom saznajemo da je negde zapelo u pregovorima o novoj vladi između Vučića i "svetskih centara moći". A beskompromisni Mandatar, "kome niko na istoku ni na zapadu ne sme ni da spomene neko rešenje za ministra jer zna kakva bi njegova reakcija bila", ne samo da ne odbija glatko sve te "nepristojne" predloge (za koje se odjednom ispostavilo da postoje), već se povija i uvija, odugovlači i čak nudi povlačenje i odustajanje od formiranja Vlade ukoliko "Stranci" ne budu zadovoljni.

Vučić i njegovi medijski sateliti očito negde debelo lažu i obmanjuju. Ili u onom delu da "niko ne sme tako da razgovara sa Premijerom, jer on ne podleže ničijim pritiscima", ili u tome da Vlada još nije formirana zbog velikih pritisaka i neslaganja Vučića i stranog faktora oko njenog sastava. A najverovatnije nas lažu i u jednom i u drugom. Nažalost, ovu kontradiktornost malo ko će primetiti, a pogotovo neće već gotovo potpuno omađijano SNS-ovo biračko telo, koje će na kraju progutati verziju da "stranci strašno pritiskaju Vučića", ali će ih on na kraju, u svom superherojskom stilu, pobediti i odoleti svim pritiscima, kao što je, uostalom, do sada već "pobedio" sneg, poplave, sušu, migrantsku krizu, Devenporta, Hrvate, Ramu i Tačija.

ZAKLJUČAK I OGRADA

Dobro. I sad, posle svega i s obzirom na sve – hoće li Vlade na kraju biti ili neće? Verujem da hoće. Iako iz svega što je ovde prethodno rečeno jasno proizilazi zašto se u tu realnu i racionalnu procenu čovek ne može baš zakleti.

Vlade će verovatno biti (i Vučić će biti na njenom čelu), nema nijednog razumnog razloga da je ne bude, ali ćemo sigurno još barem neko vreme morati da prisustvujemo ovom komičnom političko-psihološkom ritualu, u kojem saradnici i koalicioni partneri mole i preklinju Premijera da nikako ne odustaje, da ne pristaje na sve te grozne pritiske kojima je izložen – i da se nipošto ne nervira. (A za njih nije važno. Njima kako bude. Samo neka je ON dobro.) Dakle, femkaće se još neko vreme, medijski stvarati atmosferu teške drame i neizvesnosti, savladavati stranske pritiske i tajkunske klipove u točkovima – i posle čitavog tog igrokaza verovatno uraditi ono što je trebalo uraditi još pre (najmanje) mesec dana.

Ipak, postoji ovde jedna ograda. Scenario je star najmanje godinu i više, o njemu se često govorilo u političkim kuloarima, i vidim da se sada ponovo podgreva. Naime, Vučić predlaže nekog drugog za mandatara (Selakovića, Vujovića, Rasima, Zoranu – možda čak i Ivicu), Toma se više ili manje "dragovoljno" povlači, a on, sa dodatno nabildovanim rejtingom i "moralnim kreditom", odlazi da trči predsedničku trku, zaseda na Andrićev venac i odatle, kao neka mešavina Tadića i Kim Il Sunga, nastavlja da vuče konce u Nemanjinoj.

I, pošteno govoreći, sa njegove tačke gledišta, mislim da to uopšte ne bi bio loš potez. No, imam utisak da je suviše tvrdo objavio da ga predsedničko mesto "uopšte ne zanima" i da sada teško može nazad. Kolege me ubeđuju da ne budem lud i da to nije nikakav argument protiv. Toliko je puta rekao pa porekao da mu neće biti nikakav problem da to – na molbu i narodni vapaj – učini i u ovom slučaju. Kao što mu nije bio problem kada je bila reč o izborima, rekonstrukcijama, investicijama, boljem životu i svemu ostalom. Ali meni se čini da je ovaj put, u kratkom vremenu, ipak toliko puta tako kategorički rekao i ponovio kako mu "ne pada na pamet" i kako "ni u ludilu" neće da bude predsednik, da bi čak i za njega to bio preveliki luping.

Verovali ili ne – barem u toj stvari – verujem čoveku! I to je, verovatno, najranjivija tačka ove analize. ¶

ĐORĐE VUKADINOVIĆ
(narodni poslanik i glavni urednik NSPM-a)

uskoro u prodaji!

posle 20 godina reprint knjige Aleksandra Ćirića

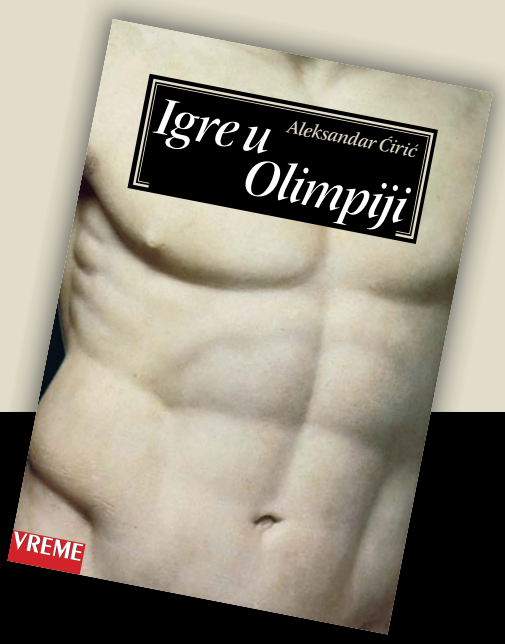
Igre u Olimpiji

Istorija antičkih olimpijskih igara proteže se kontinuirano kroz 1171 godinu: počela je pre no što je u Grčku uveden alfabet, a trajala u vremena kolonizacije obala Sredozemnog i Crnog mora, izrastanja i propasti velikih tiranida, nastajanja i uspona polisa, grčko persijskih ratova, Aleksandrovog osvajanja sveta, rimske republike, potom imperije i, najzad, njene podele. [...]

U istoriji civilizacija nema ili bi se jedva mogle pronaći institucije uporedive sa Olimpijskim igrama. Ne samo zbog čijenice da je atletska pobeda donosila slavu ravnu onoj mitskih heroja ili, ponekad bar, počasti ukazivane bogovima već zato što je jedna tako trajna institucija izgrađena na dvostrukom, za pojedinca kratkotrajnom i nesigurnom temelju: ljudskoj duhovnoj i telesnoj potrebi za igrom, nadmetanjem i pobedom. [...]

Ova knjiga se bavi poreklom, istorijom, razvojem, pravilima i značajem koje su imale Olimpijske igre u Grčkoj, nastojeći da prikaže deo društvenog konteksta u pojedinim periodima njihove istorije.

Iz predgovora Aleksandra Ćirića, 1996.

VREME

Intervju: Božo Prelević, advokat

Kosovska matrica u biznismenov način

Tužilaštvo može nešto da utvrdi tako što da nalog policiji da nešto istraži. Da li vi stvarno mislite da će policija, gradska policija, da utvrdi da je kriv načelnik gradske policije? Vidite, ja u tu opciju ne verujem. Sa druge strane, tačno se zna ko je to rušio, čiji su bili bageri, kog preduzeća, tačno se zna da je među maskiranim licima bilo policajaca, od toga jedan je bio visokog čina... To je opšte poznato u gradu, a i ne mogu da posle dokazujem o kome je reč. Pogledajte ko konkuriše za brojne projekte u gradu, koja firma, pa vidite da li su slučajno njihovi... Prvo, nijedan bagerista se ne bi usudio da ruši ako je zgrada pod naponom. Drugo, nijedno privatno preduzeće – osim neke kriminogene grupe – ne bi ljudima oduzimalo imovinu i telefone, i na neki način onemogućavalo kretanje

U noći 24. na 25. april, nekoliko desetina ljudi pod maskama je bagerima i mehanizacijom srušilo jedan deo grada, pritom maltretirajući i vezujući ljude koji su se slučajno zatekli u Savamali. Tek 5. maja je tužilaštvo naložilo policiji da istraži slučaj, a ubrzo nakon ovog naloga na teren je izašla mehanizacija Beograd puta i Gradske čistoće da, po rešenju Komunalne policije, raščisti šut koji je ostao nakon rušenja. Više javno tužilaštvo je 11. jula saopštilo da i dalje traje predistražni postupak, a do sada je zbog nezakonitog rušenja u Savamali održano pet protestnih skupova i šetnji građana, u kojima je svaki put učestvovalo više hiljada – a ponekad i više desetina hiljada ljudi. O slučaju "Savamala" za "Vreme" govori Božo Prelević, advokat i nekadašnji ministar policije u prelaznoj vladi iz 2000. godine.

"VREME": Znamo li dokle je tužilaštvo došlo sa istragom? Poslednja vest jeste da je još u toku predistražni postupak.

BOŽO PRELEVIĆ: Kada su me pitali kada će tužilac da objavi rezultate istrage o padu helikoptera, rekao sam – posle izbora. Verujem da ćemo posle predsedničkih izbora sledeće godine dobiti saopštenje tužilaštva, sa jednom od dve mogućnosti: jedna je da nađu nekog ko pristaje da bude dežurni krivac, a druga je da nisu uspeli ništa da utvrde, jer policija nije uspela da prikupi dovoljno podataka o tome ko je sproveo akciju. Tu se onda postavlja drugo pitanje: da li je policija mogla da prikupi dovoljno podataka o tome ko u samoj policiji nije reagovao i zašto? Da bi sve to što se desilo u Savamali bilo moguće, osim opštine Savski venac i Grada Beograda, tu morate da uvežete još tri ministarstva: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde i Ministarstvo energetike. Nije moguće isključiti struju, a da se ne zna ko je dao nalog da se struja isključi. Nije moguće da komunalna policija ne izađe na teren, osim ako joj neko nije zabranio, i nije moguće da Ministarstvo unutrašnjih poslova o tome ne napravi nikakav izveštaj, osim ako im neko tako nije naredio. Takođe, nije moguće da opština Savski venac – a tada je DS na vlasti – ne podnese nijednu prijavu, a morala je, kao što nije moguće da Ministarstvo pravde i tužilac, čim su to čuli, ne pokrenu postupak – da krenu u istraživanje šta se desilo i pre nego što su nastali protesti građana. Jedine dve državne institucije koje su na neki način osvetlale obraz svojom profesionalnošću jesu ombudsman i poverenik. A druge institucije koje rade svoj posao su novinari i građani koji brane svoje pravo. Dakle, ja verujem da mi ili nećemo znati ko je to organizovao, ili ćemo utvrditi da je reč o nekom liku koji sasvim sigurno nema mogućnost da koordinira više ministarstava, Grad, a sasvim sigurno ne i opštinu Savski venac. Iz svega što sam rekao, nesumnjivo je samo jedno – da to može da uradi samo čovek koji ima ozbiljnu moć u zemlji.

Čovek koji može da koordinira ministarstva jeste predsednik vlade.

U ovom trenutku mislim da je realno da je to – to, ali taj isti čovek je mogao da koordinira ta ministarstva i kad je bio prvi potpredsednik vlade. On je mogao da to uradi i preko određenih službi bezbednosti. Dakle, realno, koordinator svega toga bi mogao da bude i neki potpredsednik vlade. Međutim, kada povežete ko ima interes od toga, čiji je to projekat, i ko jedva čeka da se tamo napravi neka zgrada, onda se taj krug sužava. Kroz ovaj događaj se sasvim dobro ogledaju i vladavina prava, i snaga medija, i snaga građana, a tu su i razna spinovanja – postoji poprilično broj medija, pa i nedeljnika, koji u žutoj patkici vide Amerikance, pa brane premijera. Ali, kad premijer iz Gvantanama dovede dvojicu mučenika usred Srbije i drži ih u nečemu što mi ne znamo da li je zatvor – ali znamo da je bez presude i bez postupka, što je po Ustavu nemoguće – nijedan od tih tabloida i nedeljnika u tome ne vidi nikakav problem. Dakle, njima ne smetaju Amerikanci, njima smeta

Savamaloj na

Fotografije: Marko Rupena

kad im neko dira voljenog premijera. Tu se ogleda sva slabost, odnosno snaga institucija u Srbiji, koja je u ovom trenutku sasvim sigurno bolja nego što će biti za dve godine.

Rekli ste da je jedna od opcija da se ne sazna ko je rušio po Savamali. Ali, imamo predsednika vlade koji je već rekao ko je to uradio – vrh gradske vlasti. Kako je moguće da on zna, a da tužilaštvo ćuti o tome, i kako je moguće da sve to izlazi u javnost pre nego što se tužilaštvo oglasi?

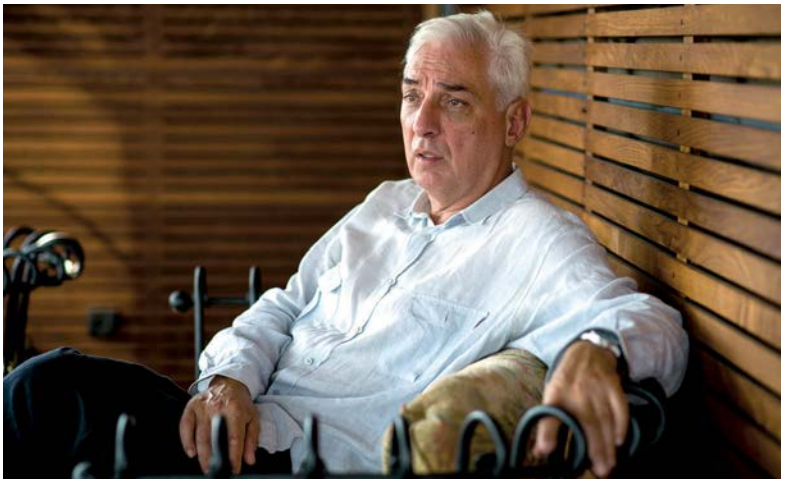
Vi postavljate jedno racionalno pitanje, računajući da Srbi mogu da dobace s pamćenjem duže od dve epizode turske serije. A ja ću vas podsetiti da je premijer tu dao bar šest ili sedam potpuno kontradiktornih izjava, i da sve te izjave kod ljudi koji za njega glasaju nisu ni za jotu umanjile njegovu popularnost. Vučić je rekao da su rušili kompletni idioti, da je to trebalo da se radi danju, da su vlasnici tih objekata to nelegalno izgradili, da su vlasnici to legalno izgradili, ali da je reč o nekakvim probisvetima, pa je svejedno trebalo srušiti, pa je na kraju rekao da je to uradio vrh gradske vlasti, ali je takođe rekao i da on apsolutno veruje tom vrhu gradske vlasti. Mogli biste da zaključite da je on postavio i da on veruje kompletnim idiotima. Ali, pogledajte ovo: on postavi ceo menadžment EPS-a, zatim Svetska banka kaže da je najveći problem u EPS-u menadžment, a on onda kaže – ja verujem Svetskoj banci. Dakle, on veruje da je njegov izbor katastrofalan. Kakve onda veze ima što je on nešto rekao? Tužilaštvo može nešto da utvrdi tako što da nalog policiji da nešto istraži. Da li vi stvarno mislite da će policija, gradska policija, da utvrdi da je kriv načelnik gradske policije? Vidite, ja u tu opciju ne verujem. Sa druge strane, tačno se »

zna ko je to rušio, čiji su bili bageri, kog preduzeća, tačno se zna da je među maskiranim licima bilo policajaca, od toga jedan je bio visokog čina...

Podelite i sa nama ko je to.

Nemam potrebu – to je opšte poznato u gradu, a i ne mogu da posle dokazujem o kome je reč. Pogledajte ko konkuriše za brojne projekte u gradu, koja firma, pa vidite da li su slučajno njihovi... Prvo, nijedan bagerista se ne bi usudio da ruši ako je zgrada pod naponom. Drugo, nijedno privatno preduzeće – osim neke kriminogene grupe – ne bi ljudima oduzimalo imovinu i telefone, i na neki način onemogućavalo kretanje. Ono što mene u celoj priči duboko tangira jeste što vlast ne nervira premijera tužilac, nego mediji. Nije on izlepio galeriju "Progres" ponašanjem tužilaca, nego ponašanjem medija. Da nema medija, mislim da se više niko ne bi sećao Savamale – niko, osim te grupice, ili veće grupe, ili, za moj pojam, ogromne mase ljudi koja brani svoje pravo, plašeći se da to ne postane praksa. Ali ta grupa ljudi takođe opstaje zahvaljujući medijima i zahvaljujući tolikim ponižavajućim izjavama ove vlasti, koje prosto ne mogu da se prećute. Dakle, pošto tužilac dobija izveštaj samo od MUP-a, on neće pokrenuti istragu, ili će je pokrenuti protiv nekog ko je potpuno besmislen, a ostaće nekakva politička odgovornost na nekom gradskom čelniku koji nije dovoljno shvatio šta treba da radi komunalna policija. Prema tome, sasvim je sigurno da ovo neće doći do ministra unutrašnjih poslova.

Ne znam da je postojala vlast gde su lideri baš lako mogli da se odbrane od tih "dobročinitelja" koji sve znaju, i sve mogu, i "samo mi ugasi svetlo na tri sata, ja ti do sutra rešim ceo problem"

stvarno misli da osnovna svojinska prava ne znače ništa, i da mogu da se zgaze kad god zatreba, a da je svako ko se protiv toga pobuni američki plaćenik i da vi bukvalno sve možete da objasnite u medijima.

Ovde nije reč o tome – reč je o pravnoj državi, a ne kako će to da bude objašnjeno preko medija.

Ja ne vidim pravnu državu. Vidim fragmente, i pojedina polja te pravne države u određenim sudijama, određenim tužiocima, određenim policajcima, ombudsmanu, povereniku, i tako dalje.

Da li ti tužioci i sudije i taj deo policije mogu nešto da urade u ovom slučaju?

Ne.

Zbog čega?

Policajci nisu glupi, bez obzira na to šta ljudi mislili o njima. Policajci svakako neće da seku granu na kojoj sede. Verujte, ovde su važniji mediji nego tužilac. Jer,

Da li bi moralo da dođe?

Moralo bi da se utvrdi da li je on sprečio ili nije sprečio policiju da izađe.

Kad ste pomenuli tužilaštvo i medije, pre mesec dana se tužilaštvo oglasilo samo da bi reklo da mediji i političari ne treba da ih požuruju. Koliko taj predistražni postupak može da traje?

Koliko god. Za Dadu Vujasinović traje koliko, 22 godine? Nije tu problem u tužilaštvu, nego u policiji, koja njima nikad neće dostaviti ono što im treba. Ona će da napiše da je neko tim ljudima srušio kuće, da su ti ljudi bili maskirani, i da niko nije identifikovao ko su lica koja su rušila te kuće.

Mada, iz vlasti tvrde da nisu bili maskirani, i da niko nikog nije vezivao.

Mislim da će i u izveštaju tvrditi da niko nikog nije vezivao. Glavni svedok je umro, i to na, moram priznati, vrlo neobičan način. Jesmo li mi tražili da se utvrdi uzrok njegove smrti u nezavisnoj instituciji?

Jesmo li?

Nismo, niti ćemo.

Da li je tužilaštvo bilo šta pokrenulo u vezi sa preminulim čuvarom u Savamali?

Ne. To kako je on smešten tamo, i kako su ga zatekli oni koji su ga obišli, zbog čega je bio smešten na VMA, od čega je umro, zašto je bio vezan...

Tu opet imamo ministra Lončara, koji je, nakon slučaja Kornic, izgleda ponovo imao uvid u nečiji zdravstveni karton bez ovlašćenja. Ministar Lončar je utvrdio da je čuvar bio lečen kako treba, i eto, šta tu ima.

I kod helikoptera imamo ministra Lončara. Imamo i dobre poznanike ministra Lončara, koji su vrlo moćni – neke načelnike nekih službi. Ja ovim ne tvrdim da se tamo desilo nekakvo ubistvo, samo hoću da kažem da nije trebalo da takvo lice bude smešteno na VMA. Takođe, sve to nije transparentno urađeno, jer mislim da je telo trebalo obdukovati na Institutu za sudsku medicinu. Verujem da 99 odsto ljudi koji protestuju i šetaju misle da taj čovek nije živ zbog Savamale. A vrlo je neobično – zbog te bolesti zbog koje je on bio tamo smešten, ne vezuju ljude. Da je on tamo bio zavezan, tvrdili su ljudi koji su otišli kod njega u posetu. Nemam nikakva druga saznanja osim toga što sam pročitao u medijima. Ali, sasvim sam siguran da u ovom slučaju nećete

imati nijednog očevica. A kad je već tako, onda se postavlja pitanje – zašto u policiji niko nije reagovao? To će se rešiti tako što neko ove godine odlazi u penziju.

Ko?

Neko. I onda, on ode u penziju, i vi kažete – moguće je da je on pogrešno usmerio rad policije.

Podsetiću vas da je u Savamali srušeno više desetina objekata, čiji su vlasnici poznati, a nas je uzbudilo rušenje 11 ili 12 objekata – svi oni ukupno imaju manju vrednost od pojedinih zgrada koje su ranije porušene bez ikakve naknade, poput velikih objekata beogradskog Brodarskog preduzeća od po 2000 kvadrata.

To je bila državna imovina?

Ne. To je bilo preduzeće u privatizaciji, koje je neko kupio i čija je imovina srušena, a da nije eksproprisana, nije određena naknada i nije doneto rešenje o rušenju. Dakle, ono što se desilo na noć izbora nije ni prvi ni jedini slučaj da je nečija veoma vredna imovina srušena na tom području, koje se čisti da bi privatni izvođač ostvario profit. To je suština problema. Ja neke od tih ljudi znam, i znam da ne smeju da podnesu nikakve prijave. Oni čekaju da dođe do promene vlasti, pa da onda tuže državu zato što im je srušila nešto što je uknjiženo. Za čiji se to račun radi, i da li svi pod jednakim uslovima mogu tu da uzmu plac i zidaju ono što je predviđeno tim projektom?

Dobro, to je jasno od početka cele priče.

Da, to je jasno, i u tome je sva nezakonitost. A pošto je to jasno, onda ni ne treba da se utvrđuje za čije babe zdravlje je to rađeno.

Pa zna se zašto je to rađeno. Po ugovoru je država morala do kraja juna da očisti taj prostor.

Dobro – dakle, vi ste to radili zato što niste mogli da sve sprovedete u skladu sa zakonom, jer su vaši sudovi i vaše inspekcije katastrofalni za sve građane, pa i za vas. A ako je to tako, onda ne možete da tvrdite da ovde postoji vladavina prava, da smo zreli za otvaranje nekih poglavlja, niti da su sudije – koje ste vi postavili – posle četiri godine, baš najbolje.

Bili ste kratko vreme na mestu ministra policije. Šta je trebalo sve da se odigra nakon što se desilo to što se desilo u Savamali?

Iste sekunde po prijavi da se to dešava policija je morala da izađe, da pohapsi sve te ljude i da ih privede tužiocu sa krivičnom prijavom. Drugo, tužilac i ako nije dobio ništa od policije, sutradan na osnovu svega što je video, mogao je da izađe – to je 200 metara od njegovog ureda – da traži prikupljanje obaveštenja od policije. Kada je sve to dobilo razmere koje su neočekivane za sve, pa i za tužioca, onda je tužilac rekao, u redu, sada ćemo mi da sprovedemo istragu.

Neki ljudi ceo taj postupak opravdavaju time što kažu da će tu nići ukras Beograda i da ih ništa drugo ne interesuje. Međutim, suštinski se postavlja pitanje – ako su danas srušili nešto mog komšije, da li u Srbiji svojinsko pravo postoji? Između te dve stvari civilizovan svet je ugradio nešto što se zove eksproprijacija. Pa onda vi eksproprišete, ljudima isplatite neke naknade, uvedete ih u sudski spor, pa im pravično platite. Ali da biste vi pravično platili, mora da izađe veštak da konstatuje šta je napravljeno. Sad više ne postoji veštak koji će konstatovati šta je tu napravljeno. To će se vrlo brzo pretvoriti u jednu građevinsku rupu, gde će nići neki novi temelji, i vi nikad nećete utvrditi šta je tu tačno bilo. To je kao da imate ubistvo, a nemate leš.

Taj "leš" je počišćen, i to po nalogu gradskih vlasti.

Počišćen je, ali smrdi. I ne verujem da je to poslednji "leš" koji će se ovde desiti. Mi često imamo problem sa vlastima koje veoma brzo zaključe da su svemoćne i da je njima sve dozvoljeno, a da svakoga ko ih kritikuje finansiraju tajkuni ili truli zapad. Jedini problem u celoj ovoj stvari jeste u toj grupi ljudi koja se okuplja i protestuje. Ako neko bude morao nekoga da žrtvuje, on će ga žrtvovati samo zbog te grupe ljudi, ni zbog čega drugog. Ko je organizator te grupe, ja to ne znam, niti je to bitno – bitno je zašto oni to rade: da li su u pravu zbog toga što protestuju ili nisu. Videli ste kako su prošli drugi kada su nešto kritikovali – videli ste kako je Vida Škero izgurana iz Vrhovnog suda, videli ste kakav je napad bio na ombudsmana, verujem da boga mole da nađu nešto Rodoljubu Šabiću ispod noktiju. Na kraju krajeva, i Ljilja Smajlović je glavom platila otvaranje Politike za različita mišljenja. Ništa se drugo nije desilo ni Olji Bećković pre toga. Dakle, dosta je bilo tih oglednih vežbi, iz kojih bi ti policajci – koji treba da kažu, znate, tu je bio moj komandir i nosio je motorolu sa tim i tim pozivnim brojem, i imao je masku – morali da znaju kakva je njihova budućnost u narednih šest meseci. Koliko je krivičnih dela počinjeno u Savamali zavisi od »

Premijer Vučić je bio briljantan student Pravnog fakulteta, sa vrlo visokim prosekom. On zna da se svojina ne može na taj način poništiti, bagerom. Da je on u opoziciji, da li vi možete da zamislite šta bi on posle 15 minuta sve nabrojao da se tu desilo? Dakle, on sve to dobro zna. Verujem da su bili u stisci zbog tog ugovora koji mnogo vredi, verujem da su poverovali jednom biznismenu koji je skoro došao sa Kosova, da ta matrica sa Kosova može i ovde vrlo brzo da se primeni, i da je to pitanje konjskih snaga u bageru i nalaženja dvojice ili trojice bagerista koji će to da rade

istrage. Mogli biste vi tu svašta da nađete, od ugrožavanja bezbednosti, protivzakonitog lišenja slobode, do zloupotrebe službenog položaja. Pa i taj, koji je dao te mašine iz te firme, to je sasvim sigurno zloupotreba odgovornog lica. Sve su to neka dela koja se tiču višeg tužilaštva, ali vi nemate mogućnost da pokrenete policiju, ako se ona pravi mrtva.

Jednostavno rečeno, Savamala se nikad neće rešiti zato što je policija umešana, to hoćete da kažete?

Mislim pre svega zato što se tiče moćnih ljudi od kojih policija, naravno, zazire.

Ali, rekli ste da je bila umešana i policija.

To nije moglo bez policije da se uradi. Čak ni bez komunalne policije, ali, hajde da kažemo da je ona manji problem, to je na nivou Grada. Vrlo je interesantno da premijer govori o nelegalnim objektima. Premijer Vučić je bio briljantan student Pravnog fakulteta, sa vrlo visokim prosekom. On zna da se svojina ne može na eksproprijaciju, da ste krenuli na vreme. Razlika između ta dva načina, a oba su brza, jeste što je ovaj kad noću sve srušite brži, a drugo, da nemate obavezu plaćanja, mada verujem da bi ti ljudi dobili grad na suđenju, za deset godina. Ali, osnovna razlika između ova dva slučaja jeste što vi mislite da možete da uradite ovu nasilnu varijantu, i da vas ona neće koštati. Sasvim sam siguran da Vučić ne može da živi od ljudi koji mu stalno nude prečice, nude da se sve to završi, nude radikalizaciju. Uvek ima tih genija, a ako ćemo pošteno, Gradom vladaju kadrovi iz DS-a, a ne SNS-a. To ne znači da je DS odgovoran za ovo, već postoje ljudi koji traže stranku kroz koju bi mogli da dođu do izražaja, a nisu u strankama zbog ideja. Ne znam da je postojala vlast gde su lideri baš lako mogli da se odbrane od tih "dobročinitelja" koji sve znaju, i sve mogu, i "samo mi ugasi svetlo na tri sata, ja ti do sutra rešim ceo problem". Mislim da će premijer Vučić ipak izaći sa nekim njegovi. A pravo da vam kažem, ni one prethodne nisu sahranili moji ili vaši, nego njihovi. Neko ko se postavlja odgovornim za sve i zna odgovore za sve, taj je i kriv za sve. Ali dobro, ni njegovi prethodnici nisu bili mnogo pametniji. Čvrsto verujem da Savamala nije incident – kada dobijete tako neograničenu vlast, veliko je pitanje ko će vas obuzdati. Mi smo na raskrsnici – da li će Vučić nastaviti da gasi medije koji pričaju o tome, ili će stvar da rešava na drugi način? Dve su mogućnosti. Jedna je da ugasi svetlo, da kaže da Srbija vrtoglavo juri ka progresu, i da je zbog toga malo mračno u tunelu. Druga varijanta jeste da uradi ono što je za Srbiju najbolje, da izgrađuje institucije – ali je pitanje da li je i za njega to najbolje. Nisam do sada video težnju ka ovom drugom scenariju. Mi se stalno vrtimo oko odsustva vladavine prava, a mislim da građanima niko nije objasnio da je to njihovo centralno pitanje opstanka na ovim prostorima. Takođe, mislim

Da bi sve to što se desilo u Savamali bilo moguće, osim opštine Savski venac i Grada Beograda, tu morate da uvežete još tri ministarstva: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde i Ministarstvo energetike. Nije moguće isključiti struju, a da se ne zna ko je dao nalog da se struja isključi. Nije moguće da komunalna policija ne izađe na teren, osim ako joj neko nije zabranio, i nije moguće da Ministarstvo unutrašnjih poslova o tome ne napravi nikakav izveštaj, osim ako im neko tako nije naredio

taj način poništiti, bagerom. Da je on u opoziciji, da li vi možete da zamislite šta bi on posle 15 minuta sve nabrojao da se tu desilo? Dakle, on sve to dobro zna. Verujem da su bili u stisci zbog tog ugovora koji mnogo vredi, verujem da su poverovali jednom biznismenu koji je skoro došao sa Kosova, da ta matrica sa Kosova može i ovde vrlo brzo da se primeni, i da je to pitanje konjskih snaga u bageru i nalaženja dvojice ili trojice bagerista koji će to da rade. Oni su smatrali da je to najjednostavniji i najlakši način.

Pa u neku ruku i jeste najlakši način – ništa drugo vam nije potrebno, bar u tom trenutku.

Slažem se, ali mogli ste i kroz imenom iz gradske vlasti.

Zašto je uopšte bilo potrebno da premijer kaže da je to bio neko iz vrha gradske vlasti? To bi bilo samo još jedno od obećanja koje nije ispunio.

Svako ko je bio u vladi zna da se vi nalazite na jednom buretu koje ima hiljadu rupa, a vi imate deset prstiju. Verujem da premijer spava četiri sata i da je njegova postavka da većina njegovih postavljenih lica nemaju baš neke sposobnosti, i da često naprave velike greške kad se pojave u medijima umesto njega.

Pa, on ih je postavio.

On ih je postavio, kao i ove iz EPS-a. Neće njega moji da sahrane, nego da će "Savamala" narasti na sve gde ima profita, i da će se na neki način taj model ponašanja širiti i institucijama i Srbijom. Svi dalji potezi vlasti će na neki način biti iznuđeni. Šta to Vučić mora da uradi? On ne bi ništa više od ovoga, sasvim sigurno. Ali ako bude morao, moguće je da će žrtvovati nekog piona, da ne bi žrtvovao konja.

Ne mora, može da kaže – kao što već jeste – eto, pustimo institucije da rade svoj posao. Jedino ako ga ljudi na ulici ne nateraju.

Ja to isto mislim. On bi rado žrtvovao piona. S konjima ima problem, zato što ne zna na kom konju će se to završiti. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Prava tema i laka konverzacija

Tekst koji čitate nastaje u Sarajevu, u kancelarijskom suterenu famozne knjižare (i izdavačke kuće) Buybook i, kako danas pomodna fraza kaže, "na marginama" prvog Bajbukovog međunarodnog književnog festivala Bookstan. Ovo "na marginama" znači da srećni i slobodni ljudi, učesnici ovog festivala, eno tamo dva-tri metra dalje iliti pet-šest stepenika iznad mene opušteno piju i grajaju onako kako se to već radi na ovakvim skupovima, a vaš kolumnista ovde dole, kao u palubi galije, vesla li vesla u znoju lica svog...

Nego, manimo se žalopojki bez pravog razloga. Svaki izlazak iz zemlje Srbije, a negde u blisko parainostranstvo drugih posmrtnih ostataka Jugoslavije, za mene znači i duševni napor stalnog odgovaranja na radoznala pitanja prijatelja i poznanika o tome da šta se to ono zbiva kod nas, zašto ovaj ovo a onaj ono i hoće li onaj treći stvarno da ono, i misli li ona četvrta ozbiljno s tamo već nečim. Da sam vodio dnevnik tih putovanja i prijateljskih radoznalosti kroz sve ove postratne godine, bila bi to jedna zanimljiva hronika, da li Srbije, ili onoga što se misli da Srbija jeste i kako Srbija izgleda iz vizure manje ili više natprosečno, ali negde ipak nedovoljno ili neiznijansirano upućenog (ne)znanca.

Postjugoslovenski vladari maskiraju se čas u "zaštitnike nacije", čas u "šampione regionalnog pomirenja", ali sve je to teatar: važno je samo unutrašnje stanje u svakoj od naših država

Najviše vas, dakako, pitaju za ljude: daleke i bliske, drage i mrske, važne i one koji su to samo nekada bili, ali glas o tome još nije dopro svugde. Jer životi, unutrašnji, naših mikrosredina, i ono što od njih reflektira i dobacuje do drugih mikrosredina našega zajedničkog svračijeg zakutka između Soluna i Trsta odavno idu svaki svojom stazom, koje se retko račvaju. Kako god, nema razloga da vam ne priznam da su me najviše pitali za tri ličnosti: Aleksandra Vučića, Ljiljanu Smajlović i Petra Lukovića (odgovarao sam kako sam znao, uglavnom u kontri od očekivanog). Okej, za ovog prvog bi me pitali bilo gde, za drugo dvoje ipak je ključno da se radi o Sarajevu i da su vrli pitci neki mahom pisci, novinari i tu i tamo neki "društveni naučnik". Poneko bi me, doduše, pitao i za još jednog, pri tome bivšega Sarajliju, ali o njemu nisam hteo da im pričam jer sam tačno znao šta bi najradije čuli. A baš to je ona mala radost koju nisam hteo ovde nikome da priuštim, jer bi u ovom kontekstu u mom doprinošenju toj maloj radosti bilo nečega duboko pogrešnog i nedobrog. Mislim, neka vide oni to s njim, dosta je nama i naše zajebancije.

Dobro, kako god. Jedno mi je u poslednje vreme postalo jasnije nego što je do nedavno bilo: način na koji jedni drugima postajemo "pravo" inostranstvo mogao bi se opisati kao *civilizovana sebičnost*. "Vučića" se uglavnom gleda kroz to kakav je prema Bosni, koliko podržava Dodika i tome slično, baš kao što ga se u tzv. Evropi gleda pre svega kroz to da li *isporučuje*, bilo glede Briselskog sporazuma ili bilo čega drugog u pogledu tzv. regionalne stabilnosti. I u Srbiji se tako gleda na hrvatske, bosanske i druge političare iz okruženja, pri čemu površnost u posedovanju i, osobito, obradi i analiziranju informacija malo ko još uopšte i pokušava da prikrije, kamoli eliminiše.

Krajnje je vreme da se izađe s jednom naizgled jeretičkom tvrdnjom: "regionalno pomirenje" i sve druge integrativne zvrčke i floskule te vrste *više uopšte nisu bitni kao tema*, makar i zato što se podrazumevaju, što su neka vrsta standarda ispod kojeg je sistemski nemoguće ići (mada je i te kako moguće sistematski trovati život budalaštinama, što se uveliko i čini). Svi dobro znamo da se ovde neće ratovati, niti bilo šta slično tome. I svi dobro znamo da će kamioni s robom (koja se ionako uglavnom ne pravi ni sa jedne strane ni Drine ni Dunava) slobodno pičiti naokolo bez obzira na sve. Šta je konsekvenca iliti naravoučenije? Sve što je uistinu važno i o čemu **jedino ima smisla govoriti** samo je *unutrašnje stanje* u svakoj od ovih država. Dakle, političke i medijske slobode, ekonomski standard, prava svih vrsta manjina, stanje javnih institucija itd. A to je uglavnom žalosno: ionako slabašni i krhki demokratski poretci u većini njih su manje ili više ugroženi kidnapovanjem glavnine političkog i javnog prostora od autoritarno-populističkih demagoga (u Srbiji i Makedoniji najviše, Hrvatska se možda ludom srećom ubrzo izvlači, a Bosna je iz bezbroj razloga priča za sebe), i svima je njima danas na pameti samo jedna stvar: kako što više učvrstiti knutu kojom uzurpatorski vladaju (s tanušnim formalnim pokrićem, dakako). U tom smislu, svi će se oni rado predstavljati kao "zaštitnici nacije" kad god treba i junačiti se na prazno u međususedskom prekoplotiranju, ali neće činiti neku posebno veliku javnu štetu, jer je sve to "regionalno" zapravo samo zgodna moneta za pijačarski potkusur, pošto ih ništa što se nalazi makar i metar izvan njihove jurisdikcije duboko ne zanima. Pa će zato s jednakom lakoćom biti i "šampioni pomirenja", ništa ih to ne košta. Da nije tako, ne bi se poneki bivši korifeji antinacionalizma iz olovnih vremena tako lako sojuzili s novodobnim autoritarnim vladarima: razmenjuju simbolički kredit za nešto tvrđe valute.

Zato sam svojim prijateljima objašnjavao da je sasvim svejedno da li, na primer, Vučić ide u Srebrenicu ili ne, da li Bakir ili Dodik rade ovo ili ono; sve je to teatar. Jedino je važno šta svi oni rade kod kuće, sa svojim domaćim podaništvom. To je prava tema, ostalo je laka konverzacija, kojoj ću se s radošću pridružiti čim, evo, stavim tačku. ¶

Tragači za izgubljenim reformama

Poglavlja 23 i 24 prva se otvaraju i poslednja zatvaraju, ali u slučaju Srbije tu je i poglavlje 35, koje se odnosi i na sveobuhvatnu normalizaciju odnosa sa Kosovom. Ukoliko u bilo kojem od tih poglavlja ne bude napretka, Evropska komisija ima na raspolaganju mogućnost obustavljanja pregovora o ostalim (kad se i to desi) otvorenim poglavljima

Mali podsjetnik na početku: Srbija je status zemlje kandidata za članstvo u Evropskoj uniji dobila 1. marta 2012. godine, 21. januara 2014. godine održana je Prva međuvladina konferencija Srbija–EU kojom su formalno počeli pregovori o članstvu, a tek je ovih dana otvorila dva najvažnija pregovaračka poglavlja, 23 i 24 o pravosuđu, ljudskim pravima i slobodama, te o granicama, migracijama, policijskoj suradnji, borbi protiv organiziranog kriminala, trgovine ljudima i drogama...

U brošuri "35 koraka ka Evropskoj uniji", koju su lani objavili Informacioni centar EU u Beogradu i srpski Pregovarački tim predvođen šeficom Tanjom Miščević, navode se najbitnije informacije o svih 35 poglavlja koje treba ispregovarati, te da tokom pregovora "mora biti obezbeđena opšta ravnoteža u pogledu ostvarenog napretka" u poglavljima. Najvažnija – poglavlja 23 i 24 – prva se otvaraju i posljednja zatvaraju (kao što smo vidjeli u slučaju Hrvatske koja je 2013. ušla u članstvo), ali u slučaju Srbije i poglavlje 35, koje se odnosi i na sveobuhvatnu normalizaciju odnosa s Kosovom. Ukoliko u bilo kojem od tih poglavlja ne bude napretka, Evropska komisija ima na raspolaganju mogućnost obustavljanja pregovora o ostalim (kad se i to desi) otvorenim poglavljima.

KOSOVO

Sva bijeda našeg političkog života ogleda se, očito, u pitanju Kosova. Mediji su ovih dana puni priča da ćemo morati mijenjati Ustav Srbije, njegovu preambulu u kojoj piše da je Kosovo sastavni dio države Srbije, iako je Ustavni sud Srbije kukavički odlučio da Briselski sporazum (iz kojega EU crpi svoje uzdanje u Aleksandra Vučića) nije pitanje prava, no politike, pa je tako sebe kao instituciju (ne sud) – za razliku od drugih situacija – izuzeo od odgovornosti, političke ili pravne odluke. Dobre plaće, ugled među neinformiranima, svisoka pogled na sve što se zbiva u Srbiji: to su oni, uglavnom neupotrebljivi i u mnogim slučajevima štetni po stvarnost "običnih ljudi", koji u ovakvoj stvarnosti vape za pravdom. Vidimo samo kako ih biraju: malo parlament, malo predsjednik države, a malo Vrhovni kasacioni sud; svatko od njih bira pet "komada" vrhunske pravne misli, od kojih se i ne traži da imaju pravno znanje. Svaka čast izuzecima, ima ih, ali malo.

Briselski sporazum je, u stvari, ono što se dogodilo u Hrvatskoj ili u Sloveniji. Tamošnji etnički Srbi morali su se odvojiti od svoje etničke pripadnosti, prihvatiti tu ili te države, uzeti njene dokumente, pristati da budu manjina, ali biti "politički" ovo ili ono. Sve je to "zaživjelo" u obje države, Sloveniji i Hrvatskoj, nisu ljudi imali kuda, tko je mogao postao je vlasnik domovnice, lične, osobne karte ili iskaznice, ako je htio da preživi. Ostali su "izbrisani" u Sloveniji, izbjegli ili pobijeni u Hrvatskoj (Sisak, Osijek, Gospić), ili su pobjegli u tzv. maticu zemlju Srbiju, u kojoj su ih tih smrtonosnih 90-ih godina prošloga vijeka čekali Slobodan Milošević, Vojislav Šešelj, Aleksandar Vučić... i svi ostali koje i danas gledamo na političkoj sceni, na kojoj se – nakon vladavine "žutih" – promijenilo baš sve.

Nabolje?

Danas, ovog jula 2016. godine imamo postupak protiv povjerenika za dostupnost informacija Rodoljuba Šabića zbog toga što je dao nalog da se medijima dostavi status oficira bivše JNA, odnosno Vojske SR Jugoslavije na Kosovu 1999. godine. Republičko javno tužilaštvo Republike Srbije traži da se poštuje vojna tajna koja je bila na snazi za postojanja danas nepostojeće države i nepostojeće vojske suprotno današnjem povjereniku Šabiću koji djeluje u novoj državi (napokon samoj) Srbiji po propisima koji onih godina nisu bili niti u petogodišnjem (titovsko-socijalističkom) planu.

I tu sad dolazimo do nezavisnosti pravosuđa, jednoj od najvažnijih tema otvorenih nam poglavlja, onih 23 i 24.

PRAVOSUĐE

EU hoće nezavisno i tužilaštvo i sudstvo (advokatura se, koliko se god nadležni ljutili, podrazumijeva u pravosudnom sistemu). Ima mnogo sistemskih modela kojima se to – koliko-toliko, nigdje nije idealno – rješava, ali naš je jedinstven, jedinstveniji čak i od Hrvatske (ili Turske ovih dana), u kojoj su 90-ih prognali sve što je iole mislilo svojom glavom, pa se ispostavilo da su bivši suci, ali i tužioci, postali najbolji advokati kriminalnih skupina, samo zato što su – umjesto njih – tužioci postali, u velikom broju, tek *patkice*, ne neophodno žute, ali neznalice (izraz, nota bene, potiče od jedne tužiteljice koja je uhvaćena u sumnjivim vezama s mafijom, a prezime joj baš zvuči na *patkicu*).

Zašto hrvatski primjer? Zato što je Hrvatska u EU, zato što su nekadašnja Slobina Srbija i Hrvatska imale posve iste pristupe pravosuđu: izbaciš svakoga tko ti ne valja iz svojih redova, tamo zato što su navodno podržavali političke vlasti (Toni Nobilo, Čedo Prodanović, danas vrsni advokati, i još mnogo njih), ovdje sve one koji su tih 90-ih osnovali strukovno udruženje sudija (Zoran Ivošević, Božo Prelević, Vida Petrović Škero, Lepa Karamarković, Dušan Slijepčević, Radmila Dragičević Dičić, Slobodan Vučetić itd., dugačak je spisak.

DA LI ĆE SE I DALJE PITATI: Nikola Selaković, ministar pravde

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

Da se razumijemo: nije Hrvatska od ovoga, kao država, daleko odmakla u odnosu na Srbiju. Naprotiv. Svi problemi koji su nastali velikom čistkom (po krvnim zrncima, ili po pitanju pameti i sposobnosti sudaca i tužilaca) ostali su do dana današnjeg. U Hrvatskoj, članici EU već tri godine, i dalje ništa ne funkcionira, tužilaštvo je pod uplivom države, suci se biraju po političkim kriterijima (dovoljno je vidjeti suživot SDP-a i HDZ-a koji je u Ustavni sud Hrvatske doveo i neke kriminalistički sumnjive osobe), sudstvo ne funkcionira u istom smislu kao i srpsko, a o ratnim zločinima – tek ćemo se vratiti toj temi – da i ne govorimo.

Srbija je pak u stalnim reformama pravosuđa i sudstva. Od "Slobinog vremena", kad je režim uništavao pravosuđe, prešlo se na navodno demokratsko vrijeme, u kojem su razni pokušavali unaprijediti pravosuđe. U cijeloj priči, iz današnje perspektive, možda bi se najbolje moglo ocijeniti vrijeme prvog ministra pravosuđa Vladana Batića: usprkos tome što je i sam imao nedopustive izjave o raznim sudijama i tužiocima, njegovim spiskovima nedostojnih, taj je spisak kratak u odnosu na ono što su u kontinuitetu od nekoliko godina napravili Dušan Petrović i Snežana Malović, ministri pravde, predsjednica Visokog savjeta sudstva i Vrhovnog suda, odnosno Vrhovnog kasacionog suda Nata Mesarović i državni sekretar Slobodan Homen.

Na stranu više puta iznesena ocjena suca Miodraga Majića iz Apelacionog suda u Beogradu, jedinoga koji na vlastitom blogu progovara o problemima u pravosuđu kao takvom, da nezavisnosti sudstva na ovim prostorima nije bilo nikad, pa bi bilo čudnovato očekivati da ga danas ima u većoj mjeri no što ga ima...

Maloprije spomenuta reforma pravosuđa koja je započela, u izvršnom smislu, krajem 2009. godine, dotukla je sudstvo i pravosuđe u cjelini: hiljade sudaca i tužilaca su, na osnovu neidentificiranih kriterija, otjerani iz sistema. Nije da neki nisu udaljeni s razlogom, ali se velika većina njih vratila u pravosuđe nakon – također traljave – odluke Ustavnog suda Srbije, a danas, ove 2016. godine, iste te gledamo na mjestima predsjednika sudova, pa i najviših sudova u zemlji. Samo jedan primjer: vratio se da dijeli pravdu sudac »

GRAĐANI SRBIJE MEĐU NAJZASTUPLJENIJIMA:
Sud za ljudska prava u Strazburu

koji je postupao u jednom postupku tokom kojega mu je stranka ostavila svoju nepokretnu imovinu, nakon nekog vremena umrla, a nadležni sudac naslijedio. Svakom normalnom bi se upalila crvena lampica; našim vlastima nije, taj je postao šefom jednog od najviših sudova u Srbiji.

I: pametnome dosta!

ugovorima i koji bi – zajedno sa onima koji imaju 20 i kusur hiljada dinara plaće na stalnim radnim mjestima – po četvrti ili peti puta u posljednjih deset i kusur godina trebali "pakovati predmete".

Vaše, naše, s time da se po svakom "pakovanju" računa da će deset posto predmeta naprosto nestati. Ne vaših ili naših, njihovih: za nas i vas uvijek račun bude ispostavljen, za njih – ne, bar im pakovanje ide u prilog.

Toliko o pravosuđu, a da ne spominjemo sve zakone koje po hitnom postupku nadležni parlamentarci, sve po zahtjevu Vučićeve Vlade, donose godinama: to više ni suci, niti advokati, a kamoli građani, ne mogu pratiti. A ako mi građani ne znamo što u nekom zakonu piše: krivi smo mi!

Gdje je u svemu ovome izvršiteljska privatna – danas kažu: javna – rabota izvršitelja (Hrvatska je tu stvar ukinula, bar malo vodeći računa o svojim osiromašenim građanima, koji plaćaju i kad im tajkuni, koji ne plaćaju nikome, ne daju plaću), rabota javnih bilježnika, rabota stranih ulagača koji iz budžeta kojega mi plaćamo dobiju desetak hiljada evra, da bismo mi od 20-ak hiljada plaće mjesečno kupovali pelene, e da bismo udostojili i njihovo ulaganje u Srbiji i ego premijera u tehničkom ili stvarnom mandatu?

Kad je reč o državi Srbiji i njenim građanima, protestima, uniženim institucijama, devastiranim medijima, premoćnim političkim stranakama govori se u otvorenim poglavljima. Pitanje je njihovog zatvaranja

ŠTA JE BILO POSLE

Nakon te nakaradne pravosudne reforme, oni koji su bili odstranjeni iz sistema bili su vraćeni. Većina je presavila tabak (znaju kako to ide, za razliku od građana, kojima nema tko pomoći u borbi s vjetrenjačama pravde), tužila državu i o našem – građanskom trošku – dobila odštete mjerene hiljadama evra.

Tu dolaze novi naprednjački reformatori: stali su tamo dokle su ovi došli i nastavljaju njihovim putem. Vraćeni, reizabrani i novoizabrani (njih 300 sudaca koji nikada nisu prošli zakonsku proceduru preispitivanja rada i osposobljenosti) ostaju u sistemu. Njih se seljaka po Beogradu – a stvarno rade u "nikakvim" uvjetima – što dostiže vrhunac ovog ljeta 2016. godine, kad se preuređuje Palata pravde i kad se sele uokolo. Neki u uređene prostore po gradu, neki drugdje, uglavnom svi u sjedišta koja – ma što će to pravoj državi? – i ne pokrivaju njihovu nadležnost. Uglavnom, još svi čekaju na koju će adresu otići, s time da će oni i dočekati tu obavijest, za razliku od pravosudnih službenika, te prateće sudijsko-tužilačke armije bez koje posla nema, koji rade na čudnim i vremenski ograničenim

I SAD EU

Sve ovo navedeno (vrlo sporadično) u vezi sa pridruživanjem Srbije u EU, mora se promatrati u još mnogo aspekata. Na primjer, slobode medija, kojoj nipošto u prilog ne ide ova smiješna *snsovska* izložba o tzv. necenzurisanim lažima, pa makar premijer u tehničkom mandatu na nju nekoliko dana po otvaranju došao odjeven u nešto nalik na pidžamu. Ne ide niti to što su mediji raspolućeni, čak personalno poslenici tzv. javne riječi, na pitanjima "dokle više ovo" i pitanjima o odgovornosti za prelomne događaje koji se u društvu zbivaju.

Bez medijskog i svakog drugog društvenog dijaloga, oba ova poglavlja neće biti završena. Odatle pitanja: zašto nema "Utiska nedelje", zašto nema političkih emisija, zašto se sve što ne diše naprednjački boji žutom bojom, zašto prevladava *informerska* slika svijeta, zašto borba protiv korupcije biva borba protiv nazovi političkih protivnika, zašto nemamo niti jednu konačnu presudu protiv javno prozvanih tajkuna i neprijatelja, zašto je čak i Savjet za borbu protiv korupcije Vlade Srbije – i Vučićev, dakle – neprijatelj i izdajnik.

Možda najluđi primjer nesnalaženja u tome što, u stvari, znače i poglavlja i ljudska prava i sve ostalo, vidimo u toj priči tužbe protiv povjerenika Rodoljuba Šabića, koji *kao ugrožava* sigurnost Srbije.

Niti ima te države, SR Jugoslavije, niti ima te vojske, niti ima državne tajne: ima samo onoga s čime će se država Srbija, njeni građani, ali ponajviše njeni čelnici, morati suočiti u poglavljima 23 i 24: gdje smo bili, što smo radili, kakvi su nam zakoni, kakvi su nam odnosi sa susjedima, kakvi smo prema vlastitim građanima, ma koliko oni sami sebe u tome prepoznavali.

Ima danas države Srbije, njenih građana, protesta, uniženih institucija, devastiranih medija, premoćnih političkih stranaka... O svemu tome nam govore u otvorenim poglavljima, samo je pitanje hoćemo li ih zaista otvoriti.

Zatvoriti, točnije. ¶

TATJANA TAGIROV

U PRODAJI!
NAPREDNA KNJIGA DRAGOLJUBA ŽARKOVIĆA

Ova knjiga nastala je u pokušaju da se iz ugla komentatora društvenih zbivanja opiše period od 2012. do 2015. godine. To je period uspona Aleksandra Vučića i on je, kako se to kaže, glavni junak ove knjige. Iz stotine i stotine tekstova objavljenih u novinama (pretežno u nedeljniku „Vreme“) bez naknadnog dopisivanja nastala je ova hronika. [...] Knjiga sadrži opis i ocene zanimljivih događaja i ljudi. Zanimljivijih nego što bi autor voleo.

168 strana, format A5, meki povez

Može se nabaviti u redakciji Vremena (radnim danom od 9.30 do 14.30h) **po ceni od 800 dinara** ili u ovim knjižarama:

BEOGRAD

Delfi knjižare 24	Bulevar kralja Aleksandra 146
Delfi knjižare 10, Kod Vuka	Bulevar kralja Aleksandra 92
Apropo	Cara Lazara 10
Bestseler 1	Cetinjska 6
Spirit	Generala Štefanika 21
Via media	Gospodar Jovanova 27
Tačka art	Knez Mihailova 35
Delfi knjižare	Knez Mihailova 40
Cepter	Knez Mihailova 42
Dereta – Knez	Knez Mihailova 46
Bigz školstvo – knjižara 1	Kosovska 37
Delfi knjižare 7, SKC	Kralja Milana 48
Bestseler 2	Kralja Milana 56
Plavi krug	Majke Jevrosime 2
Delfi knjižare 01	Makedonska 12
Delfi knjižare 05	Požeška 118a
Libri	Požeška 128a
Bigz školstvo – knjižara 2	Požeška 136
Delfi knjižare 20, Zira	Ruzveltova 33
Vulkan – Sremska	Sremska 2
Delfi knjižare 02	Stanoja Glavaša 1
Aleksandar Belić, Kolarac	Studentski trg 5
Zlatno runo	Svetogorska 24
Delfi knjižare 06	Terazije 38
Vulkan – KCB	Trg Republike 5
Delfi knjižare 03	Vareška 4, Miljakovac
Delfi knjižare 34	Vase Čarapića 2-4, Meriot
Vulkan – Stadion	Zaplanjska 32
Delfi knjižare 31, AVIV	Živka Davidovića 86

NOVI BEOGRAD

Delfi knjižare 14	Bulevar Mihajla Pupina 121
Vulkan – Ušće	Bulevar Mihajla Pupina 4
Vulkan – Merkator	Bulevar Umetnosti 4
Delfi knjižare 21	Gandijeva 21, Imo centar
Vulkan – Delta siti	Jurija Gagarina 16

BEOGRAD, ZEMUN

Delfi knjižare 29,	Zemun park , Autoput za Novi Sad
Delfi knjižare 16	Glavna 20
Vulkan	Glavna 25

BEOGRAD, MLADENOVAC

Prima	Kralja Petra 1 – 177

ČAČAK

Delfi knjižare 12	Gradsko šetalište bb

GORNJI MILANOVAC

Delfi knjižare 30	Vojvode Milana 4

JAGODINA

Delfi knjižare 28, Vivi Šoping park, Stevana Ivanovića bb

KRAGUJEVAC

Delfi knjižare 13	Kralja Petra 1
Vulkan – Merkator	Bulevar Kraljice Marije 56

KRALJEVO

Delfi knjižare 17	Omladinska 37

KRUŠEVAC

Delfi knjižare 23	Mirka Tomića 89

LOZNICA

Svet knjiga	Trg Jovana Cvijića 3

NIŠ

Delfi knjižare 9, Kalča	TC Kalča
Delfi knjižare 15	Voždova 4
Vulkan – Merkator	Vizantijski bulevar 1
Vulkan – Forum	Obrenovićeva 42

NOVI SAD

Vulkan – Merkator	Bulevar oslobođenja 102
Bulevar buks	Bulevar oslobođenja 60
Delfi knjižare 25, Big C	Sentandrejski put 11
Solaris	Sutjeska 2, TC Spens
Delfi knjižare 4	Zmaj Jovina 12
Most Prometej	Zmaj Jovina 22
Vulkan	Zmaj Jovina 24

PANČEVO

Delfi knjižare 18	TC Aviv , Miloša Obrenovića 12
Kulturni centar Pančevo	Vojvode Živojina Mišića 4
Riznica	Radomira Putnika 6

POŽAREVAC

Delfi knjižare 26	Stari korzo 2

RUMA

Konan – Đuro Šušnjar	Veljka Dugoševića 157

SREMSKA MITROVICA

Delfi knjižare 08	Trg Svetog Stefana 32

SUBOTICA

Gradska knjižara “Danilo Kiš”, Rudić 2

Delfi knjižare 22	Korzo 9
Delfi knjižare 35	Segedinski put 88

ŠABAC

Sova	Trg Đačkog bataljona 15

UŽICE

Delfi knjižare 27	Trg Svetog Save 46

VALJEVO

Delfi knjižare 11	Kneza Miloša 33

VRŠAC

Delfi knjižare 33	Trg Svetog Teodora Vršačkog 5

ZAJEČAR

Kaligraf	Svetozara Markovića 26

ZRENJANIN

Delfi knjižare 32 – AVIV	Bagljaš Zapad 5

Zločin koji se isplatio

Evropski sud za ljudska prava kaznio je državu Srbiju, ali odgovorni za eksploziju u "Grmeču" ostaju van domašaja pravde

Devedesete godine prošlog veka, kada je Srbijom vladao Slobodan Milošević, ostaće upamćene kao vreme zločina sa blagoslovom države. Dok su u Bosni i Hrvatskoj paravojne jedinice pod patronatom Resora državne bezbednosti sejale smrt, u formalno mirnodopskoj Srbiji su, pod dirigentskom palicom iste službe, padale glave u mafijaškim obračunima. Eksplozija u fabrici "Grmeč" u Zemunu, u kojoj je 23. juna 1995. godine poginulo jedanaestoro ljudi ne spada ni u jednu od te dve kategorije, ali jasno ocrtava kriminalnu prirodu režima i nekažnjivost onih koji su u tom zločinu učestvovali.

Evropski sud za ljudska prava u Strazburu doneo je 12. juna ove godine presudu u korist Mihajla Mučibabića, oca jednog od poginulih u eksploziji, koji je tužio državu Srbiju zato što je propustila da sprovede blagovremenu i temeljnu istragu o ovom slučaju, i dosudio odštetu od 12.000 evra. Mučibabić, nažalost, nije dočekao strazburšku pravdu – umro je nekoliko meseci pre presude. Većina odgovornih za smrt inženjera Vojislava Mučibabića i još desetorice radnika "Grmeča" ne samo da su živi i zdravi, nego im, kao što ćemo videti, odlično ide, a neki se ne ustežu da preko medija dele lekcije i za zločin okrivljuju poginulog inženjera i kritikuju njegovog oca, koji je do poslednjeg daha tražio pravdu za svog sina.

Krenimo redom: eksplozija koja je te junske večeri zatresla Zemun i raznela jednu od proizvodnih hala "Grmeča" od početka je bila obavijena velom tajne. Da nije reč o običnoj nesreći bilo je jasno ne samo po tome što je mesto tragedije odmah bilo blokirano jakim policijskim snagama (čak ni istražnom sudiji nekoliko sati nije bilo dozvoljeno da priđe), već i zato što su među prvima u "Grmeč" došli tadašnji načelnik DB-a Jovica Stanišić u pratnji neizbežnog Franka Simatovića. Sem toga, u "Grmeču" tada nije trebalo da bude ništa eksplozivno: pogon koji je odleteo u vazduh služio je za proizvodnju podnih pločica. I dok je vlast na sve načine pokušavala da zataška šta je to puklo i zašto, u javnosti su se množile spekulacije da je reč o nekakvom tajnom oružju donesenom iz Bosne ("Naša Borba") ili čak o pokušaju proizvodnje atomske bombe (NIN).

I dok je zvanična istraga tapkala u mraku, "Vreme" je u seriji tekstova otkrilo šta se zaista dogodilo: Državna bezbednost je, po direktnom naređenju Stanišića, a pod rukovodstvom njegovog pomoćnika Radoslava Lukića, pokušala, sasvim mimo zakona, da u "Grmeču" pokrene proizvodnju kompozitnog raketnog goriva radi izvoza u Libiju, koja je u to vreme, kao i Srbija, bila pod međunarodnim sankcijama. Izvoz je trebalo da ide preko privatne firme "JPL sistems", čiji su vlasnici bili Radislav Čobanin i Branislav Jojić. "Grmeč" je odabran jer je jedini u Srbiji (osim vojske) posedovao dvovaljak, mašinu koja žitku eksplozivnu smesu pretvara u konačan proizvod koji je nalik plastičnoj foliji. Kako se ideja zasnivala upravo na tome da se vojska, tj. namenska industrija koja je jedina ovlašćena za proizvodnju ovakvih materijala, u ovom unosnom poslu zaobiđe, angažovani su civilni stručnjaci, uključujući Mučibabića, koji je bio stručnjak za polimere, ali nije imao nikakva iskustva sa eksplozivima. Lukić, poznat i kao "Drug Lule", angažovanim inžinjerima i radnicima rekao je da je reč o poslu od vitalnog nacionalnog interesa, od koga zavisi ishod rata u Bosni, jer je tamošnjim Srbima ponestalo raketnog goriva, što je bila čista laž. Proizvodnja je trebalo da se obavlja van radnog vremena, u strogoj tajnosti, ali već prilikom prvog pokušaja, smeša ("premiks") u kojoj je glavna supstanca bila izuzetno nestabilni amonijum-perhlorat je eksplodirala. Treba reći još i to da ni "Grmeč" ni "JPL sistems" nisu bili registrovani za proizvodnju eksplozivnih materija i da pogon u "Grmeču" nije ispunjavao nijedan od niza bezbednosnih kriterijuma za tu vrstu delatnosti.

TUŽILAC OD POVERENJA

Istraga o ovom osetljivom predmetu poverena je tadašnjem zameniku okružnog javnog tužioca u Beogradu Vladimiru Vukčeviću, koji je kasnije postao specijalni tužilac za ratne zločine. Vukčević je očigledno opravdao ukazano poverenje jer tokom prvih šest meseci nije preduzeo nikakvu radnju, a prve svedoke je saslušao tri godine nakon eksplozije. U jednom od zapisnika iz istrage, čiji faksimil objavljujemo, sugerisao je istražnom sudiji da od DB-a zatraži mišljenje da se plan za proizvodnju goriva proglasi za državnu tajnu "s obzirom da se država u to vreme nalazila u ratnom okruženju". Tim je faktički učinio ključne dokaze nedostupnim sudu i *de facto* pomogao Stanišiću i Lukiću, ali i JPL-u, da se oslobode odgovornosti. I zaista, istražni sudija je 9. juna 2000, na Vukčevićevu inicijativu, izuzeo zapisnike sa saslušanja Stanišića i Lukića iz predmeta i zapečatio ih kao državnu tajnu (oznaka tajnosti važi i danas). Tri dana kasnije, Vukčević je odustao od gonjenja i podizanja optužnice, a Mučibabić i nekolicina članova porodica drugih nastradalih su osumnjičene za eksploziju tužili kao privatna lica. To suđenje je završeno 3. oktobra 2000. (obratite pažnju na datum) skandaloznom presudom

ŽRTVOVANI: Ispraćaj poginulih radnika "Grmeča"
foto: Draško Gagović

sudije Živote Đoinčevića koja je glasila da je "posao rađen na osnovu odluke na nivou Predsednika Republike i načelnika DB", pa stoga niko ne treba da odgovara.

Viši sud je u decembru 2000, nakon petooktobarskih promena, oborio Đoinčevićevu presudu povodom "Grmeča" i naložio ponovno suđenje. Taj se predmet vukao trinaest godina i završen je presudom da za eksploziju niko nije odgovoran, jer se "ne može sa sigurnošću utvrditi šta je uzrok paljenja premiksa u dvovaljku". Sud je bio presudio da nema dokaza da su Radislav Čobanin, direktor JPL-a, kao ni Rajko Unčanin, direktor "Grmeča", bili svesni rizika koji nosi proizvodnja raketnog goriva u fabrici koja nije predviđena za to. Apelacioni sud je 28. marta 2014. ovu presudu potvrdio.

U međuvremenu, avgusta 2007, videvši da u Srbiji neće doći do pravde, Mihajlo Mučibabić je podneo tužbu sudu u Strazburu, tvrdeći da su njegovom sinu prekršena prava iz tačke 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (pravo na život), jer država nije sprovela efektivnu istragu o njegovoj pogibiji. Presudom od 12. jula ove godine, sud u Strazburu je presudio da "nedostatak prilježnosti istražnih organa budi sumnju u to da su radili u dobroj veri", te da istraga nije bila ni temeljna ni pravovremena, i naložio da se Mučibabiću isplati odšteta.

Nakon što je ova presuda objavljena, a priča o "Grmeču" se ponovo aktivirala u medijima, javnosti se obratio i netom penzionisani Vučković, razljućen komentarima o svojoj ulozi u tom slučaju. On je gostujući na Televiziji N1 prošle nedelje za eksploziju okrivio – pokojnog Mučibabića (sina) za koga je rekao da je, kao i cela ekipa, "znao šta radi i bio svestan rizika". "Ružno je da kažem, pošto je čovek mrtav", rekao je Vukčević i nastavio da okrivljuje inženjera ("Upravo on je kriv", ponovio je nekoliko puta). Nije propustio da omalovaži ni oca, za koga je rekao da je "sve vreme pokušavao da dokaže da je za eksploziju kriv neko drugi, a ne njegov sin" i da nije hteo da primi (mizernu) novčanu nadoknadu od države ("Sam je odbio to"). Vukčević je negirao je da je opstruirao istragu i pokušao da omalovaži presudu iz Strazbura ("Taj sud uopšte nije ulazio u meritum, nego je samo dosudio odštetu zato što je dugo trajalo"). O ulozi DB-a nije hteo da govori, pozivajući se na državnu tajnu, ali je rekao da je DB "strogo vodio računa da se nešto ovako ne dogodi".

GDE SU, ŠTA RADE

Dvadeset i jednu godinu nakon eksplozije, tužilac Vukčević, kao što smo rekli, uživa u zasluženoj penziji. Sudija Đoinčević, koji je doneo prvostepenu presudu, 2003. godine je tokom akcije "Sablja" uhapšen pod optužbom da je dobijao novac od Zemunskog klana, kao i neovlašćenog držanja tri pištolja. Kasnije je oslobođen zbog nedostatka dokaza u prvom slučaju, dok je u drugom prvostepeno osuđen, ali je viši sud naložio ponovno suđenje, pa je slučaj na kraju zastareo. U međuvremenu je i on otišao u penziju.

Rajko Unčanin je napustio "Grmeč", ali je kasnije postao predsednik Skupštine akcionara "Galenike". U međuvremenu je pretrčao iz Socijalističke partije Srbije (gde je bio potpredsednik) u Srpsku naprednu stranku i postao savetnik kod predsednika Srbije Tomislava Nikolića, a sem toga predaje ekonomiju na Megatrendu.

Radislav Čobanin i Branislav Jojić su nakon JPL-a nastavili da se bave proizvodnjom i prodajom raketnog goriva, s tim što su firme koje su osnivali često menjale imena. Vlasti SRJ su 2002. godine obaveštene od strane Sjedinjenih Američkih Država da su njih dvojica uključeni u ilegalan izvoz za potrebe raketnog programa Iraka i Libije, ali koliko je poznato, nisu snosili nikakve posledice. Nisu snosili posledice ni 2008, kada je u njihovoj novoj firmi "EdelPRO" u Bubanj Potoku ponovo eksplodiralo raketno gorivo (jedan mrtav, tri teško povređena). U međuvremenu su dobar deo svojih poslova legalizovali, pa sada razvijaju srpske krstareće rakete za "Jugoimport". Čobanin, sem toga, ima veliku farmu u Vojvodini i često u medijima promoviše povratak selu i zdravom životu. "Radislav Čobanin je primer kako se u zemlji Srbiji mnogo toga može postići i steći poštenim radom", rečeno je u nedavnom prilogu RTS-a.

Nakon što su u prvom stepenu oslobođeni, Jovica Stanišić i Franko Simatović u Beogradu čekaju obnovljeno suđenje za ratne zločine pred Haškim tribunalom, koje treba da počne u februaru 2017.

Stanišićev nekadašnji pomoćnik Radoslav Lukić Lule se nakon penzionisanja zaposlio kao šef obezbeđenja jedne velike zapadne firme. Pre šest godina je pronađen mrtav na klupi u Košutnjaku, sa prostrelnom ranom u glavi i "škorpionom" u ruci. Istraga je utvrdila da je reč o samoubistvu. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Batina u rukama gradonačelnika

Za manje od šest godina Komunalna policija Beograda je prešla put od "našeg bobija" ("Vreme", 936) do najprezrenijeg organa vlasti u glavnom gradu. Beograđani ne priznaju autoritet ove institucije i organizuju peticije za njeno ukidanje, a među godišnjim nagradama za ekologiju, koju od 1983. dodeljuje Drugi program Radio Beograda, etiketu "Crni list" za najvećeg zagađivača u 2014. dobila je Komunalna policija Beograda "zato što i posle pet godina njenog postojanja nije uspostavljen komunalni red"

Čini se da su ovog leta najveća pretnja gradskoj higijeni i komunalnom redu u Beogradu vanpijačni prodavci lubenica. Bar sudeći po snimku od 8. jula koji je objavila Komunalna policija na kojem se vidi da njeni pripadnici upotrebljavaju sredstva prinude (vezivanje) nad jednom prodavačicom jer je ometala službena lica u vršenju dužnosti u blizini pijace na Karaburmi. Desetak dana ranije, na Vidikovačkoj pijaci, takođe prodavac lubenica, doživeo je srčani udar i preminuo posle verbalnog sukoba sa komunalnim policajcima. Ovaj drugi slučaj spada u pravni termin zadesa – ne može se tačno utvrditi uzročno-posledična veza. Međutim, kako su mediji naveli, prodavac je komunalnim policajcima rekao da je već imao dva infarkta na šta mu je rečeno: "Sad ćeš da dobiješ i treći." Zbog ovog incidenta, suspendovana su oba pripadnika Komunalne policije. No, u slučaju prodavačice na Karaburmi, na snimku se vidi da ona nije imala jasnu nameru da metalnom šipkom udari komunalnog policajca, već je to uradila iznervirana, u afektu i sasvim slučajno dok je pokušavala da spusti ceradu na svom kamionu. Doduše, uspela je to da uradi čak dva puta i da oba puta zakači istog komunalca po glavi. Svejedno, takvo agresivno ponašanje građana ne toleriše (i ne treba) nijedna zakonom osnovana služba u čijem opisu posla su red i bezbednost. Još veće čuđenje od opsednutosti Grada nelegalnim prodavcima lubenica izaziva ovakva građanska neposlušnost i odbijanje da se prizna autoritet Komunalnoj policiji.

ORUĐE SILE U SLUŽBI POLITIKE

"Ne prihvataju komunalnu policiju jer demonstracija sile nije rešenje", kaže za "Vreme" Saša Đorđević iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku. "Imidž brutalnosti koji prati komunalnu policiju u Beogradu je uticao na to da građani očigledno nemaju poverenje u ovu instituciju zbog čega su i pokrenuli inicijativu da se ukine."

Međutim, ukidanje Komunalne policije se sigurno neće dogoditi. Suviše dugo, još od početka dvehiljaditih, trajala je inicijativa za osnivanje takve službe. Zakon o komunalnoj policiji usvojen je 2009. a prvi komunalci u Beogradu počeli su sa radom u novembru 2010.

"Komunalna policija postoji u mnogim zemljama Evrope i sveta pod različitim imenima i drugačijim ovlašćenjima", kaže Đorđević i dodaje, "Njihova osnovna uloga je da preventivnim, a ne represivnim, merama povećaju bezbednost u određenoj sredini. Ne postoji ni pravilo ili standard koji propisuje koja ovlašćenja će komunalna policija imati. Komunalni policajci u nekim zemljama imaju sva policijska ovlašćenja, uključujući hapšenje i nošenje oružja, dok je u nekim ograničeno na prevenciju."

Jedan od autora Nacrta zakona o komunalnoj policiji, Bogoljub Milosavljević, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu, kaže da su uzor za izradu zakona bila iskustva sličnih evropskih i svetskih službi: "U zvaničnim dokumentima Saveta Evrope stoji da odgovornost za brigu o redu u malim sredinama, za bezbednosne, sitne, male probleme treba da preuzmu lokalne zajednice. To su problemi koju državnu policiju ne zanimaju ili zato što nemaju dovoljno kapaciteta ili zato što se ona bavi velikim stvarima: ozbiljnim kriminalom, granicom, terorizmom."

U nekim zemljama, poput Bosne i Hercegovine, komunalna inspekcija je, jednostavno, pretvorena u policiju. Autori srpskog zakona nisu predvideli tu mogućnost. Ostavili su Komunalnoj policiji da reguliše poslove iz oblasti i građevinske i komunalne inspekcije s tom razlikom da komunalni policajci mogu na licu mesta da pišu prekršaje i sprečavaju građane da te prekršaje i dalje čine, da ih legitimišu, pa čak i da upotrebe sredstva prinude i sačekaju pripadnike Ministarstva unutrašnjih poslova kojim predaju te prekršioce. To sve ne mogu da rade gradski inspektori, ali mogu da pokrenu upravni postupak, što nije dozvoljeno komunalnim policajcima.

Profesor Milosavljević kaže da je bilo mnogo otpora iz Ministarstva unutrašnjih poslova Zakonu o komunalnoj policiji, jer nisu želeli da se nekoj drugoj službi prepuste poslovi iz oblasti bezbednosti građana. "Bilo je ideja da Komunalni

GRAĐANI PROTIV KOMUNALNE POLICIJE: Protest nakon smrti prodavca lubenica na Vidikovcu
Foto: Luka Knežević – Strika

policajci dobiju oružje", kaže Milosavljević. "Na tome su insistirali Beograd i Novi Sad sa argumentom da će komunalci biti napadani i prebijani od huligana. Mi smo čvrsto bili protiv toga, ja sam navodio primer da britanski državni policajci ne nose oružje. Zatim je nastao problem prilikom odabira ljudstva. Ideja je bila da to budu mladi, obučeni ljudi, u fizičkoj kondiciji. Međutim, gradovi su to shvatili kao priliku da u tu službu prebace viškove iz nekih drugih službi s kojima nisu znali šta da rade. Zatim su i stranke počele da prave svoje spiskove kandidata. A, to ne sme da bude služba za one koji nisu ni za jednu drugu."

Kakvi god da su bili kandidati, njih nešto više od 300 je primljeno u Komunalnu policiju Beograda. Svi su prošli tromesečnu obuku za koju su nadležni Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave i MUP Republike Srbije, a koja je beogradske poreske obveznike koštala 200.000 dinara po kandidatu. Saša Đorđević kaže da je "u obuci komunalnih policajaca za odbrambene veštine predviđeno 70 časova, a za veštine komunikacije 45 časova. S obzirom na preventivnu ulogu komunalne policije to nije odgovarajući broj časova, jer komunikacija i medijacija treba da budu osnovne tehnike u rešavanju komunalnih problema."

Međutim, bez obzira na kvalitet obuke, građani se prvih godina nisu mnogo žalili na ponašanje komunalaca. To potvrđuje i profesor Milosavljević: "Ja sam radio analize prve tri godine rada Komunalne policije i nijedan problem se nije pojavio. Nisu uopšte upotrebljavali sredstva prinude, koristili su metode ubeđivanja, sa građanima su se ponašali sasvim pristojno i korektno. Imidž im je bio dosta dobar. Onda, kad su počeli malo da pokazuju mišiće, tu su definitivno izgubili ugled. Ja kada studentima pomenem u jednoj lekciji Komunalnu policiju kod njih se javi potcenjivački smešak. Opšti utisak javnosti o njima je veoma loš. To su mi studenti rekli. Prvi eksces je bio kada su počeli da primenjuju silu u vozilima gradskog prevoza. Ja za to nemam dokaze, ali pretpostavljam da im je rečeno da je pitanje biti ili ne biti da se uvede red u plaćanju karata u autobusima i da oni tu moraju da budu oštri. I da su oni, jadni, bukvalno to tako shvatili. Do tog momenta oni nisu bili ni na meti kritika niti su primenjivali silu."

Problemi su počeli kada je za vreme mandata gradonačelnika Dragana Đilasa odlučeno da se pooštri naplata karata u gradskom prevozu. Tada se javnost uskomešala kada su se na internetu pojavili snimci komunalaca koji su primenjivali sredstva prinude nad građanima koji su odbijali da pokažu kartu u autobusima, odbijali da se legitimišu ili da napuste vozila. Milosavljević dodaje: "Dok je Dragan Đilas bio gradonačelnik, po medijima je bila priča kako je Bus plus jedan bezobrazni dil gradske vlasti. Tada je iz Srpske napredne stranke upućen poziv građanima da ne plaćaju karte. Stvorio se i onaj mali pokret, ne znam da li je danas potpuno zamro, protiv Bus plusa. Onda, kada se vlast promenila u Beogradu, to je postavljeno kao ključno pitanje da svi građani moraju da plaćaju karte, ali ne možete na silu. To je bio prvi detalj kad su komunalni policajci upotrebljeni kao oruđe politike."

Pokretanjem projekta Beograd na vodi, kao i organizovanjem građana u inicijativu "Ne davimo Beograd" koja mu se suprotstavlja, komunalni policajci ušli su u još nekoliko sukoba sa građanima, a posebno sa predstavnicima medija iz kojih su izašli još više urušenog ugleda i autoriteta. Prvo su u septembru 2015. video-ekipi sajta "Istinomer" zabranili snimanje na keju ispred restorana "Savanova", jer je neko iz tog, zvanično "promotivnog štanda", a u stvari ugostiteljskog objekta, tražio da komunalci udalje novinare. Rečeno – učinjeno, novinari su udaljeni, napisane su im prekršajne prijave jer su "ulaskom na gradilište ometali službeno lice u obavljanju dužnosti". Novinari su se nalazili na renoviranom keju, 50 metara od "Savanove". Mesec dana kasnije novinari Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) pokušali su da gradonačelniku Siniši Malom, koji je obilazio gradilište "Beograda na vodi", postave pitanje o 24 stana koje je, navodno, posedovao (ili još uvek poseduje) u Bugarskoj. Takođe su udaljeni, ali su pripadnici Komunalne policije otišli korak dalje – oduzeli su fotoaparate i mobilne telefone novinarima i obrisali fotografije i videosnimke iz njih. Zajedno sa Malim incidentu su prisustvovali i načelnik Komunalne policije Nikola Ristić (nekadašnji zamenik komandira policijske ispostave u Policijskoj stanici Savski venac), njegov zamenik Darko Vujisić i još jedan komunalac, svi u civilu. Stekao se utisak kao da su tu bili da lično zaštite gradonačelnika. Nakon pritužbe novinara KRIK-a, Siniša Mali je izdao Ristiću nalog da ispita sve okolnosti incidenta, kao da ni jedan ni drugi nisu tu bili prisutni. Žrtveno jagnje bio je komunalni policajac Marko Cvetkovski protiv kojeg je pokrenut disciplinski postupak.

"Prekoračenje ovlašćenja i prekomerna upotreba sile su problemi sa kojima se suočavaju skoro svi organi koji sprovode zakon", kaže Saša Đorđević. "Razlika je u tome na koji način unutrašnja kontrola i spoljni nadzor rešavaju te slučajeve. U Srbiji postoji problem jer se preporuke Zaštitnika građana kao spoljnog nadzirača ne primenjuju u praksi."

Zaštitnik građana jeste reagovao u oba slučaja i poveo postupke kontrole zakonitosti i pravilnosti rada Komunalne policije. Njegov izveštaj od 22. decembra 2015. odnosio se na incident sa novinarima "Istinomera" i sadržao je 32 preporuke Komunalnoj policiji po kojima su bili u obavezi da postupaju, uključujući i "izvinjenje za učinjene propuste u svom radu građanima prema kojima je postupano". Dva meseca kasnije, 24. februara 2016, Komunalna policija grada »

BEZ KONTROLE: Pripadnici komunalne policije

Foto: A. Stanković

Beograda obavestila je Zaštitnika građana da je usvojila sve 32 preporuke i obavezala se da će "u budućem radu postupati isključivo u slučajevima propisanim zakonom". Međutim, nije ni reč rekla o drugom izveštaju koji je Zaštitnik građana objavio tri nedelje ranije, 3. februara, a u vezi sa slučajem novinara KRIK-a. Kao prvi utvrđeni nedostatak Zaštitnik je naveo: "Načelnik Komunalne policije je nezakonito sprečio novinarku KRIK-a da snima postupanje pripadnika Komunalne policije tako što joj je prišao i rekao: 'Ostavi to! Nemoj da snimaš!', a potom rukom uhvatio mobilni telefon kojim je snimala i tražio od novinarke da ga pusti uz reči: 'Šta me snimaš? Je l' ja tebe snimam?'," Istim aktom, Zaštitnik građana je javno preporučio razrešenje načelnika Komunalne policije Nikole Ristića. Siniša Mali je 26. februara izjavio da smatra da je izvinjenje novinarima KRIK-a dovoljno i da nema potrebe za smenom načelnika Komunalne policije.

"Zaštitnik se trudi, međutim, tu imate i Zaštitnika građana Beograda, koji se nikad, jadan, ne sme da oglasi", kaže Milosavljević i dodaje: "A, upravo on treba da kontroliše gradske organe, Komunalna policija je gradski organ. Ima tu jedan zanimljiv primer: pre desetak godina Gradska skupština Kragujevca izabere lokalnog Zaštitnika građana, jednog mladog pravnika. Dođe on sutradan kod gradonačelnika i zamoli da mu se da spisak zaposlenih u gradskoj upravi jer je zadužen za njihovu kontrolu. 'Ti ćeš mene da kontrolišeš?', odgovorio mu je gradonačelnik. Na sledećoj skupštini, oni ukinu instituciju Zaštitnika građana Kragujevca."

KONTROLU RADA KOMUNALNE POLICIJE ZA SADA IZVRŠAVAJU SAMO NAČELNIK I MUP

isključivo u slučaju kada su upotrebljena sredstva prinude dovela do većih posledica – teške telesne povrede ili smrti. Treće, najvažnije kontrole nema – komisija koju je po Zakonu trebalo da osnuje Skupština grada nikada nije imenovana.

Profesor Milosavljević kaže su, prilikom pisanja Zakona, razmišljali o mogućim zloupotrebama Komunalne policije: "Bilo je priče: mogli bi da postanu batina u rukama gradonačelnika. Bar ja nisam mogao to da predvidim, ali to je moglo da se pretpostavi da bi moglo da bude politički upotrebljavano. Možete vi o MUP-u da mislite šta hoćete, ima on 3000 mana. Ali, ima tu neka hijerarhijska mreža, imate hiljadu šefova dok dođete do nekog vrha da možete nešto da promenite. I tu vas taj sistem negde koči: možete nešto sitno da kraduckate, možete da, kad vas ne gledaju šefovi, malo radite što ne smete, ali ne možete krupne stvari da radite naopako. Ipak ima neko u hijerarhiji ko će vas klepiti po glavi. To nemate u Komunalnoj policiji: vi imate jednu malu vojsku od 300-400 ljudi i glumite velikog šefa. Imate samo gradonačelnika s kojim se povežete, slušate ga, poštujete, radite šta god vam traži. Možete da radite šta hoćete. To je problem Komunalne policije, prosto nema onih finih mehanizama koji bi kočili te ljude u takvim aktivnostima. Praktično su sami, direktno pod gradonačelnikom. Tu su se jako zamerili građanima, bolje im je da se sakriju, da ne rade ništa. A, moglo je nešto da se uradi – recimo da se razgovaralo o smeni načelnika beogradske Komunalne policije. Jer, ipak, dosta je tu brljotina. Sad je već ozbiljno. Jer taj čovek, očigledno, mora da snosi neku krivicu. Ako rukovodite službom koja pravi ekscese, pa vi ste krivi. Isto kao i onaj koji je počinio prekršaj."

U januaru ove godine Vlada je usvojila Nacrt izmena Zakona o komunalnoj policiji. Glavne izmene bi bile mogućnost da komunalci obavljaju dužnost u civilu (kao da je potrebno da budu na tajnom zadatku) i povećanje broja policajaca.

"Beogradu najviše smeta zakonsko ograničenje za broj komunalnih policajaca – jedan komunalac na 5000 stanovnika", kaže Bogoljub Milosavljević, "Oni bi hteli još 700 da prime koliko su rekli Siniša Mali i Goran Vesić. Njihov je san da u svakom vozilu gradskog prevoza imate po jednog komunalnog policajca. Drugi problemi nisu zahvaćeni njihovim poslom, a ima ih koliko hoćete. Ništa nisu uradili na planu bespravne gradnje ili gradske higijene."

Za sada je sigurno da Beograđani lubenice mogu da kupe u hipermarketima. Za rešenje problema sa Komunalnom policijom moraće obe strane da se potrude: građani da poštuju i propise i one koji su zaduženi da ih sprovode, a komunalni policajci da postanu ljubazniji i da prestanu da bespotrebno upotrebljavaju silu. Ah, da. I da rukovodioci Komunalne policije prestanu da ispunjavaju nerazumne zahteve bahate beogradske vlasti. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

LJUBOMIR ŽIVKOV

Slušaj amo

Klonim se koliko mogu televizije, ali sam ipak nabasao na solilokvij utučenog mandatara i tek pred kraj propovedi shvatio sam da je to konferencija za štampu: kamerman i reditelj nemaju srca da makar na par sekundi prikažu poslenike sedme sile, možda su moje kolege bile prikazane pre nego što sam se ja izvoleo priključiti kao gledalac, ali otkako ja ovo pratim vidim samo jedno lice i čujem samo jedan glas – monodrama, monodrama. Nakon možda četvrt sata pričuo mi se izdaleka ženski vokal: "Izvinite, da li to možda znači...", biće da se nešto pričulo i glavnom glumcu, na tren je zastao, kao što bi zastao i u pozorištu kad bi neko iznebuha gromko kinuo, međutim je nastavio da prati tok svoje svesti, pa kakva je ovo konferencija za štampu, za ovo nije potreban ni kamerman, čovek može sam sebe ovako da snimi, jedan govornik – jedan kadar.

Uloga novinara na konferenciji za štampu jeste da pukim svojim dolaskom, u stilu dobrih parohijana, blagonadahnu govornika na još bolju govoranciju, a ne da ga pitaju te ovo te ono

Ili su novinari mandataru ipak potrebni?

Oni su živa potvrda da premijerova opojna moć nije sanak pusti, novinari su ćutljivi i za publiku nevidljivi predstavnici stvarnosti, njihova je uloga da blagonadahnu govornika na još bolju govoranciju: Rolingstonsima nije dovoljno što su bogati i slavni, hoće da to još koji put provere i overe na licu mesta, na bini ispred koje su stotine hiljada obožavalaca; biće da je tako nešto i kod nas u pitanju, dobro, ovde imamo šačicu akreditovanih trudbenika tiska, ali kakva publika takvi i Rolingstonsi.

♣

Iako na RTS-u radi nekoliko mojih vrlih i dragih znanaca, koje i ovim putem pozdravljam, i dalje se protivim obaveznoj i opštoj pretplati, makar mi i država i građani pokorni uglas podviknuli: "Ti bi da hiljade ljudi obrazovanih, nadarenih i vrednih ljudi ostanu bez posla?!" To ne bih, ali ne osećam ni potrebu da me državna televizija o ma čemu izvesti. Dobro, ja sam možda onaj Rom koga poverilac spazi i pokuša da ga sustigne, a dužnik ubrzava ne bi li što pre zamakao za ćošak. "Čekaj, stani, samo da ti kažem nešto...", a moj alter ego će: "Ne moram ja sve da znam!" Ni ja najpre ne moram sve da znam, a i ono što možda moram da saznam ne moram da doznam od Javnog servisa. Jeste pretplate bilo od pamtiveka, i sama je SFRJ kupila švedske goniometre (koje nijedan homo sapiens nije video, te pripadaju više mitologiji negoli nauci ili industriji) da uđe u trag ondašnjim izbegavaocima nameta, u mnogoj razvijenoj zemlji građani džumle i bespogovorno plaćaju da ih državni medij vakciniše od tabloida i od interneta (koji jeste Ada Huja), ali se ipak ne slažem ni sa našom ni sa drugim državama.

Monopol na vesti opšte prakse nema više niko, prozora u svet sad je tušta i tma, pojedinac kupuje nove i nove prijemnike svega i svačega, to plaća, a ono što mu odonud kulja u glavu mahom ne mora posebno da plaća, svet se menja, gradska opština plaćala je službenika da pali fenjere i da ih gasi, čekaj, nećeš giganta sa toliko zaposlenih kreativaca i tehničara, i sa tolikim sredstv. za proizvodnju upoređivati sa fenjerdžijom ili sa seoskim dobošarom? Zašto ne bih? Šta tu koga vreda? Ako proletarijat zatečen u Takovskoj, u Hilandarskoj ili na Košutnjaku treba zbrinuti, nemam ništa protiv, naprotiv, možda bi me to još više koštalo, ali tada bih se osećao kao neko ko je solidaran, a ovako se osećam nasamarenim.

Da je prenosio sve utakmice Lige šampiona (fudbal), možda bi Jav. servis u meni probudio ono malo hrišćanštine što još tavori u mračnoj pustolini moga bića, ali i tu je svaku drugu utakmicu bezdušno i ćutke prenebregao; sad kad je bio puč u Turskoj, jedna televizija koju lično ne cenim pokidala se da prikaže metež, i sa lica mesta, i u studio je pozvala domaće stručnjake za prevrate, i konzula je tamo našla, najvećem ljubitelju i poznavaocu vojske i oružja ušla je u trag, iako je major Miroslav bio negde na odmoru... Okrenem RTS, tamo sve cakum-pakum, ide film koji je valjda noćni portir pustio pre nego što je prionuo na ukrštenicu, Javni servis ispade kao oni roditelji koji detetu daju tablet i mogu sami da vijaju pokemone ili da hvataju zjala.

Treće, a najvažnije, mandatar dade besu: nikad na RTS-u, pa ko može tražiti da plaćam za program u kome se najveća zvezda zajamčeno neće pojaviti?

♣

Jedan moj drug zamolio me da napišem nekrolog za njegovu kompaniju koja nakon četvrt veka nevoljko i pognute naravno glave odlazi u ropotarnicu istorije, samo što sam to završio, zove me kolega iz jednog zaista lepog grada, da odgovorim na pitanja za njegove novine, do deset hiljada karaktera (dve ovakve kolumne); iako sam se zavetovao da neću pisnuti ništa osim ovoga što pištim po služb. dužnosti, pojaviću se u novinama, na dva mesta u kratkom roku, kao neko ko ima toliko toga da saopšti ovom govornom području, da, eto, mudruje i pro bono, a ne bih ni da se to raščuje, ni da mi pređe u naviku; idem da se umijem, tome me je naučila JNA, pospanog vojnika šalju dobre starešine da se umije ne bi li sa novom pažnjom pratio očaravajuću obuku, tako i ja, umivam se, umivam, ali zar nisam ja ono cveće koje na pijaci prodavci prskaju iz fajtalice za veš (ili ta flašica jeste za floru, a građani je na svoju ruku upotrebljavaju u peglanju?)? Umivancija mi pomaže koliko i prskalica neprodatim buketima cveća: ubran si kad si ubran, i vsjo. ¶

I, IDEMO DALJE

"Mene nisu stvorili ni mediji ni propagandne mašinerije, nego usmena predaja o moji Skalini na kojima sam počeo i na kojima ću završit. Ali, dobro se osjećam"

Ako čitate ovaj tekst, čitate ga zbog asocijacije na Dubrovnik, leto, mladost, na nezaborav. I sigurno znate ko je Ibrica Jusić.

Deo navedenog preneo je Ibrica Beogradu početkom jula koncertom u Kapetan Mišinom zdanju, na Belefu, najpoznatijem letnjem festivalu prestonice. Razgovarali smo kad se već vratio u Dubrovnik, telefonom. Šteta što je na papir nemoguće preneti kako zvuči kad Ibrica kaže "gitar" ili "Skaline", ili "gospođa", ili "pisma".

"VREME": Kako provodite leto, kako je u Dubrovniku? Ima li turista?

IBRICA JUSIĆ: Pa eto, što se kaže – spajam ugodno s korisnim. Malo se kupam, malo pedeset drugu godinu pevam na Skalinama, istina ne na samim Skalinama, nego tu na ulazu. U Dubrovniku je jedna pojava sa tim mladim turistima koji dolaze brodovima. Tamo se već napiju i napuše. A onda, znate, svi vam putevi vode ovuda prema diskoteci Revelin, pa kad vam prođe ta masa, a oni urliču, viču. Ja se našalim pa pitam dobro što vi ovdje vrištite, nama su cure vrištale kad bi ih vodili na Porporelu i Lokrum. Oslobađanje neke negativne energije vam je to. Ali dobro, to je stvar grada a ne moja, pa nek im bude. Zato, čujte, ja se malo kupam, malo imam koncert na Skalinama, malo po Dalmaciji. Baš sam se vratio iz Zagvozda u Dalmatinskoj zagori, tamo je Festival glumca i cijelo mjesto sudjeluje u tome: jedan te vuče za rukav, kaže oćeš doći kod mene spavat, drugi pita jeste li gladni, hoćete piti. Lijepo je. I tako vam prolazi ljeto.

Koncert na Belefu bio je prvi vaš dolazak u Beograd nakon šest godina. Kako vam se čini Beograd, šta je novo, šta je staro?

Ja se nadam da ću na jesen opet biti u Beogradu. Trebao sam biti prije tri godine, za 8. mart u Sava centru, ali je bio veliki snijeg, ako se sjećate, pa su odgodili desetak programa dok se nije otopio. Moji veliki koncerti su posljedica slučajnih susreta, pa je tako i prošle godine jedna gospođa koja živi u Lozani došla u Dubrovnik i čula me na Skalinama. Ona je velika prijateljica gospodina Milana, on je bio direktor Sava centra u Beogradu. Rekla mu je moraš zvati Ibricu. Tako sam ja došao sad u Beograd na Belef, znači nije bilo nikakvih menadžera, posrednika, nego prijateljstvo. I tako cijeli život. Mene nisu stvorili ni mediji ni propagandne mašinerije, nego usmena predaja o moji Skalini na kojima sam počeo i na kojima ću završit. Ali, dobro se osjećam. Prije mjesec dana sam bio na sistematskom, pa mi doktor reče: Ibrica, tebe se možemo riješiti samo ako te zatučemo maljem. A ako ste bili na koncertu na Belefu, vidili ste da je bilo puno ljudi, i da je bila lijepa atmosfera, mada je bilo vruće, mnogo vruće. I bilo je toliko vlage u zraku da prsti nisu mogli krenuti, jer kad je vlaga, imate osjećaj da svirate po špagetima a ne po žicama od gitare. Ali, u svakom slučaju, oduševljen sam tretmanom, organizacijom, prijateljskim odnosom i stvarno sam puna srca došao u Beograd i još punijeg otišao iz Beograda. Treći dan sam isti koncert ponovio u Pančevu, gdje je isto bila jedna fina atmosfera, a i malo ljepše vrijeme pa se bolje sviralo i bolje pjevalo. Tamo sam sreo svoju staru ljubav, bila je studentica prava, a sad je ugledna pravnica, pa smo se ispričali, izljubili i – idemo dalje.

Prvi solistički koncert u karijeri održali ste u beogradskom Domu sindikata...

Moja karijera je jedan veliki eksces. Pedeset dvije godine radit ono šta voliš i živjeti od onoga šta voliš, ja mislim da je najveća privilegija. A dvadeset dvije godine voditi sam svoju karijeru, biti svoj producent i menadžer, sam šetati svoga psa i hraniti svoga mačka, to vam je velika stvar. Dom sindikata, moj prvi koncert, i to u Beogradu. To vam je '76. godine. U ono vrijeme, u onu kafanu Šumatovac što je bila, umjetnika je bilo sa raznih strana. I među njih dolazi jedan budala sam sa gitarom... Ko će doć tebi samom na koncert, kažu mi. A ja na metre, što se kaže, prodava karte. Zato kad sam bio prvi put poslije toga u Beogradu, pitali me da li želiš Sava centar ili želiš Dom sindikata, ja sam reka ajmo opet ka što sam počeo u Domu sindikata. Kad sam vidio u publiku moje drage ljude kao što su Jovan Ristić, Ljuba Tadić, Rada Đuričin, Mira Banjac, Đorđe Marjanović, on je meni bio uzor. Koliko puta sam se skora potuka braneći njega i njegovu muziku. I sad kad sam bija u Beogradu i vidio neke umjetnike u publici, bilo mi je... uf! Posebno me je obradovala moja stara prijateljica Rada Đuričin kad je došla sa kolegicom poslije koncerta, jer imala je predstavu pa ni mogla doć na koncert, da se pozdravimo i sjetimo starih vremena.

Čega se sećate o premijeru Zoranu Đinđiću? Izjavljivali ste da je jedno gostovanje održano njegovom inicijativom?

Nekih naših ljetnjih druženja. Stvarno sam ga poštiva i kao čovjeka i kao političara. Ja kažem i da je Beograd imao moralnu vertikalu u gospodinu Đinđiću. I siguran sam, da se nije dogodilo to što se dogodilo, da bi danas Srbija bila mnogo ljepša i imala bi manje krize. Taj moj koncert što je bio poslije 14 godina u Beogradu, bila je to njegova želja, i želja tadašnjeg ministra kulture gospodina Lečića. Ajmo gradit nove mostove, reka je. Bilo je to uoči Valentinova, trebalo je nastavit turneju po Srbiji, ali su ga ubili. U svakom slučaju, ostalo mi je jedno sjećanje na pravoga čovjeka i pravoga prijatelja.

Priča se da odlučujete šta ćete pevati tokom koncerta, da nemate unapred pripremljen program. Da li je to tačno?

Moj koncert je fiksiran, ali uvijek se mogu dogoditi neke stvari prema raspoloženju publike. Traje sat i 45 minuta bez pauze, a organizatorima kažem da me nakon dva i po sata mogu skidati sa scene. Ja volim pjevat, a pogotovo kad ljudi to žele. Ko srcem daje, svega sebe daje – što bi reko Marin Držić. I to vam je to. Ima desetak pjesama koje su nosioci programa kao što je *Jubi san vašu ćer*, *U svakom slučaju te volim*, *Mačka*, *Ponoć*, *Dobro jutro Margareta*, *Nemoj poći sad*, *Kad bi vi znali*, *moja gospođa*, onda oko njih slažete petnaestak drugih. Nikad nisam podilazi publici, ako se nekome sviđa, sviđa mu se, a ako ne, nećemo o ukusima. Isti program koji sam imao u Beogradu, pjevam i u Berlinu, Mostaru i na Skalinama ili gdje me zovu. Ja nisam nikad lagao publici, što se vidi, pa me publika slidi već 52 godine. Lijepo se družimo. Generacije nove dolaze... a ja se ponekad osjećam kao stari galeb čija su krila već pomalo umorna a mali galebići okolo lete i dolaze.

Da li nekad pevate na plejbek?

Uf! Vi nemate pojma koliko sam ja emisija i koncerata odbio samo zato što se pivalo na plejbek. Znam da je takva tehnologija, ali ja to – ne. Kad ja ljudima nudim svoj koncert, kažem u cijenu uračunato i ozvučenje i putni troškovi. Ja sve nosim sa sobom, i sve bude kako treba. Kod mene na koncertu ništa ne škripa ni pišti.

Kako biste objasnili šta je vaša šansona?

Pa čujte, to vam je rokenrol, način razmišljanja, način življenja. Ja stvaram kao što živim i živim kao što stvaram i pjevam. Sigurno 90 posto stihova koje pjevam tiču se mog životnog iskustva, neke pjesme su autobiografske. A inače ne volim glazbu dijeliti na žanrove i trendove. Postoji dobra glazba i loša glazba. Sva ta glazba koja je u čovjeku izaziva emocije kojih je u ovome svijetu sve manje i manje. A to nam najviše nedostaje. Volim pjevati svevremenske stihove. Ljudima nema ništa ljepše nego kad otkriju neku svoju istinu kroz stihove koje pjevam. Toliko ljudi ima koji bi htjeli nešto nekom iskazat, a nemaju način. I onda dođe Ibrica i pomogne im.

»

Neprestano se priča o čuvanju tradicije. Kako bi je, po vama, trebalo čuvati?

Pa čujte, to je s jedne strane stvar pojedinca, koliko je kome stalo do nekakve tradicije. A meni je stalo do moga Dubrovnika. Kad ukazujem na negativnosti što se događaju, ukazujem zato što volim svoj grad i zato što bih htio da po njemu kao nekad pivaju klape i da se može mirno šetat po Stradunu, a ne kao danas. Kad noću šetam svoga psa, vidim toliko negativnosti po gradu! Imao sam ideju napraviti dokumentarac o tamnoj strani kultu-

Foto: Rade Prelić / Tanjug

re turizma. Uprava Dubrovačkog kazališta je preko puta Orlanda, trebalo bi se preseliti, a taj prostor adaptirati u rezidenciju gradonačelnika, kao što su kneževi dubrovački stanovali na Stradunu da vide šta im se događa pod prozorom. A čujte, narod ima vlast kakvu zaslužuje. Ako vlasti nije stalo da neke stvari sredi, onda ne možete tu nešto previše napraviti. Što se mene tiče, ja svoju tradiciju tjeram dalje kao i sve ove 52 godine. Ne mogu ljudi shvatit da je bogatstvo jednoga društva baš ta raznolikost u tradiciji.

Vaše pesme su sve od emocije. Da li vaša sadašnja publika ume da je čuje?

Ljudi koji dođu znaju na šta dolaze. I kako ja radim. Bave se pjesmama koje ja pjevam, i očiste se od negativnih misli. Ljudi su svjesni koliko je emocija važna. Vidite šta se u svijetu događa, svijet je poludio! Zato i imamo toliko tih poplava i potresa. Ja mislim da sam ja jedan od posljednjih Mohikanaca koji daje emociju kroz stih, i to ljudi prepoznavaju. Ako iko ima čistu emociju, onda su to psi. O mačkama da i ne govorim. Ljubav mačke je ljubav van kategorije. I kad ljudi kažu uvukao mi se pod kožu, ja kažem nije ti se uvukao pod kožu nego je u tebi probudio emociju koju si ti potiskivao.

Sedamdeseti rođendan i pedeset godina karijere pre dve godine niste proslavili koncertom na Skalinama ili u Kneževom dvoru – što bi, s obzirom da ste vi jedan od zaštitnih znakova Dubrovnika, bilo očekivano.

U Dubrovniku sam napravio koncert na tom, što se kaže, rezervnom položaju u odnosu na Skaline, čak je došao i prior Dominikanskog samostana koji me je sreo dva dana prije fešte i oslovio. Gospodine Ibrica, kazao mi je, čujem da slavite 50 godina. Kako se mi kao crkva možemo zahvalit vama za vjernost crkvi? E moj priore, dovoljno je ovo što ste rikli, ne triba mi ništa, kazao sam mu. Prior je došao u ponoć na moj koncert sa dva pomoćnika, niko mi iz grada nije došao, ali to su sad neki drugi problemi koji me se ne tiču. Koga pozovem – pozovem, ko došao – došao, dobro je došao. Bilo je lijepo.

Da li ste zbog toga zaključili da vas dubrovačka gradska vlast ne podržava? Izjavljivali ste da gradonačelniku smeta vaše bošnjačko-hrvatsko poreklo.

Ne želim na njega trošiti riječi. Ljudi jako dobro znaju šta on radi. Da mene neko tako... ja bih se pokupio i otišao, dao bih ostavku. To vam je moralna vertikala dubrovačkog političara danas. A čujte, svaki ima svoje mišljenje, ovdje je demokracija. Postoje stvari o kojima ne volim puno govoriti, pogotovo ovdje u Dubrovniku. Ivo Vojnović je to obradio u svojim dramama, taj antagonizam Dubrovčana prema doseljenicima. Moja rahmetli mati Emina, begova kći, udala se za harmonikaša, mog oca Arisa. Njih dvoje su iz Mostara došli u Dubrovnik na bračno putovanje, zaljubili se u ovi kamen, i tu i ostali. Izrodili su sedmoro djece. Neki se ljudi sad u Dubrovniku ne mogu pomiriti da su kulturu grada obilježili i neki dubrovački muslimani: književnik Feđa Šehović, osnivač folklornog ansambla *Linđo* Sulejman Muratović, najveći privatni galerist u gradu Avdo Ćimić, najbolji glumac Izet Hajdarhodžić i u glazbi obitelj Jusić. Ajmo naći druge pa da usporedimo! Ima neko pa kaže da sam ovo, da sam ono. To je njegov problem. Nije važno što kaže, nego ko kaže i u kojoj namjeri kaže. Meni je moja rahmetli majka govorila, sine, postavi se iznad, imaš ti pametnija posla nego da te boli glava da li neko kaže ovo ili ono. Imaš svoju gitaru i svoju umjetnost, to je najveće oružje.

Zar verujete da vaša šansona može da bude jača od, recimo, netolerancije, nepoštovanja, od zla?

Može, kako ne. Čujte, ja pobjeđujem na svom terenu. Kad završe ratovi, ko ispravlja krive Drine? Umjetnici i sportaši! To vam znači da je ljepotu nemoguće uništiti. Mogu naši mladi svašta radit, biti ovakvi i onakvi, ali kad se zaljubi, momak uzme curu pa pravac – Skaline. Da slušaju Ibricu. Tačno je meni moj prijatelj Luko Paljetak govorio: Ibrica, drži se ti romantike, romantika je spas.

Da li biste bili materijalno bogatiji da se bavite tapetarskim zanatom koji ste izučili u popravnom domu, a ne pevanjem?

Sigurno bih, ali imam nešto drugo što se ne može platiti novcem. Sretnete čovjeka koji ima hiljadu evra u džepu, a vi nemate ni sto. Ali imate svoj gitar, i vidite da bi on sve dao da je na vašem mjestu. To je najveće bogatstvo. Imao sam sreću što mi je dragi Bog na vrijeme rekao budi skroman, slavi duhovno a materijalno će doći. Šta vrijedi ako čovjek cio život samo slavi materijalno, pa na kraju sve što je složio mora dat doktorima. Imam svoga psa, volim prirodu, puno hodam, održavam kondiciju, i lipo mi je.

Koju gitaru imate?

Imam 12 gitara. Ja svoj gitar ne prodajem nikad, samo poklanjam, kao što sam sinu gospođe koja je moj administrator za diplomski poklonio gitaru na 12 žica. On je kad me slušao govorio: mama, da mi je jedna takva. E evo ti jedna takva, kažem, i dam mu. Sad momentalno sviram na jednoj što je ručni rad, španjolska, koju sam dobio od moje dobre prijateljice Tereze, a njoj ju je poklonio njen bivši partner koji je imao kockarnicu. Skuplja prašinu, šteta, rekao sam kad sam jednom bio kod nje. Poslije nekog vrimena ona kaže dođi, pokloniću ti gitar, i ja u tri ujutru sjednem u auto, odem u Konavle i donesem gitar. Na mojoj futroli za gitar dao sam da se preslika njen autogram. Zato je zovem Terezinka. Jednu gitaru sam poklonio sinu, pravio ju je čovjek za koga su rekli da je Stradivarijus za gitare. I, tako. Svakoj date malo jubavi, ona vam uzvrati zvukom i, idemo dalje. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Tranzicija, odozgo i odozdo

Filmovi "Toni Erdman" i "Matura" daleko su odskočili na ovogodišnjem, osiromašenom ali koncepcijski neokrnjenom izdanju festivala evropskog filma

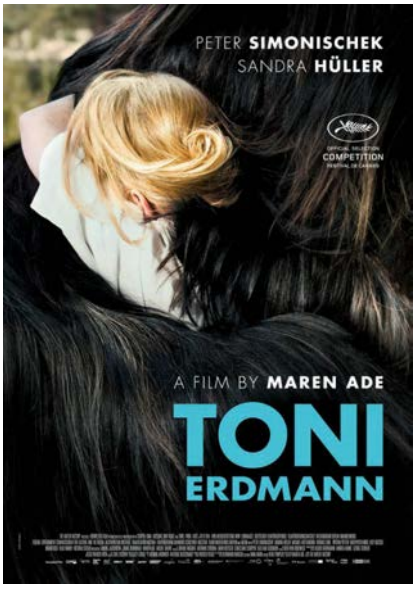
Najnovije izdanje Festivala evropskog filma nije izneverilo nijednu od svojih tradicija: Palićka šuma je tamo gde je i do sada bila, komarcima na Letnjoj pozornici nije opao krvnički entuzijazam, zvezdanim letnjim nebom i dalje svetlucavo špartaju avioni čiji usnuli putnici nemaju pojma da nekoliko kilometara ispod njih neki čudaci gledaju filmove, kiša i loše vreme pokvarili su nekoliko večeri (mojom srećom, pre mog okasnelog dolaska), bilo je manjih opravdanih tumbanja u programu etc. Važnije od toga, glavnu festivalsku hommage nagradu "Aleksandar Lifka" za doprinos evropskom filmu ove su godine dobili Slobodan Šijan i Austrijanac Ulrih Zajdl, što je bilo, kako se ono kaže, "kao da su mene pitali".

S obzirom na to da je vaš izveštač, razlozima koji s festivalom nemaju veze, bio sprečen da bude prisutan na prve dve večeri te na trećem danu festivala, i njegov će izveštaj nužno biti ovlašniji nego inače. Pobednik zvaničnog takmičarskog programa bio je nemački film *Toni Erdman* Maren Ade, 162-minutna nemačka komedija (!!! – po jedan uskličnik za svaku od ovih kategorija) koja je letos u Kanu pokupila sve moguće simpatije publike i kritike, ali ne i glavne nagrade, dok je nagrada za režiju pripala jednom od onih vanserijskih Rumuna, Kristijanu Munđiuu, za film *Matura*, što je podela nagrada koja vam može zazvučati ziheraški, ali samo ako niste gledali dotične filmove: kad ih vidite, bude vam jasno da je to sasvim u redu, i da, uostalom, kao što ne valja da se nagrade dodeljuju "uobičajenim sumnjivcima", tako je još manje primereno da žiri kapriciozno i narcisoidno insistira na sopstvenoj originalnosti i nekonvencionalnosti, po cenu da nagradi slabije, ali, eto, "nefavorizovane" filmove. Znate, poprilična većina "manje zapaženih" umetničkih dela je manje zapažena s dobrim razlozima.

Kakav je to nemački komički cunami u trajanju od skoro tri sata? Čitajući neke tekstove o ovom filmu očekivao sam nešto drugačije – ne znam tačno šta, ali svakako bliže komediji u klasičnom žanrovskom smislu; ono što sam video zapravo je žanrovski bastard težak za definisanje: ne znam kako bih preciznije nazvao komediju u kojoj prođe i po pola sata da se ne nasmejete, a da se i dalje radi o izvrsnom filmu? Enivej, Ines je mlađana korporativna menadžerka, pripadnica globtroterske kaste opsluživača Boga Mamona, jedna od onih preozbiljnih i nekako aseksualnih mladih žena u onim nemogućim skupim kostimićima, sva predana poslu, napredovanju i dokazivanju u tom "žanru za odrasle" koji danas nije ništa sa seksualnim konotacijama, nego sa onim novčanim: to je svet onih koji prave preozbiljne pare za svoje poslodavce, a poneki fragment tih apstraktno zamašnih đengi ostane i njima – mada teško da znaju šta s njima da rade, ali to valjda i nije u programu, jer je tu novac vrednost po sebi. Vinfid je njen otac, zgubidan na pragu starosti, neki levi profesorčić u »

beznačajnoj školi, dežurni lakrdijaš na poslu, u životu i svemu između. Živi kod brata nakon što se raskantao sa ženom i čitavim "porodičnim životom", a kćerku viđa kad svrati kući za praznike. Onda, međutim, Vinfrid naprasno pozove samog sebe u goste kod Ines u Bukureštu, i komandoski upadne u njen tako starmalo ozbiljni svet, i među korporativne ajkule, diplomatski krem i ostalu kamarilu neokolonijalnih gospodara ili barem nadzornika jedne poluraspadnute balkansko-tranzicijske zemlje, za šta je Rumunija odličan model, a ni Srbija ne bi bila loša, samo da je filmičnija i da ne asocira na neke sasvim druge konotacije. U na prvi pogled klasično komičkom maniru, Vinfrid svojom socijalnom trapavošću i neprilagođenošću načinu razmišljanja i komuniciranja unutar (polu)sveta u koji je upao, napravi kćeri čitav niz problema i dovede je na rub nervnog sloma, a onda se spremi na povratak kući... Osim što se kući uopšte ne vrati nego inkognito ostane u Bukureštu uzevši obličje "Tonija Erdmana", jednog od onih life coach šamana, gurua i uopšte prevaranata koji korporacijskim fahidiotima služe kao instant propovednici, ispovednici i štošta još, što je inače u redu: red je da banalni opsenari u ponečemu uspešno opsenjuju i muzu prevejane opsenare na mnogo široj skali... Kako god, tu pravi zaplet tek počinje, a Toni i Ines upadaju u niz urnebesnih, ali zapravo i posve melanholičnih i tužnih situacija, u kojima se otkriva ne samo dubok egzistencijalno-vrednosni zjap između oca i kćeri, nego, i to je ono što u filmu mnogi prepoznaju kao ključni referentni sklop, temeljnu razliku između "večite neodraslosti" (post) šezdesetosmaškog naraštaja večitih hipika, sanjara, "apstraktnih humanista", salonskih revolucionara (odraslih na pogibljenom miksu Markuzea i Hesea) i uopšte Lako Ćemo mesečara, i njihove dece, tako starmaloposvećene down-to-earth kultu Napredovanja i Sticanja unutar jednog programatski sterilnog sveta. Nešto kao poslovični "bunt mladosti" okrenut naglavačke, ne ka labavljenju stega nego ka njihovom jačanju, kao u genijalnom komadu *Tango* Slavomira Mrožeka. Ne znaš šta je gore: doživotna bludnja na srednjoklasnim marginama jedne ocvale Utopije, ili programatsko odricanje od nje, nakon čega kao da je iz života isisana svaka radost, ali i svaki rizik, ako pod ovim potonjim ne podrazumevate, šta znam, onaj na berzi... Na koncu, ovaj film ne presuđuje: i on i ona postepeno će uvideti makar deo svoje porcije gluposti i nesposobnosti da se životni izbori sagledaju iz bitno drukčijeg ugla. Da li je to katarza? Možda, ali s neotklonjivim šmekom melanholije i gorčine, to jest, bez lake utehe. Jedan od originalnijih filmova nove evropske produkcije, za nepropuštanje u svakom smislu.

Ono što sam video zapravo je žanrovski bastard težak za definisanje: ne znam kako bih preciznije nazvao komediju u kojoj prođe i po pola sata da se ne nasmejete, a da se i dalje radi o izvrsnom filmu?

Svet u kojem Vinfrid i Ines žive isti je onaj u kojem su Rumuni tek pripravnici; ako je Rumunija u Toniju Erdmanu poput neke slikovnice tranzicije slikane ipak iz gornjeg rakursa metropolitanskih dobitnika, u Munđuiuovoj *Maturi* kamera se spušta znatno niže, u gluhu transilvansku provinciju, u gradić u kojem lokalni lekar pokušava da, makar i uz pomoć izvesnih "korisnih malverzacija" i ne baš ozbiljne korupcije – više je to jedna i nama jako dobro poznata "ruka ruku mije" kultura nego ne znam kakva "zlodela" – obezbedi svojoj kćeri dobar prolaz na maturi, jer je samo visok maturski prosek deli od neke stipendije u Engleskoj. A ta stipendija je, dakako, karta u jednom pravcu (geopolitički cinik bi dodao: vidi se da je film snimljen pre *brexita*) jer sve što otac želi jeste zapravo da je skloni iz beznadežne Rumunije u bolji, "razvijeniji, civilizovaniji" svet u kojem čovek napreduje u skladu sa svojim trudom i sposobnostima i ne treba mu "štela" za svaku sitnicu. Hm, pa postoji li takav svet uopšte? Ne baš sasvim, ali izgleda da je san o njemu neodvojiv deo istočnoevropskog bluza. Paralelno s tim, *Matura* je i film o moguće radikalnim konsekvencama roditeljstva i roditeljske odgovornosti shvaćene na pokroviteljski način (u tom smislu, mada po svemu drugom različit, snažno podseća na *Poziciju deteta* još jednog sjajnog Rumuna Korneliu Porumboja), ali i slobode i odgovornosti u ljubavi i životnim raskrsnicama koje stoje pred sredovečnim supružnicima, kojima odlazak deteta u beli svet može označiti i kraj igrokaza zajedničkog života, odavno ispažnjenog od svakog smisla osim onog čuvenog "zbog dece". Ovo svakako nije najbolji i najimpresivniji Munđiuov film, ali je dostojan svake pažnje i respekta, obaška što po stoti put izaziva isto tugaljivo pitanje: kako je moguće da "mi" ne snimamo ovakve filmove, mada nas se podjednako tiču?

O ostatku viđenog telegrafski. *Zoologija* Ivana Tverdovskog mogla je biti odličan film da je autor znao da iskontroliše sopstvenu metaforu, i da je dostojno isprati do finala. Priča o usamljenoj ženi koja radi u zoološkom vrtu u ruskom primorskom gradiću, a onda joj iznenada naraste ogroman rep, koji okolina gleda ili kao odvratnu medicinsku malformaciju ili kao znak veštičarenja i pripadnosti đavolu (uz sjajan prikaz licemerja "hrišćana" koji s hladnom

mržnjom odbacuju Bližnjeg koji se po nečemu makar i nevoljko razlikuje), a u kojoj se Tverdovski mestimično upečatljivo poigrava psihoanalitičkim i ostalim aspektima "repa", na kraju pada u jednom lošem, konfuznom, nedomišljenom (ne)razrešenju. Šteta. Izraelski *Iza brda i planina* Erana Kolirina odlična je priča o intimnim identitetskim krizama svih članova i članica (otac, majka, kćer, sin) jedne "obične" porodice, koji prolaze, svako na svoj način, kroz ekstremne situacije (avanturistička veza s palestinskim "teroristom", flert i veza s učenikom koja se za nastavnicu pretvara u moru i javno ponižavanje; tu je sjajno prikazana ta nepodnošljiva kultura stalne eksponiranosti i "umreženosti" u generacijama digitalnih urođenika preko tzv. društvenih mreža: što nije uslikano i *podeljeno*, to se nije ni dogodilo), ili slučajnog bizarnog ubistva za koje zakonska kazna nikada neće stići jer se ispostavlja da je zakon zapravo prilično indiferentan...) i koja se prividno završava scenom tipa "kao da ništa nije bilo", inteligentan je i suptilan film, pravi festivalski pogodak. Mađarski film *Ubica čistog srca* Atile Tila bio je totalni ljubimac palićke publike, no prikazan je pre nego što sam stigao. Poljski *Ljubav je gorka* Tomaša Vasilevskog, smešten u sivo i hladno vreme kraha komunizma, još je jedno razračunavanje s bezbojnim aspektima kompleksa katoličke krivice u intimnom i društvenom životu, na mahove sasvim intrigantno,

■ *Matura* svakako nije najbolji i najimpresivniji Mundiuov film, ali je dostojan svake pažnje i respekta, obaška što po stoti put izaziva isto tugaljivo pitanje: kako je moguće da "mi" ne snimamo ovakve filmove, mada nas se podjednako tiču?

ali opet: dokle više? Hoće li se ti Poljaci ikada opustiti i emancipovati od potuljenih muškaraca u belim haljinama, te malo više zaličiti na Čehe...? Kad smo već kod Čeha, u selekciji Paralele i sudari videli smo odličan, moćan film *Nikad nismo sami* Petra Vaclava; ova priča bi zaslužila zaseban prikaz, no recimo bar da ako želite da vidite anatomiju sporog i nezadrživog narastanja tihog, toksičnog ubilačkog fašizma "običnih i dobrih ljudi", ovo je pravi izbor! Svakako bolji od razvikanog mađarskog *Većina duša koje žive ovde* tzv. Braće Buharov (niti su braća, niti su Buharovi), kaleidoskopa međusobno slabo povezanih zaumnih prizora kroz koje gdegde prozrači neki bljesak "društvene kritike", ali teško da je to palamuđenje vredno sat i po života; borio sam se sa snom, priznajem, pa sam možda nešto važno i propustio kroz poluzatvorene kapke.

Sledeće godine, kažu, i Palićko jezero će biti pogodno za kupanje, pa će biti lakše rashladiti glavu nakon projekcija. Kako god, nakon što mu je zapretila neka vrsta zamračenja u režiji lokalnih naprednjačkih diletanata, Palić je ipak preživeo u neokrnjenom (mada osiromašenom) izdanju, a ni to nije uopšte malo "u ovim okolnostima". Da, ponovo su došla vremena kada ćemo sve meriti po tome kakvo je i koliko ga ima "u ovim okolnostima". No, za to Palić i ljudi koji ga prave nisu baš ništa krivi. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Počelo je u Parizu

Prijateljstvo kolekcionara i umetnika ispričano izložbom *Pavle Beljanski – prijatelj umetnika: Stojan Aralica*

PRIČA U SLIKAMA: Detalji sa izložbe

Može se učiniti da je o Stojanu Aralici i Pavlu Beljanskom već sve rečeno, ipak, višedecenijsko prijateljstvo čuvenog slikara sa jednim od najboljih i najstrastvenijih kolekcionara jugoslovenskih prostora ostalo je nepoznanica. Nešto više o tom odnosu otkriva izložba *Pavle Beljanski – prijatelj umetnika: Stojan Aralica*.

Ovo je šesta izložba iz ciklusa *Pavle Beljanski – prijatelj umetnika* Spomen-zbirke Pavla Beljanskog u Novom Sadu, i izložba kojom ova muzejska ustanova obeležava 55 godina od otvaranja za javnost i 45 godina od otvaranja Memorijala umetnika. Njena autorka Jasmina Jakšić Subić, pored 19 slika iz različitih faza umetnikovog stvaralaštva (među kojima su i dela pozajmljena iz nepristupačnih privatnih kolekcija), i jedinog sačuvanog pisma koje je uputio Pavlu Beljanskom 1931. godine, kao poseban kuriozitet izložbe prikazala je fotografije iz Araličine lične arhive.

POLIFONIJA JEDNE EPOHE

Legat Beljanskog, kako kolekcionara, tako i diplomate, pravnika i mecene, zaveštan narodu 1957. godine, jedan je od najvrednijih na prostorima bivše Jugoslavije. Nezaobilazan je u svakom proučavanju srpske moderne umetnosti i gotovo da ne sadrži delo koje nije antologijsko. Baštini zbirku od 185 slika, skulptura, crteža i tapiserija, čak 37 autora savremene moderne umetnosti.

Hronološki, početak kolekcije predstavljaju slike prve generacije srpskih modernista Nadežde Petrović, Milana Milovanovića, Koste Miličevića... Slede ostvarenja Save Šumanovića, Milana Konjovića, Petra Lubarde i ostalih proslavljenih autora nacionalne umetnosti između dva svetska rata, i na kraju dela druge polovine XX veka koja slede istu stilsku orijentaciju iz prethodnog perioda. Pri organizovanju zbirke, Beljanski nije pratio hronologiju već različite slikarske kolorističke impulse. Želeo je da pokaže kako su svi oni "iako nisu pevali unisono" bili deo "polifonije jedne epohe".

Beljanski je veoma rano prepoznao vrednost Araličinih dela i uvrstio ih u svoju zbirku. U konačnom odabiru njegovih ostvarenja, 1957. godine, odlučio se za ulja *Voćnjak*, (1929), *Plava kapija* (1930), *Enterijer* (1933) i *Žena sa slamnim šeširom* (1933). Dokumentarnom fondu je zatim poklonio pomenuto pismo iz 1931. godine. U fond su kasnije uvršćeni i pokloni i otkupi od umetnika i njegove porodice: *Autoportret* (1971) i devet crteža nastalih od 1929. do 1971. godine. U Zbirci arhivalija, pak, nalaze se karta izlagača u Tiljeriju, četkica umetnika i poštanske marke na kojima je reprodukovana *Žena sa slamnim šeširom*.

PUBLIKA GA JE VOLELA

Aralica se, kao prijatelj mnogih znamenitih ličnosti, učesnik i aktivni tvorac značajnih kulturnih zbivanja i promena, smatra neposrednim svedokom celokupne istorije modernog jugoslovenskog likovnog stvaralaštva.

Rođen je *1883. godine* u mestu *Škare, u Lici. K*ljučna mesta u njegovoj biografiji predstavljaju studije u Minhenu od 1909. do 1914. godine, kratkotrajna praška etapa, parisko usavršavanje, život u Zagrebu i konačni prelazak u Beograd 1941. godine. Tu, sa izuzetkom jednog kratkotrajnog boravka u Stokholmu, ostaje do kraja života.

Pamti se da po povratku u prestonicu kritika njegove radove nije komentarisala budući da nisu bili u skladu sa aktuelnim socijalističkim realizmom. Posle 1951. godine je nizom izložbi, počevši od one Petra Lubarde u ULUS-u, u Beogradu ponovo omogućen slobodan lični stvaralački izraz. Publika ga je volela i Aralica je konačno bio prihvaćen kao deo likovne scene.

Tokom decenija koje su usledile radio je puno i zapaženo. Delovao je kao član umetničkih grupa "Šestorica" i "Oblik", dobio je Oktobarsku nagradu grada Beograda, Sedmojulsku nagradu Srbije, za redovnog člana SANU izabran je 1968. godine. Preminuo je 1980. godine.

Kao žitelj Zagreba, a potom i Beograda, ostavio je neizbrisiv trag u umetničkom životu oba kulturna centra. Razvijao je i širio kosmopolitski duh u domaćoj sredini. "Čovek vedrog temperamenta, večito nasmejan, pun priča i dosetki, radoznao i zainteresovan, nikad umoran, sa obaveznom leptir mašnom, velikom beretkom, u kojoj se skrivalo i staromodno shvatanje ličnosti umetnika. On je bio onaj uporni, svakodnevni gost zagrebačkih i beogradskih kafana, u kojima je zvonio i odjekivao njegov zdravi srdačni smeh u A-duru, isto onako kao što je zvonilo jedno poletno i čisto osećanje u njegovim slikama", opisao je Aralicu istoričar umetnosti Lazar Trifunović.

Bio je oženjen Šveđankom Karin Vesterlund i nikada nije propuštao priliku da naglasi da je ona njegova velika inspiracija. "Ako na mojim slikama vidite ženu,

znajte to je moja žena", govorio je. Tako je Karin postala model i za čuvenu sliku *Žena sa slamnim šeširom*, nastalu tokom boravka na Korčuli.

ČAROBNI POŽAR

U slikarevom opusu, baš kao i u životnim razdobljima, postoje jasno odvojeni periodi: minhenski, pariski, zagrebački i beogradski.

"Tokom školovanja u Minhenu tematski preovladavaju portret i akt, po formi bliski akademizmu i kasnim odjecima secesije. Posle dolaska u Pariz sledi period drastičnog umetničkog sazrevanja", navodi autorka Jasmina Jakšić Subić. "Uključujući se u žive lokalne tokove, Aralica se okreće od dekorativnog ka čisto likovnom interesovanju. Ranije naglašena forma postepeno se rastače u kolorisane površine. Ta velika prekretnica započinje malim aktovima i mrtvim prirodama, rađenim u ateljeu likovnog pedagoga Andre Lota, da bi se koloristička organizacija slike razvila na pejzažima Malakofa, predgrađa nadomak Pariza, Kasisa u Provansi i Sen Tropea".

Francuska publika pozdravila je njegovo delo nakon izlaganja na Jesenjem salonu 1927. i Salonu nezavisnih 1928. godine, a beogradska prilikom prvog samostalnog predstavljanja u Paviljonu "Cvijeta Zuzorić". Ostala je zapisana kritika Todora Manojlovića koji je primetio da u novim Araličinim slikama "...kao da se razleže neki čarobni požar". U aprilu 1931. godine, zajedno sa Markom Čelebonovićem, Milom Milunovićem i Milivojem Uzelcom postigao je veliki uspeh *Izložbom četvorice jugoslovenskih umetnika* u uglednoj pariskoj Galeriji "Bernhajm Žen". Tom prilikom kritičari brojnih francuskih časopisa isticali su da ova četvorica nisu samo predstavnici savremenog jugoslovenskog slikarstva, već čine čast pariskoj školi.

"Prečišćavanje izraza završilo se u zagrebačkom periodu na primorskim pejzažima iz Dubrovnika, Orebića i Korčule. Ova platna su puna topline, svetlosti i intenzivne čiste boje, sa osećajem za prepoznatljivu prozračnu atmosferu mediteranskog podneblja", slažu se Araličini biografi.

Stvaralačkim vrhuncem Stojana Aralice smatra se beogradski period, posebno između 1951. i 1959. godine. "Slikanjem liričnih raspoloženja u širokim slojevitim namazima, na seriji pejzaža iz Rovinja, Beograda i Like, izašao je iz okvira intimističke slike koja prikazuje vlastiti doživljaj predela, da bi sliku razvio do monumentalne celine opšteg značenja", ocenjuju kritičari.

Procenjuje se da je iza sebe ostavio preko 1500 autorskih dela, pretežno u stilu pariskog postimpresionizma i lirske apstrakcije. Sam je isticao: "Moj likovni jezik je – boja. Harmonija boja, to je ono što me pre svega interesuje, to je ono što tražim u slici. Kada crtam, ja mislim na kolorit. Boja je osnovno. Njome rešavam sve probleme."

ZNALI SMO SE VRLO DOBRO

Verovatno baš zbog toga što su karakteri Beljanskog i Aralice bili u velikoj meri različiti, njihovo prijateljstvo trajalo četiri decenije. Naime, Aralica je bio kozer uvek spreman na šalu, anegdotu, javna istupanja, vedar i optimističan, a Beljanski zatvoreniji i u skladu sa diplomatskom službom koju je obavljao.

Počelo je prvim susretom koji se dogodio u Parizu 1929. godine, kada je Pavle kupio Araličinu sliku *Voćnjak*. Od tada njih dvojica su postali neraskidivo povezani zajedničkim ukusom i strašću ka kolorističkom slikarstvu. Usled okolnosti, kontakti Beljanskog i Aralice vezani su uglavnom za umetnikov pariski i beogradski period, dok minhenski i zagrebački ostaju deo njihovog prijateljstva samo preko zajedničkih poznanika i izbora dela u kolekciji Beljanskog.

U okupiranom Beogradu viđali su se skoro svakodnevno. Aralica je ostao sam tokom rata. Žena i dete izbegli su u neutralnu Švedsku. Velika zabrinutost za njih i rođake u Lici uticala je da prestane da slika. S druge strane, Beljanski je izgubio porodicu u bombardovanju Svilajnca 1944. godine, a nešto ranije je penzionisan.

Tih dana obojica su se hranili u istoj kafani "Stric" u Čika Ljubinoj ulici. Beljanski je odlazio kod Stojana u atelje u Knez Mihailovoj ulici, a Aralica u stan Beljanskog u Gospodar Jevremovoj. Diplomata se posle oslobođenja vratio u službu i počeo da traga za prostorom u kome bi mogao da izloži svoje umetnine, polako se oporavljajući od porodične tragedije. Slikar se vratio najmilijima i slikarskoj četkici. Nastavili su da neguju međusobno prijateljstvo. Posećivali su se i sretali na prijemima i u kafanama, posebno u "Mažestiku".

"Ja i Beljanski znali smo se vrlo dobro. Ja sam njega voleo, a on je mene cenio", izjavio je Aralica za Spomen-zbirku 1970. godine, sećajući se vremena kada je Beljanski u Parizu često odlazio u društvo slikara i njihove ateljee. Nije poznato da li je Aralica posetio Spomen-zbirku dok mu je prijatelj bio živ (do 1965. godine), ali je zabeleženo da je 23. juna 1976. u njenu Knjigu utisaka upisao: "Radostan sam kad vidim ovu kolekciju." Ostala je zapamćena i njegova izjava kojom je potvrdio vrhunsko poštovanje za domete Beljanskog: "Ja ga smatram za velikog čoveka. Šta je on tu skupio to je čudo jedno. To je jedna od najlepših kolekcija u Evropi." ¶

IVANA STUPAR

Finalni tinejdžer

Na velikim muzičkim festivalima odvija se neprekidna tinejdž opera uživo, u izvođenju hiljada posetilaca. Ona danas obuhvata sve one koji žele da učestvuju u novoj, pop društvenosti, digitalizovanom obliku socijalnog povezivanja, što je zauzeo našu svakodnevicu do najsitnijih detalja međuljudske komunikacije

Lokacija: festivalska bina, najveća u našoj zemlji. Ključna stvar koju vidimo u sred najpoznatije pesme grupe Bastille – hita po imenu *Pompeii* – jeste da pevač, stojeći na bini vadi mobilni telefon i snima publiku, dok ona snima njega.

I mada se kasnije malo sabrao i krenuo u rutinsko raspevavanje sa publikom, sve pružajući joj mikrofon da sa njim peva, kao i generacije frontmena pre njega, ovde je sve na trenutak postalo jasno i mahinalna reakcija tokom izvođenja pesme otkriva novo jedinstvo koje postoji sa publikom, a ide preko društvene mreže. Jer, nije više važno to što si tu u fizičkom smislu, što si čak na istoj lokaciji koju telom deliš sa drugima, ukoliko to nije zabeleženo tamo negde u virtuelnom.

Novo jedinstvo koje pevač Daniel Campbell "Dan" Smith uspostavlja jeste ta današnja vrsta magije koju je 2016. prizivao i Exit kroz slogan Magic. Prvi veliki pop bend koji je izašao na binu odmah je demonstrirao šta danas znači zajedništvo.

Znači da ne moraš da budeš tu da bi bio "zajedno".

NIKAD VIŠE CIMANJE

Navodno, nema potrebe da budemo više fizički zajedno, da bismo bili zajedno. Iz ove činjenice proizilazi i novo mesto muzike izrasle na društvenim mrežama i u skladu sa njima.

Ona više nije tu da sama po sebi inicira povezivanje, nego da ga prati. Pop muzika je danas 'soundtrek' za druženje, za susretanje ljudi, koje ne mora čak ni da bude jedan na jedan u svetu kog smo do sad smatrali stvarnim.

Naše iskustvo definiše šta je stvarnost: ukoliko ste sve vreme na mobilnom i komunicirate, to vam je onda najvažnija poznata stvarnost i u njoj delite sve što treba kao iskustvo sa prijateljima. Pa i pesme, koje onda ne mogu da biraju svoju sudbinu, nego se prilagođavaju novoj realnosti.

U tom smislu, fizička stvarnost može biti smetnja vašem doživljaju stvarnosti, ne samo kao izazovni stepenik na kog se možete saplesti dok klizite prstićima na ekranu, nego i kao razdaljina koju morate preći da biste uradili... šta? Mislim, zašto se cimati?

U stvari, osnovno novo civilizacijsko pitanje svakako jeste: "Zašto se cimati"?

NOVO JUTRO, NIŠTA OD REVOLUCIJE

Takva je i muzika koja se sad pravi, ona prati stvarnost onakvu kakvom je vide deca revolucije koja se nije desila. Zato ona više nikog ne cima i postoji samo u dva oblika – euforičnom ili elegičnom, kao 1 i 0 – svako treće raspoloženje nekako ostaje neprepoznato, kao nešto mimo vremena u kome se krećemo. Uglavnom, zvuk služi da diže raspoloženje i brzo deluje, jer za više od toga nema više vremena ni pažnje: zato su DJ-evi postali pop zvezde, kao ljudski džuboksi koji mogu da vam puste sve što poželite u trenutku, uz ekspresnu izmenu numera, dakle bez suvišnog smaranja i cimanja.

Takva je i publika koja sad ide na koncerte, ona je u centru pažnje, jer ona i jeste u centru pažnje svih novih medija, počevši od mobilnog telefona. Ona živi svoj 'pop life' u kome je ona zvezda, a muzika i muzičari prateći dodatak: zato se sve više na koncertima druži i slika, a ne gleda scena, zato se na njima sve više priča.

Muzika postaje nešto kao produžetak vizuelnog efekta, spektakularan prateći sadržaj životima – nešto što se podrazumeva u društvu koje je i samo predstava, sačinjena od vrtloga komunikacije u kojima se svaki dublji sadržaj pomalo gubi, sveden na kodove. Jer – nema smisla previše se cimati.

PUBLIC CODE SHARING SERVICE

Kodovi komunikacije imaju tu neobičnu osobinu da nam ne služe samo kao sredstvo izražavanja. Odloženo, oni imaju povratno dejstvo: pokazuju tendenciju da ustroje život onako kako odgovara obliku komunikacije. Tako imamo na delu zanimljivu pojavu da društvene mreže rađaju život na način koji odgovara društvenim mrežama, odnosno da se i u fizičkoj stvarnosti stvari rade onako kako je poželjno sa stanovišta društvene mreže. Fotografiše se mobilnim na licu mesta što više, javlja se sa dešavanja, i sve to instantno, dok događaj još traje, jer ako nije šerovan, njega nema u novoj društvenoj stvarnosti, a onda nema ni vas.

Novi, digitalizovani mediji, drugačije su prirode od nekadašnjih. Njihova osnovna funkcija nije više da obaveštavaju i informišu – njihova logika je potpuno drugačija, mada proizilazi iz starih medija. Današnji mediji integrišu društvo.

Bez medija nema društva, oni su danas njegov krvotok i mreža nerava.

Zato sve više primećujemo da nas izveštavaju samo usput, a mnogo više dele iskustvo. Medijske kuće više i ne nameravaju da prodaju stvarne vesti, nego doživljaj sveta i novosti koje njemu odgovaraju, jer je svet nepovratno medijski integrisan i samo kroz medijatore dolazimo do iskustva s njim.

Foto: Jaroslav Pap / Tanjug

KONCERT JE VIDEO-IGRA

Tehnološka paradigma se promenila u poslednjih dvadeset godina, a s njom i vizija muzike kakva je potrebna novom svetu: u digitalizovanoj društvenoj komunikaciji, ona danas slavi pojedinca/korisnika kao glavnog aktera, neopterećujuća je i ne cima ga.

Muzika zato sledi novi najjači model pop kulture: video igricu. Video-igra, odnosno svet izmaštane akcije, danas je ono što navodi ljude na pokret, na druženje, na novo iskustvo u koje se utapate. Zato i veliki festivalski stejdž ukrašen bimovima sa svih strana odavno liči na video-igru u kojoj susrećete muzičare omiljenih grupa.

Međutim, bez obzira što je video-igra odavno novi noseći medij popularne kulture, više nije dovoljno utonuti u nečiju fantaziju, pa makar bila ona i 3D ili virtuelna realnost – sutra će biti neophodno utonuti u svoju fantaziju u sopstvenom životu, igricu doživeti u stvarnosti. Kao što se nova Pokemon gou igrica preselila u realnost, menjajući je tako što menja doživljaj realnosti (novo: možete ih loviti i na koncertima!), tako se i uloga benda na sceni polako pretvara u ulogu pokretača zbivanja u kojem je u centru posetilac, učesnik, odnosno korisnik.

Zato se popularna muzika polako pomera ka neopterećujućoj emotivnoj kulisi u okviru koje se kreira tačka susreta, kao što je festival. Svaka kulisa zahteva svoju dramu, a u slučaju festivala to je ljudski kontakt, nekadašnje druženje. Mogućnost ljudskog kontakta je danas, naime, roba koja se naveliko prodaje.

Konačan rezultat nove tehnološke paradigme biće zato prodaja doživljaja ljudskosti, što jačeg to bolje.

GEORGE & JAMES

Ipak, za potpisnika je trenutak kad muzika privatno i fizički poveže ljude preko decenija, preko neslućenih vremenskih i prostornih distanci, nešto najlepše na svetu što još postoji. Sedeo sam u jednom vrlo rokerskom kombiju, vodeći Džordža Klintona na Exitov Mejn stejdž, kad smo ulazili na Tvrđavu slušajući radio. Onog momenta kad smo prošli poslednji 'security check' začuo se, glasno i neoprostivo nežno, lično Džejms Braun, pevajući "This is a man's man's man's world".

"Džordž, ovo vas Džejms lično pozdravlja i želi dobrodošlicu."

"E da, od njega nikako ne mogu da pobegnem izgleda."

Običan razgovor, koji u sebi sadrži težinu jedne istorijske stranice, kad znate pomalo napetu istoriju odnosa Džordža i Džejmsa, ljudi koji su izmišljali funk. Pokušajte taj momenat da uhvatite i pošaljete porukom i shvatićete da ne ide. Čak i slika ne prenosi tu toplotu.

Život negde curi mimo komunikacije i njenih kanala kakvi nam se nameću, život je nešto drugo nego komunikacija života, kao što svi znamo, samo nećemo više da se cimamo. Šta onda živimo?

DUBOKO U MORU TELA

Uplovili smo u more tinejdžera na Exitu, koje je verovatno čekalo Dejvida Getu, ali je bila počašćena funk gozbom na koju možda nije bila ni spremna, pa ju je ipak prihvatila rukama i nogama. Senzacija je senzacija, tinejdžer će je prihvatiti kao takvu i uživati onoliko koliko mu zaokupi pažnju sa iskrenom, mada kratkotrajnom emocijom. Za više nema vremena i neće da se cima.

Pomešani u gomili, tu su i stariji, koji na ovoj platformi funkcionišu besprekorno kao tinejdžeri, otvoreni za sva nova iskustva, ali bez stresa neizvesnosti, više smoreni lošom izvesnošću.

Svima njima, veselo raspojasani Klintonov kreativni cirkus donosi trenutak dubljeg poniranja u svoje potrebe, u osećanja i seksualnost, u oštrom kontrastu sa kasnijom Getinom euforijom komunikacije muzičkih emotikona. I vizuelno, sve je drugačije – Klinton nam nudi komešanje živih tela, radost živog sveta, Geta nam nudi vizuelne poruke. Jedan od njih je samo legenda, koji je zadužio popularnu kulturu, drugi je jedna od najvećih savremenih pop zvezda.

Obojica žive od muzike, ali u 'backstageu', stvari su bile sasvim jasne: Dejvid se istinski iscimao da sasvim fizički upozna Džordža u njegovog garderobi, sa dužnim poštovanjem zamolivši za zajedničku fotografiju. Može se naći na netu i šerovati dalje.

INSTANTNO ZADOVOLJENJE

Na obzorju stvari ukazuje se drugačiji društveni scenario, u kome svi učestvuju. Sa podjednakom kratkotrajnom strašću.

U odličnoj knjizi *Teenagers*, koja ocrtava razvoj ove socijalne kategorije od XIX veka do 1945, jedan od najboljih engleskih pisaca o pop kulturi, Jon Sevidž, daje ovakav opis savremenog tinejdžera: "žive isključivo u sadašnjosti, traže instantno zadovoljenje, gladni su proizvoda – drugim rečima, oni predstavljaju otelotvorenje novog, globalnog društva, u koga se uključuješ tek kad lično obezbediš neku moć".

Tako je popularna kultura kao tržište došla do svog konačnog, ultimativnog proizvoda: finalnog tinejdžera. To smo sad svi.

I mi se više ne cimamo ni oko čega. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Haosmos

Jovan Čekić, *Izmeštanje horizonta*, Fakultet za medije i komunikacije, Beograd

Više od dve decenije pošto je, gušeći se u ostacima raspadnutih pluća, Žil Delez skočio kroz prozor svog pariskog stana, dvadesetak godina, dakle, nakon što je iscrtao poslednju svoju *liniju bekstva* (a bekstvo, pisao je Delez, nije izraz kukavičluka, nego aktivnosti), francuski je filozof življi nego što je bio za života. Broj radova o njemu i njegovoj filozofiji uvećava se zapanjujućom brzinom, računajući rusku, japansku i kinesku teorijsku scenu. Verovatno nijedan filozof 20. veka nije ponudio toliko novih pojmovnih alata kao Delez – pomenimo samo transcendentalni empirizam, disjunktivnu sintezu, sklop (*agencement*), rizom – tako da je bilo potrebno izvesno vreme da se silina tog velikog filozofskog praska smiri i da se razleteli pojmovi, koliko-toliko, stabilizuju u svojim orbitama. Zato će 21. vek biti (već i jeste), kako je u ironijsko-proročkom tonu zapisao Mišel Fuko sedamdesetih godina prošloga stoleća – vek Žila Deleza. Osim, dabome, na ovim prostorima. Ovde se više drži do avangarde poput cara Konstantina. Nije, utoliko, neobično što knjigu natopljenu delezovskom inspiracijom, *Izmeštanje horizonta* (Fakultet za medije i komunikacije, Beograd 2015), ispisuje neortodoksni beogradski filozof Jovan Čekić.

Čekić ne piše knjigu o Delezu, već delezovsku knjigu. Ne, dakle, šta je i gde rečeno, nego na koji način funkcionišu Delezovi pojmovni izumi. Na primer mašina. Upućujući na crtež Paula Klea "Mašina koja cvrkuće" (što je direktna veza sa knjigom *Hiljadu ravni* Deleza & Gatarija) tekst ubada *in medias res*, bez upozorenja i objašnjenja. Mašina se, naime, posle delezovskog podmazivanja – mašina je i mahnitost i mahinacija i mehanika – ne razume naprosto kao ljudska proteza ili ono što može da radi ceo dan a da se ne umori, nego kao tvorevina koja nam, u svojoj zamornoj istosti, u svom mrtvom identitetu sa samom sobom, štošta ima reći o nama samima, slobodnim bićima bez stabilnog identiteta. Kao mahnita pasivnost mašina beskrajno reprodukuje istost, ali nas svojom posredničkom ulogom, piše Čekić, povezuje sa kompleksnim i haotičnim mrežama sveta. Otud se, u tom nemogućem spoju mašine i umetnosti, izdvajaju barem tri perspektive. 1. Svet nije jednak sebi, on nije veran jednoj istini, već je proizvod odnosa sila. 2. Umetnost je politička čak i kada odbija da to bude. Smeštajući Klea

između Maljeviča i Dišana, ukazujući na automatizam slobode u njegovim delima, Čekić će avangardni pokret razumeti kao narastajuću svest o nemoći umetnosti i time, paradoksalno, kao pokret repolitizacije umetnosti. 3. Svet je sklop čiji se elementi, poput elemenata mašine, mogu rasklapati i drugačije sklapati, ali svaki novi sklop radi na drugačiji način, te se menjaju i ulozi naše odgovornosti. Na delu je, dakle, nestabilno pojmovno jedinjenje sačinjeno od modernih i postmodernih sastojaka.

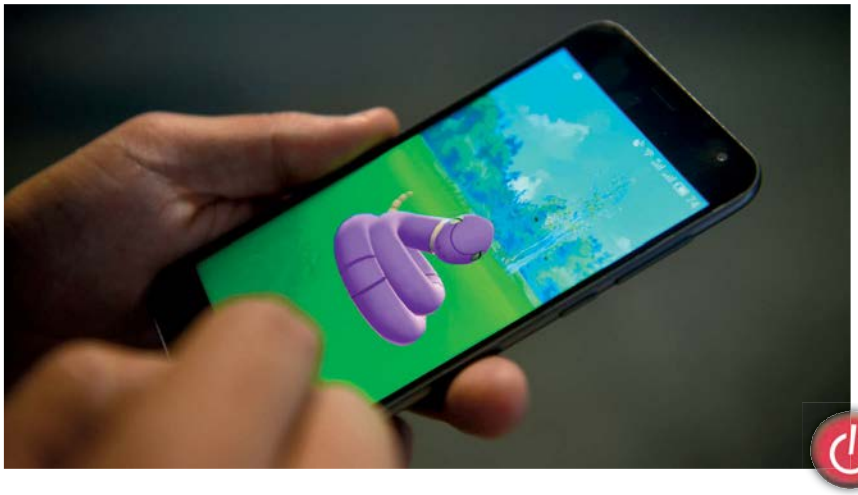
Posebno elegantan gest Čekić upućuje Delezu kada s analize slikarstva pređe na film (opsesiju zrelog Deleza). S jedne strane tu su filmovi fon Trira, Balabanova, Kjarostamija i Orsona Velsa, s druge serijal o Betmenu. Potreban je Čekiću film da bi pokazao kako se postupkom "montažnog konstruktivizma" (Valter Benjamin) u doba tehničke reprodukcije, fragmenti raspršene celine spajaju u nove konstelacije (moći, umetnosti, politike ili, naprosto, teksta). "Ekskurs o haosu" (str. 194. i dalje), recimo, u kojem pratimo sukob Betmena i njegovog arhineprijatelja Džokera, sjajna je minijatura (i svojevrsni sažetak knjige), u kojoj autor, kroz analizu likova i njihovo delovanje, preokreće zatečene pojmovne, etičke i političke hijerarhije. Nevinih nema, i to ne zato što je Betmen rđav (nije), niti zato što nam je promaklo da je Džoker, u suštini, dobar momak koji je, eto, malo zastranio (kao Slobodan Milošević), već zato što se idealna značenja raspadaju u susretu sa delotvornim silama, a tu opozicija dobar/rđav ne igra bog-zna-kakvu ulogu. Umetnost, piše Čekić, buši svod poretka i kroz rupe propušta fragmente haosa. Utoliko ona u sebi ima nečeg džokerovskog. Ali umetnost, dodaje autor, nije haos, nego "komponovanje haosa". Njoj nasuprot Džoker ne nudi ništa, te je njegov revolucionarni potencijal ravan nuli. (Primetimo usput da se ovde susrećemo s neuralgičnom tačkom knjige. Džoker bi, ako dosledno sledimo logiku izvođenja, svemu uprkos morao da bude dobrodošao saveznik u borbi protiv poretka, jedan gotovo savršeni dadaista. Ali on to nije. On ostaje *bad guy*.) Umetnost je, utoliko, džojsovski (delezovski) *haosmos*, svojevrsni betmenodžoker. Nesviknuti će čitalac, očekivano, u takvom izvođenju da prepozna ozloglašenu postmodernu relativizaciju tradicionalnih vrednosti, računajući i samu istinu. Stvar je, međutim, u nečem drugom. U gipkoj pojmovnoj strategiji koja ne dopušta istini da se stvrdne i tako, pružajući tek simbolički otpor, raspe pod naletima gluposti ili zla. Skorela istina ne štiti, nego šteti. Zato se elegantna Čekićeva knjiga o umetnosti, implicitno, može i mora čitati kao politički tekst. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Pokemon gou

Pre nekoliko dana sam u samoposluzi video penzionera kako se sa mobilnim telefonom u ruci savija pored gondola. Nije pravio selfi fotke, saznao sam da je u lovu na pokemone. Globalna virtuelna histerija zahvatila je i naše krajeve, a neoprezni hvatači, uglavnom deca, postajali su žrtve saobraćajnih udesa.

Ova zanimacija preti da nadmaši famozni tetris koji ste devedesetih mogli videti u rukama zadubljenih igrača, od pijačnih prodavaca do službenika u kancelarijama.

Jedan crtani film koji sam 2006. godine uz klince gledao na kanalima Happy i Ultra, skupljao sličice i popunjavao album, dobio je neverovatnu popularnost kada je postao aplikacija za mobilne uređaje. Čini mi se da je hvatanje pokemona nova metafora za apsolutnu besposlenost, nalik na onu staru uzrečicu – hvatanje muva da im otkineš krilca.

Za razliku od pasivnog TV gledaoca, lovac na pokemone postaje virtuelni lovac koji pešači ulicama u poteri za novim ljubimcima

Međutim, da bi ovakva razbibriga postala globalni fenomen, verovatno moraju da postoje i nekakvi društveni uslovi. Jurcanje za pokemonima je direktno suprotstavljeno blejanju u TV ekran. Ali, za razliku od pasivnog TV gledaoca, lovac na pokemone postaje virtuelni lovac koji pešači ulicama u poteri za novim ljubimcima. Dakle, pokemoni nas teraju da budemo aktivni.

Što se TV programa tiče, vesti su poslednjih nedelja zaista postale proširena crna hronika. Nižu se vesti o masovnim ubistvima i terorističkim napadima širom Evrope. Na domaćim kanalima nema vesti sa političke scene jer je vlada još u nastajanju, pa takođe dominira crna hronika u najrazličitijim oblicima.

Ovo je vreme repriza u iščekivanju početka Olimpijskih igara u Riju, koje će biti jedini aktuelni TV program.

Na sreću gledalaca, RTS je iskoristio priliku da reprizno prikaže TV seriju "Vratiće se rode" iz 2007, originalno prikazanu na TV B92. Ovo malo remek-delo u režiji Gorana Gajića ulepšalo je letnju programsku šemu i pitam se da li javni servis ima još poneki biser dramske produkcije koji nije stigao na red od "Boljeg života", "Porodičnog blaga", "Otpisanih", "Kamiondžija" i "Vrućeg vetra".

Nažalost, ostatak repriza nije takav. Zato su valjda pokemoni postali neverovatno zanimljivi.

Ako bolje razmislim, oni zaista mogu biti široko primenjena metafora iz virtuelnog sveta. Mandatar Vučić, recimo, poput hvatača pokemona skuplja članove svoje buduće vlade. Za one koji ne znaju, pokemoni su izmišljene živuljke koje imaju specifične moći. Oni se poput ministara mogu podeliti po resorima jer su neki biljni, neki zemljani, neki vatreni, vodeni ili električni. Takođe, pokemoni se mogu trenirati u prijateljskim borbama i mogu evoluirati u više oblike sa još razvijenijim moćima. Vrhunski pokemon, verovatno najpopularniji, jeste Pikaču, ljubimac glavnog lovca, dečaka Eša Kečama.

Dakle, sumnjam da premijer po Srbiji lovi pokemone u želji da stvori ekspertsku supervladu.

Za to vreme predsednik Nikolić prikupio je naše sportiste pred odlazak u Rio, baš kao da lovi pokemone, buduće osvajače medalja. Treba priznati da je predsednik uvek bio brži od premijera kada je trebalo bodriti sportiste ili poslati telegram sa čestitkama posle naših pobeda. Ponekad je telegram čitao TV komentator jer su u pitanju bile minute. Tu je Toma apsolutni šampion.

Igrica Pokemon gou ima i ogroman turistički potencijal kojeg nadležni još nisu svesni. Organizuju se druženja i kolektivni lov na pokemone, svojevrsna hajka samo na virtuelnom nivou. Pa zamislite kako je divno pokemone lovite u prirodi, po banjama, na najlepšim turističkim tačkama Srbije.

Nadam se da će Jagodina prva da napravi hajku na pokemone, recimo u zoo-vrtu. Ima tamo šta da se vidi. Par bengalskih tigrova iz zoo-vrta u Jagodini, Sai i Nataša, dobili su tri mala bengalska tigrića, dve ženkice i jednog mužjačića. Kuriozitet je što su Sai i Nataša par u godinama, imaju po 18 godina i, kako reče upravnik, pre par dana su se ponovo parili. Jagodinci se nadaju da će kad odrastu tigriće trampiti za druge životinje. Uzbuđeni reporter je čak pronašao dečicu iz Kine pa je iskoristio priliku da ih pita jel' lepše kod nas u Jagodini ili u Kini. Kažu deca – svuda je lepo. Pametna deca, vidi se. Posle otišli da vataju pokemonce. ¶

Sezona stranačkih konvencija u SAD

PODRŠKA SA ZADRŠKOM

Kandidatura Donalda Trampa za mesto predsednika Sjedinjenih Američkih Država zvanično je potvrđena u Republikanskoj partiji. U toku je konvencija demokrata, koji nemaju drugog izbora osim da ozvaniče kandidaturu Hilari Klinton. No, i Tramp i Klinton imaju žestoku opoziciju u sopstvenim redovima

Novinarima, istorija pokazuje, najčešće hoće da se posreći. Otuda valjda i onih 15.000 članova medijskih ekipa koji su bili akreditovani za prošlonedeljnu konvenciju Republikanske partije u Klivlendu. Kao da sama činjenica da će Donald Tramp i zvanično prihvatiti kandidaturu za predsednika SAD po sebi nije bila dovoljna da se podigne nivo novinarskog adrenalina, uzbuđenja su ozbiljno nagoveštavali i događaji iz poslednjih nekoliko meseci kampanje unutar Republikanske partije. Iz istog razloga novinari su se ove nedelje uputili u Filadelfiju na tradicionalno okupljanje Demokratske partije.

Konvencije su u glavama stranačkog establišmenta zamišljene kao prilika da se izbrišu razlike između takmaca za stranačku nominaciju tokom predizbora, i da se potom "gradu i svetu" pošalje slika o stranci koja konsolidovano ulazi u kampanju za novembarske izbore. Organizatori stranačkih konvencija ove godine imali su, čini se, najviše posla oko kontrole štete: kod republikanaca na samoj konvenciji, kod demokrata zasad najviše uoči konvencije. No, konvencija potonjih će trajati do kraja ove nedelje, pa ima još vremena da pi-arovi opravdaju svoje angažovanje.

PROPAST SANDERS REVOLUCIJE

Za stranačka vođstva višemesečna uvertira za okupljanje predstavljala je popriličan izazov, pre svega zbog zapanjujuće snažnog antiestablišment sentimenta u kampanji koji je kod republikanaca unosio Donald Tramp, a kod rivala Berni Sanders. Kako je Tramp konačno dobio ono što je priželjkivao – kandidaturu – problem više nije predstavljao ni on, ni njegovi vehementni sledbenici, već, ispostavilo se, neumireni sledbenici njegovog glavnog rivala i sam rival. Demokrate su pak uoči konvencije uspele da pacifikuju Bernija Sandersa, no ne i njegove pristalice koje su se potrudile da početak konvencije u ponedeljak (ova tekst nastao je u utorak) izgleda kao uvod u pravi košmar. Strasti su se smirile tek nakon što je Sanders uputio SMS svojim pristalicama u dvorani Vels Fargo. Do tada su burno negodovali pri svakom pomenu Hilari Klinton, a kad je Sanders na kraju dana izašao za govornicu, više minuta nije mogao da započne govor od siline ovacija.

Ta slika bila je u oštrom kontrastu sa onim kako je izgledao susret Sandersa sa delom pristalica uoči početka konvencije. Pozivajući ih da glasaju za Hilari Klinton, senator iz Vermonta, samozvani demokratski socijalista, bio je zasut salvama negodovanja. Za bernijevce je Sandersova revolucija, kako je okarakterisao svoju kampanju, tog trenutka na najdrastičniji način okončana: smatrali su da je mirno prešao preko taze otkrivenih podataka o tome kako je vođstvo demokrata na sve načine pokušavalo da sabotira njegovu kampanju. U zanimljivom tajmingu, tri dana uoči početka konvencije, objavljeno je, naime, 20.000

KISELI OSMESI: Berni Sanders daje podršku Hilari Klinton; Donald Tramp na završnoj republikanskoj stranačkoj konvenciji
Fotografije: AP

imejlova koji su razmenjivali funkcioneri Demokratske partije, a u kojima se potvrđuju Sandersove davnašnje sumnje – da nije imao šanse u trci protiv navijački nastrojenog establišmenta stranke prema Hilari Klinton. Za hakovanje računara Demokratskog nacionalnog komiteta, koje je trajalo bezmalo godinu dana, zainteresovao se i Ef-Bi-Aj, sumnjajući da se radi o sajber napadu iz inostranstva; upućeni kažu – iz Rusije. Konkretna posledica te afere videla se na početku konvencije: predsedavajuća Demokratskog nacionalnog komiteta Debi Vaserman Šulc nije se pojavila da ozvaniči početak rada konvencije, budući da je zbog svoje i umešanosti svojih saradnika ranije podnela ostavku.

Svestan količine odijuma, ne toliko prema samoj rivalki koliko prema onome što ona već decenijama reprezentuje, Sanders je u ponedeljak kasno uveče svojim pristalicama pokušao da Hilari Klinton predstavi kao najbolji izbor za predsednicu SAD – u konkurenciji sa Donaldom Trampom, doduše. Predsednički kandidat republikanaca, inače, odavno kidiše na Sandersove pristalice, pored svega i osvedočenih protivnika trgovinskih sporazuma koji promovišu globalizaciju – čak je i samog Bernija hvalio na konvenciji – što kod demokrata, razumljivo, izaziva blagu jezu. Za sada im istraživanja idu u prilog – agencija Pju navodi da će 90 odsto bernijevaca na kraju ipak glasati za predsedničkog kandidata Demokratske partije; upućeni tvrde da je realna brojka manja, ali da je i dalje prihvatljiva i, na kraju krajeva, dovoljna za trijumf Hilari Klinton. Koliko su Bernijeve pristalice važne, pokazuje i količina ustupaka koja je prema senatoru učinjena prilikom definisanja nove stranačke platforme, obogaćene uticajima upravo s američke levice, te u pogledu daleko umanjenog značaja tzv. superdelegata na budućim stranačkim konvencijama.

MRAČNA VIZIJA

Donald Tramp je konvenciju svoje stranke napustio kao, ipak, glavna zvezda. Nije da nije imao konkurenciju: njemu nenaklonjeni delegati, bliski pokretu "Nikad Tramp", pokušali su da isteraju na čistac nejedinstvo u stranci. Potom je usledio govor njegove supruge Melanije koji je vrveo od plagiranih delova govora Mišel Obame na konvenciji 2008. Kad sve to nije bilo dovoljno, Trampov najveći rival u predizborima, Ted Kruz odbio je da javno podrži predsedničkog kandidata svoje stranke. Uprkos apokaliptičnim predskazanjima, u dvorani u Klivlendu bilo je napetije nego na ulicama gde su održavani živopisni protesti pristalica i protivnika Donalda Trampa, te onih koji su bili samo željni pažnje.

Sa stranačkih konvencija češće se pamte govori onih koji podržavaju predsedničkog kandidata nego govori samih kandidata kojim, zapravo, i službeno prihvataju kandidaturu. Od onoga oko kog se sve vrti nedeljama unazad, pa i sama konvencija, teško da se nešto novo, drugačije i inspirativno može čuti. Sa konvencije demokrata 2004, recimo, više je ostao upamćen govor tada slabo poznatog kandidata za senatorsko mesto iz Ilinoisa Baraka Obame nego takmaca za Belu kuću Džona Kerija.

Tramp je, očekivano, tu praksu izneverio. U kombinaciji starih i novih manira, držao se unapred pripremljenog govora, ali je baratao ili iskrivljenim ili netačnim podacima. Nije iznosio konkretna rešenja za silu problema s kojima se Sjedinjene Države suočavaju, izuzev izgradnje "predivnog zida". Tramp je tokom 75 minuta održao, za konvencije, neuobičajeno mračan govor iz kojeg je entuzijazam progovarao isključivo u delovima u kojima poziva da Amerikanci upravo njemu daju svoj glas. Samo dan kasnije, Donald Tramp je u obraćanju pristalicama »

RAZOČARENJE I ODUŠEVLJENJE: Pristalice Bernija Sandersa i baloni na republikanskoj konvenciji
Fotografije: AP

bio ono što i godinu dana unazad – pravi Donald Tramp: više se bavio Tedom Kruzom i njegovom suprugom nego svojim programom, oživljavao je teorije zavere iz kampanje, poput one da je Kruzov otac povezan s Kenedijevim ubicom, skakao s teme na temu i razmetao se u prepoznatljivom neformalnom nastupu, kakav nije mogao da pruži u dvorani u Klivlendu prethodne večeri. Od poruka upućenih u govoru imigrantima, kriminalcima, teroristima, onima koji napadaju policiju, demokratama, Hilari Klinton i drugima, kao temama kojima su mediji posvetili dužnu pažnju, Trampu je, tipično, važnije bilo to što su za 75 minuta njegovog govora prisutni aplaudirali – cela 24 minuta. Tu je sreću, naravno, podelio sa svima na Tviteru.

POTPREDSEDNIČKI KANDIDATI

Stranačko jedinstvo obično se manifestuje kroz otvorenu podršku rivala iz sezone predizbora predsedničkom kandidatu, a okupljanje oko tog kandidata podrazumeva javno istupanje prominentnih imena stranke – zakonodavaca, guvernera, aktivista, javnih ličnosti i drugih. U Klivlendu je, međutim, to prilično podbacilo: izostala su dva živa republikanska predsednika, otac i sin Buš, dva poslednja predsednička kandidata – Mekejn i Romni, i brojni zakonodavci, dok su pojedini Trampovi ovogodišnji rivali jednostavno odbili da dođu i otvoreno ga podrže, ili su došli pa ga nisu podržali. Izostao je čak i guverner Ohaja Džon Kejsik u čijoj državi je i organizovana konvencija. Od aktuelnog predsednika i potpredsednika, Baraka Obame i Džozefa Bajdena, pa i supruga Bila, Hilari Klinton ne očekuje samo da svojim govorima daju pečat konvenciji u Filadelfiji i proklamovanom stranačkom jedinstvu, već i da u predstojećoj kampanji pomognu u animiranju društvenih i etničkih grupa koje su bile ključne za Obaminu pobedu 2008. i 2012. godine. Naravno, takvu podršku očekuje i od onih koji su obeležili prvo veče konvencije demokrata: Bernija Sandersa, senatorke Elizabet Voren i prve dame Mišel Obame.

Uz ozvaničenje rezultata predizbora javnim izjašnjavanjem delegata iz saveznih država i američkih teritorija – a borba za delegate je suština stranačkih predizbora – čime dotadašnji "izvesni predsednički kandidat" zvanično postaje "kandidat stranke na izborima za predsednika SAD", konvencije služe i za promovisanje kandidata za potpredsednika SAD. U kriterijum za izbor ulazi, pored ostalog, i teritorijalna pripadnost kandidata za potpredsednika, ali i bliskost sa ključnim društvenim, etničkim i političkim grupama, ali, možda od svega važnije – iskustvo u obavljanju javne funkcije, koje bi, u najgorem razvoju događaja, moglo da dođe do izražaja u slučaju trajne sprečenosti predsednika SAD da sedi u Ovalnom kabinetu.

Popularnost svakako ne spada među važne kriterijume. Iako su se u užem izboru našli daleko poznatiji i veći kalibri, poput Krisa Kristija i Njuta Gingriča, Trampu je izbor miljenika tvrdokornih evengelističkih konzervativaca Majka Pensa, guvernera Indijane, osvedočenog protivnika abortusa i pobornika verskih prava, bio važan kako bi u javnosti kompenzovao manjak "konzervatizma u krvi". Indijana odavno slovi kao siguran glas za republikance na predsedničkim izborima, ali se istovremeno nalazi u komšiluku država koje Tramp na predstojećim izborima želi da konačno prevede u "crvenu", republikansku kolonu,

Hilari Klinton se takođe opredelila za manje poznatog senatora iz Virdžinije, Tima Kejna, inače jednog od tek 20 američkih političara koji su u svojoj karijeri bili gradonačelnici, guverneri i senatori. Klinton će s južnjakom Kejnom sigurno probati da iskoristi sve veći procenat demokratama naklonjenijih Afroamerikanaca i Latinoamerikanaca u do sada tvrdim republikanskim uporištima na jugu SAD. U tome ozbiljno računa na Kejnove dobre odnose sa afroameričkom zajednicom u Virdžiniji, ali i njegovo odlično poznavanje španskog jezika, koji je savladao kao misionar u Hondurasu. ¶

DENIS KOLUNDŽIJA

Strah je stigao

Četiri napada za sedam dana – jašući na talasu straha, populisti igraju na kartu da je za sve kriva Merkelova jer je dovela izbeglice. Pribraniji pozivaju na "herojsku opuštenost"

za "Vreme" iz Bona

U Kabulu je eksplodiralo kako godinama nije. Tih 80 mrtvih i 230 osakaćenih šiita u nedeljnom su izdanju "Tagesšpigela" zavredili ravno 47 novinskih redaka. Kabul je, kao i Bagdad ili Damask, apstraktan poput Marsa. Ankara i Istanbul su već viša liga, većina Nemaca je barem jednom letovala u Turskoj. Brisel, Pariz, Nica – već neprijatno blizu. Ali kada se napadi kapilarno dešavaju po nemačkoj provinciji, onda je dogorelo do nokata.

Početkom prošle sedmice je sedamnaestogodišnji izbeglica iz Avganistana – "vojnik Kalifata" – sekirom i nožem mlatio po putnicima regionalnog voza kod Vircburga i ranio pet osoba pre nego što je upucan. U petak je Nemac iranskog porekla (18) u Minhenu ubio devetoro uglavnom klinaca, ciljajući izgleda baš u one "auslenderskog" izgleda. Nije bio islamista, već psihički nestabilni tinejdžer, maltretiran u školi. U nedelju je sirijski potražilac azila (21) u Rojtlingenu mačetom za kebab ubio Poljakinju (45) sa kojom je izgleda bio u vezi, a onda nastavio da ubada ljude dok ga pri begu nije udario automobil. U nedelju uveče je u pitoresknom Ansbahu drugi tražilac azila iz Sirije (27) aktivirao eksploziv pred jednim vinskim podrumom. Povređeno je 15 ljudi, a u domu psihički labilnog napadača pronađene su zakletve na vernost Islamskoj državi.

Levičarski publicista Jakob Augštajn primećuje da su napadi konjukturni program za populiste – u ovom slučaju Alternativu za Nemačku koja uživa petnaestak odsto podrške. I teroristi i desni populisti, kaže Augštajn, hrane se strahom. Na kartu da je Merkelova za sve kriva jer je tobože otvorila vrata izbeglicama ovih dana diskretno igraju i bavarski konzervativci. Traže da se dodatno ograniči dolazak izbeglica i migranata. Ministar policije Tomas Demezijer upozorava da ne treba paušalno osuđivati izbeglice, ali dodaje da bi i njega radovalo kada bi ovi u Nemačku stizali sa pasošima umesto s mobilnim telefonima.

GRAĐANI I TERORIZAM: Evakuacija posetilaca tržnog centra "Olimpija" u Minhenu
Foto: AP

Prema Saveznom uredu za kriminalistiku, ima indicija da je 410 izbeglica ili potražilaca azila u Nemačkoj povezano sa terorističkim grupama, ali su sumnje tek u 60 slučajeva dovoljne za istragu. Taj broj je beznačajan u odnosu na milion i kusur izbeglica koje su u poslednjih godinu dana stigle u Nemačku. Daleko je veći udeo policiji interesantnih neonacista među Nemcima – više ih je od 22.000. Ali ko se još bavi računicom u doba panike.

U prethodne dve decenije u Nemačkoj u proseku jedna osoba godišnje ginula je u terorističkim udarima. U saobraćaju strada skoro 4000 ljudi godišnje, a u nesrećama u domaćinstvu oko 8000. Ali kada se neko oklizne u kadi – to nije u vestima.

"Danas mi se bombaški napad pojavljuje kao hitna vest na pametnom telefonu pre nego što je odjek eksplozije utihnuo. Ubrzo slede ljuljajući video-snimci očevidaca, slike haosa, panike i uništenja kojima mogu da utolim urođenu glad za senzacijom", piše Arno Frank, novinar nedeljnika "Cajt". "Ne samo da se ubistva širom sveta pretvaraju u sve veći broj naslova. Svedočanstvo o užasu nam se prenosi neverovatnom brzinom u zapanjujućoj punoći i detaljima. Očni kapci su nam svima odrezani. Ne možemo da ne gledamo."

Nema tu mesta da se pretresu uzroci. Kakva je psihijatrijska pomoć u Nemačkoj pružena Sirijcu koji se razneo u Alsbahu, što je bio njegov treći – konačno uspešni – pokušaj samoubistva? Psihološkinja Dženi Beron iz krovnog udruženja za pomoć izbeglicama kaže da psiholozi pozivaju čistačice da im prevode dok razgovaraju s traumatizovanim došljacima s Bliskog istoka. Zašto je tako u bogatoj Nemačkoj? Zašto je mladić koji je ubijao po Minhenu godinama maltretiran u školi, a niko ništa nije preduzeo?

Novinske stupce pune parole koje bodre narod jer nećemo mi valjda dati islamistima da poremete naš "zapadni stil života". Prežvakana je to priča prema kojoj su u novembru u Parizu napadnuti posetioci rok-koncerta i kafići baš jer se tobože po tome razlikuju naš i njihov *way of life*. Nakon napada u vozu kod Vircburga, komentatorka Dojče velea – rođena Kineskinja – Žang Danhong valjda više nije mogla da podnese frazeologiju, pa je napisala: "Ne vidim kako to vožnja vozom spada ekskluzivno u zapadni način života."

Mnogi autori su se ovih dana setili reči istoričara Herfrida Minklera koji je, nakon napada Al Kaide na London 2005, za "Velt" rekao: "Treba nam herojska opuštenost." Dakle, živeti kako smo navikli, ali ne da bismo nekome pokazali zube, nego jednostavno živeti. Izbeći da te zločin sabije u krajnost u kojoj ne izlaziš iz sobe, ili drugu, u kojoj iz inata letuješ u Tunisu iako to nikad nisi ni želeo. "Ne, svet nije postao gore mesto. Svet se samo približio", piše "Zidojče cajtung" i hladno dodaje: "Biće još terorističkih napada u Nemačkoj." ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Gvozdena metla Tajipa Erdogana

Dok se ispisuju legende o turskom 15. julu kao prazniku demokratije, u atmosferi linča traje obračun s protivnicima

Kad su se 15. jula uveče pojavili prvi tenkovi, ljudi koji su sedeli u okolnim restoranima su aplaudirali. "Govorili su da je to spas. Ali nije bilo tako jednostavno", pričao je reporteru "Špigla" kurdski četrdesetosmogodišnji advokat i političar Osman Kan dok su u pabu "Divan" na Bagdadskom bulevaru na azijskoj strani Istanbula razgovarali o tome šta se dešavalo tokom propalog puča.

Devet dana posle puča, ljudi su noseći lažna vešala i zastave i uzvikujući "Alahu ekber" i "Smrt izdajnicima" hrlili ka trgu Kizilaj u centru Ankare, koji sada nazivaju centrom nacionalnog ustanka protiv izdajnika otadžbine, ili na trg Taksim u centru Istanbula...

Sve političke partije su osudile puč i pridružile se provladinim demonstracijama na koje ih je, inače, pozvala najveća opoziciona partija Republikanska naroda partija, čije su pristalice nosile slike oca nacije Mustafe Kemala Ataturka, piše britanski "Gardijan".

Lider te partije levog centra Kemal Kiličdaroglu je govorio masi da je u opštem pučističkom haosu parlament stajao ponosno, da su zakonodavci stajali ponosno, da su ljudi na ovom trgu stajali ponosno, da je Turska stajala ponosno, i da je demokratija pobedila.

Erdoganu verni timovi intenzivno ispisuju legende o 15. julu. Provladine novine su pune priča o neustrašivim građanima koji su stali pred pučiste i žrtvovali svoje živote da spasu tursku demokratiju.

U moru nacionalnih zastava na taj "praznik demokratije" (premijer Binali Jildirim) izgledalo je da su sekularisti i islamisti stavili svoje razlike na stranu.

ATMOSFERA LINČA

Reporter nemačkog "Špigla", međutim, zapaža da među opozicionarima, sekularistima, levičarima i liberalima provladine demonstracije ne izgledaju baš kao demokratski talas, već više kao islamistička kontrarevolucija: "Izgovori reč i mi ćemo umreti. Izgovori reč, mi ćemo umreti."

ŠIROK ZAHVAT: Redžep Tajip Erdogan
Fotografije: AP

Na sahrani poginulih tokom puča masa je vikala: "Želimo smrtnu kaznu!" Gradske vlasti u Istanbulu obećavajući da će za poginule i pogubljene pobunjenike otvoriti poseban deo groblja da ljudi znaju ko su bili izdajnici. U Anadoliji su paljene crkve i naseobine alavita.

Prema ruskoj agenciji RIA Novosti do 24. juna otpušteno je 45.954 osobe, od toga najviše nastavnika i službenika zaposlenih u Ministarstvu nacionalnog obrazovanja – 42.767.

Zašto bi zbog propalog puča koji su započeli oficiri bilo otpušteno toliko učitelja?

Oni su osumnjičeni da su sledbenici islamiste Fetulaha Gulena (u SAD od 2009), a Erdogan koristi propali puč kao povod za obračun pre svega sa pokretom gulenista. On je 2. jula proglasio vanredno stanje i na tri meseca suspendovao primenu Evropske konvencije o ljudskim pravima, pa može pomoću dekreta da zavodi policijski čas, da suspenduje pravo na okupljanje i druge slobode.

Vlast nastupa nemilosrdno protiv onih koji su označeni kao protivnici Erdogana. Uhapšeno je oko 13.000 ljudi (2000 vojnika, 8000 policajaca i skoro 3000 sudija). Spisku uhapšenih pridružena su 42 novinara.

Amnesti internešenel iz Londona tvrdi da ima kredibilne dokaze kako su neki zatočenici u zvaničnim i nezvaničnim zatvorima bili premlaćivani i mučeni – uključujući i silovanje, uskraćivanje hrane, vode i medicinskog tretmana i držanje u stresnom položaju i do 48 sati...

Kao što su 15. jula gledali šta će doneti puč, evropski političari sada zbunjeno gledaju šta će doneti talas razjarenog populizma na Bosforu i na vesti o kršenju ljudskih prava u Turskoj reaguju uglavnom apelima.

Oni su pre krize nastojali da se nagode s Turskom kako bi ona zadržala izbeglice daleko od Evrope i obećavali su da će ubrzati pregovore o pristupanju EU. Erdogan, s viškom samouverenosti pobednika nad pučistima sada gleda kako se Evropljani kolebaju, pa s jedne strane poručuju da bi uvođenje smrtne kazne

OD GENERALA DO UČITELJA:
Velika čistka u Turskoj
Fotografije: AP

značilo kraj aspiracije Turske u EU (Johanes Han, komesar zadužen za proširenje), a s druge strane evropski komesar, Nemac Ginter Etinger kaže za "Špigel" da će nastavak pregovora omogućiti da EU vrši pritisak na Ankaru, ali da pod vođstvom Erdogana, u svakom slučaju neće biti reči o pristupanju.

KO SU, ZAPRAVO, PUČISTI

Mnogo detalja o tome šta se u Turskoj desilo u noći 15. jula ostalo je nejasno. Među njima, ko je zapravo stajao iza pobunjenika i šta je bio njihov cilj. Malobrojni u Turskoj sumnjaju u zvaničnu verziju da je pokret islamiste Fetulaha Gulena uspeo da se infiltrira u vojsku, ali izveštač "Špigela" primećuje da turska vlada još nije pružila čvrste dokaze da su Gulanovi ljudi u vojsci odgovorni za pokušaj puča 15. jula.

Oni koji detaljnije osmatraju prilike u Turskoj skloni su da veruju kako je ustanak pripremala koalicija različitih grupa unutar vojske. Jedna teorija polazi od činjenice da je među uhapšenim generalima i Adem Huduti, komandant Druge armije, koji je koordinisao akcije protiv Kurda na jugoistoku Turske, a da je Dijarbakir, najznačajniji kurdski grad na jugoistoku Turske, možda bio važna baza pučista. Erdogan je tamo svojoj vojsci dao široka ovlašćenja, na koja se ona lako navikla i u propalom puču lako prešla nejasnu crvenu liniju...

Oni koji su tamo odlazili, kažu da je Dijarbakir teško oštećen, "mrtav grad", u čijim su delovima blokirane čitave ulice po kojima leže neukopani leševi... Tamo je poginulo više od 1000 ljudi, a mnogo ih je primorano da pobegne. Gerilci PKK su iskopali rovove i barikade i proglasili "oslobođene zone". U žestokoj urbanoj borbi ubili su oko 500 policajaca i vojnika. Erdogan je tamo navodno poslao više od 10.000 vojnika i nametnuo policijski čas. Neki kažu da je NATO procenjivao kako je Turska bila alarmantno nestabilna i pre 15. jula, zbog toga što je na jugoistoku zemlje njena vojska ponovo rasplamsala borbe protiv kurdskih gerilaca.

Posle puča, dok su Kurdi čekali šta će im doneti nove prilike, izgleda da se taj konflikt nastavlja – 26. jula PKK je ubila dva turska vojnika na jugoistoku zemlje...

Nakon što je uhapšena trećina dosadašnjeg turskog vojnog rukovodstva – oko 100 generala i admirala, uključujući i Bekira Ercana Vana, šefa vazdušne baze Indžirlik koju koristi SAD, izgleda da je glavna briga NATO struktura bila to da li je zbog široke represije nakon neuspelog puča ugroženo komandovanje turskom vojskom, a naročito da li se dobro čuva zaliha NATO nuklearnog oružja, koju Pentagon drži u Indžirliku.

Zapadnim političarima se verovatno ne sviđa "putinizacija Erdogana" koji će se 9. avgusta u Petrogradu sresti sa ruskim predsednikom Vladimirom Vladimirovičem Putinom u okviru procesa pomirenja. Taj proces je počeo nešto pre neuspelog puča i brzo napredovao. U zapadnim štabovima Turska je dugo tretirana kao bedem protiv i Rusije i Irana, a Putin je bauk broj jedan – trenutno možda zbog nastojanja da se, zbog "ruske opasnosti" oko Kalinjingrada, poveća učešće istočnih zemalja u vojnim troškovima NATO-a, kad one već toliko traže zaštitu.

Turski političari čak kažu da je Rusija najkorektnije postupala prema Erdoganu tokom puča – izgleda da mu je podastrla obaveštajne podatke o tome da se puč priprema, a zapadnim strateškim partnerima se preko medija spočitava da su očijukali s njegovim protivnicima, mada nema indicija da stvarno jesu. A i da jesu, to im ne bi bilo prvi put. Tokom hladnog rata tolerisali su pučeve i u svojim redovima: puč u Portugalu 1974. nazvan Revolucija karanfila (Revolução dos Cravos, protiv Antonija de Oliveire Salazara koji je tamo vladao 40 godina); nekoliko pučeva u Turskoj; brutalnu grčku huntu od 1967. do 1974, a i krvavi vojni puč generala Augusta Pinočea protiv socijalističkog predsednika Salvadora Aljendea u Čileu 1973.

Sada je drugo vreme, NATO portretiše sebe kao alijansu prosvetljene demokratije, pa bi tolerisanje diktatorske članice bilo politički toksično, ako ne i nemoguće. Tako bar piše konzervativni američki magazin "Nacionalni interes", mada ni američkim liberalima u toj materiji ne treba mnogo verovati. Kad treba, nađe se objašnjenje i za tolerisanje svrgavanja islamističkog predsednika Egipta Muhameda Mursija od strane generala Abdela Fataha Saida Huseina Halila el Sisija...

Erdogan očito smatra da ne mora da brine o zabrinutosti svojih dosadašnjih strateških partnera i stavlja im do znanja da zna da oni znaju da je Turska isuviše strateški i geopolitički važna članica NATO-a da bi se odnosi ozbiljnije zaoštravali. Analitičari, uz to, dodaju da član 13. Sporazuma NATO-a kaže da članica može napustiti savez dobrovoljno, a da NATO nema mehanizam kojim bi mogao da nametne sankcije protiv svojih članova.

Dobro, nećemo sad, baš mi, odavde, da tvrdimo da se NATO, i kad ne mora, drži zakona kao pijan plota... ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Evropsko prelivanje mozgova

Prema nedavno objavljenom istraživanju Međunarodnog monetarnog fonda, u poslednjih dvadesetak godina zemlje centralne i istočne Evrope napustilo je 20 miliona mladih i obrazovanih ljudi. Posao, bolje plate i sigurnost bili su glavni motivi za odliv istočnoevropskih kadrova u razvijenije države Zapada. Da li je danas situacija drugačija

U senci velike političke teme kakva je izbeglička kriza i dolazak velikog broja migranata sa Bliskog istoka na Stari kontinent, gotovo neopaženo je u javnosti prošla vest o jednom drugačijem egzodusu. Ovoga puta reč je o Evropljanima u Evropi, koji idu sa njenog istoka na zapad. Te migracije traju mnogo duže nego poslednje "seobe naroda" iz ratom zahvaćenih područja Bliskog istoka i Afrike na evropski kontinent.

SELIDBA DUGA ČETVRT VEKA

Nedavno objavljeno istraživanje Međunarodnog monetarnog fonda pokazalo je da je od pada tzv. gvozdene zavese do danas, dakle u periodu od 25 godina, gotovo 20 miliona uglavnom mladih i obrazovanih ljudi iz istočne Evrope, napustilo svoje zemlje kako bi sreću i sjajniju budućnost potražili na Zapadu. Cilj su im najrazvijenije zemlje EU, koja je bila i finalno odredište za, u proseku, osam od deset "evropskih migranata" u prethodnih četvrt veka. U manjoj meri, cilj evropskih migranata bile su Sjedinjene Američke Države.

Broj od 20 miliona ljudi predstavlja 5,5 odsto ukupne populacije država centralne i istočne Evrope. Poređenja radi, taj procenat odgovara ukupnom broju stanovnika Češke i Mađarske zajedno.

Analiza MMF-a "pokriva" dvadeset zemalja Evrope – od Estonije na severoistoku, pa sve do Albanije na jugoistoku Starog kontinenta – od kojih su mnoge članice Evropske unije. Pojedine države koje su obuhvaćene istraživanjem, poput Srbije, i dalje su tranzicioni kandidati za punopravno članstvo i još traže svoje mesto u ovoj nedosanjanoj evropskoj porodici naroda.

U istraživanju se navodi da su zemlje jugoistoka Evrope (*SEE – Southeastern Europe*), od kojih neke i sâme članice EU – poput Bugarske, Rumunije i Hrvatske – baš kao i države kandidati za ulazak u Uniju – zemlje Zapadnog Balkana, što će reći Srbija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Crna Gora, Albanija, ali i Kosovo – doživele ubedljivo najveći "odliv mozgova" u prethodnih četvrt veka. Ukupan broj stanovnika koji je napustio jugoistok Evrope čini 16 odsto od ukupne populacije koja je živela u navedenim zemljama početkom devedesetih godina 20. veka.

KO SE OKORISTIO

Iako je Srbija već dugo neslavni rekorder u regionu po broju obrazovanih kadrova koji su napustili svoju domovinu i otisnuli se u beli svet (po podacima Svetskog ekonomskog foruma, Srbija je na 141. mestu, od 144 države, po kapacitetu da zadrži svoje talentovane mlade stručnjake), najveći "izvoznik" ljudskih resursa među državama EU je Rumunija. Prema podacima UN, 17 odsto od ukupnog broja Rumuna danas živi i radi u dijaspori.

DIZANJE ILI SPUŠTANJE RAMPE: Političari i granice EU
Foto: AP

Višegradska četvorka za novi sporazum EU

Lideri vlada Poljske, Mađarske, Češke i Slovačke sastali su se prošle sedmice u Varšavi kako bi razgovarali o budućim izgledima Evropske unije, posebno nakon britanske odluke da napusti taj blok. Jedna od glavnih tema bila je i migrantska kriza. Premijeri Višegradske grupe izjavili su da je sadašnja politika Unije, posebno kada je reč o prihvatanju migranata, gurnula Britaniju iz bloka.

"Ovo je dramatičan trenutak. Zbog odlaska Britanije, EU gubi svoju globalnu ulogu i postaje regionalni igrač", izjavio je mađarski premijer Viktor Orban. On je istakao da je "gubitak Britanije" posledica toga što je Evropska komisija donela "najgore moguće odluke" o migracionoj politici.

Zemlje Višegradske četvorke smatraju da je neophodan novi evropski sporazum koji bi dao veću autonomiju državama članicama Unije i pozvale su na sprovođenje reformi kojima bi se nacionalnim parlamentima dala veća moć odlučivanja. Poljska premijerka Beata Šidlo rekla je da EU, kakva je u ovom trenutku, "ne zadovoljava očekivanja Evropljana".

"Evropska unija mora da se vrati svojim korenima i da se koncentriše na prava svojih građana, a manje na svoje institucije", izjavila je poljska predsednica vlade. Sa druge strane, zapadnoevropske zemlje smatraju da takva suštinska promena nije potrebna.

Iako se u izveštaju Međunarodnog monetarnog fonda navodi da je članstvo u EU donelo korist istočnoj Evropi, "velika i neprekidna emigracija" ipak je usporila i ukupne stope rasta obima proizvodnje, kao i stope rasta po glavi stanovnika. "Da nije bilo emigracije u periodu od 1995. do 2012. godine, realna stopa rasta BDP-a u regionu bila bi ukupno, u proseku, sedam procentnih poena viša", piše se u analizi MMF-a. Umnogome veću korist od talentovanih, mladih ljudi sa istoka Evrope imale su najrazvijenije zemlje Evropske unije, jer je migracija prema zapadu dugoročno doprinela njihovom snažnijem ekonomskom i privrednom rastu.

Mada ne postoje potpuno precizni podaci koliko je stanovnika iz pojedinačnih država nekadašnjeg socijalističkog lagera u prethodnih četvrt veka otišlo na Zapad, okvirno se, ipak, barata nekim konkretnim brojevima. Ukupan broj Slovaka, recimo, koji danas žive i rade u inostranstvu kreće se i do 300.000, što predstavlja skoro pet odsto od ukupnog broja stanovnika ove istočnoevropske zemlje. U 2013. godini, na primer, samo u četiri zemlje Evrope – Češkoj, Velikoj Britaniji, Nemačkoj i Austriji – živelo je skoro 240.000 državljana Slovačke Republike. Istraživanja su pokazala i da je od pada komunizma u Češkoj (dakle od novembra 1989) u inostranstvo otišlo 200.000 Čeha, a da u svetu danas živi oko 2,2 miliona ljudi češkog porekla.

DIJASPORA KAO STRANI INVESTITOR

Zanimljiv primer dao je sajt "Balkan insajt" (*Balkan Insight*), koji je naveo da su se državljani Bugarske i Rumunije u Velikoj Britaniji našli u velikom problemu, posebno nakon Bregzita, i da su potpuno neizvesni ostanak i perspektiva čak 170.000 Rumuna i 65.000 Bugara koji žive i rade na Ostrvu. Podaci Bugarske akademije nauka pokazali su da su, u prethodnom periodu, pripadnici dijaspore bili najveći "strani investitor" u toj balkanskoj zemlji, jer su u 2013. Bugari koji žive u inostranstvu putem doznaka ubrizgali 1,7 milijardi evra u bugarsku privredu, u poređenju sa 1,2 milijarde evra direktnih stranih investicija.

Međutim, da je prijem pojedinih država sa istoka Evrope u EU bio pun pogodak, vidi se i u slučaju zemalja iz tzv. Višegradske grupe, odnosno Češke, Slovačke, Poljske i Mađarske. Ovaj "kvartet" centralnoevropskih država danas ima funkcionalne i snažne ekonomije, koje sve više imaju potrebu čak i da uvoze radnu snagu i obrazovan kadar iz drugih delova evropskog kontinenta. Prema zvaničnim podacima, nezaposlenost u Češkoj najniža je u celoj Evropskoj uniji i ona je u junu ove godine iznosila svega 5,2 odsto. Podaci evropske statističke agencije Eurostat, međutim, pokazuju da je broj nezaposlenih u Češkoj još niži i da iznosi tek četiri odsto, što se u praksi smatra punom zaposlenošću. Prosek nezaposlenih u celoj EU je, prema Eurostatu, inače, 8,8 odsto. Jedan od "šampiona zaposlenosti" je i Mađarska, koja, prema zvaničnim podacima, danas ima 5,6 odsto radno sposobnih koji nemaju posao. Takođe, nezaposlenost u Poljskoj najniža je još od 2008. godine i iznosi 9,5 odsto prema podacima poljskog zavoda za statistiku. I najmanja država iz Grupe V4, Slovačka, sasvim solidno se drži, pa je nezaposlenost u junu ove godine u toj zemlji iznosila 9,45 odsto.

POSTOJE LI REŠENJA

Mada je izveštaj Međunarodnog monetarnog fonda okrenut brojnim zemljama centralne i istočne Evrope, njegovi zaključci i ponuđeni predlozi kojima bi se usporio priliv radne snage sa istoka na zapad Evrope, mogli bi se u potpunosti primeniti i na našu zemlju. Da bi se sprečio "odlazak nekih od najmlađih i najpametnijih" u inostranstvo, potrebne su, prema mišljenju analitičara iz MMF-a, bolje institucije i ekonomske politike u zemljama porekla, što bi dovelo do toga da je privlačnije ostati nego otići. Pored toga, dodaje se u analizi, potrebno je više uraditi na zadržavanju i boljem korišćenju postojeće radne snage, kroz bolje usklađivanje obrazovanja sa tržištem rada. Takođe, veće oslanjanje na oporezivanje potrošnje, uz izbegavanje povećanja oporezivanja rada, povoljnije bi uticalo na buduće investiranje i dugoročni rast.

Sve u svemu, dugo vremena će proći dok i Srbija, poput nekih zemalja istočne Evrope, ne postane uvoznik, a ne samo izvoznik mlade i kompetentne radne snage. Podaci poslednjeg popisa stanovništva iz 2011, koji pokazuju da je u protekloj deceniji iz Srbije otišlo oko 175.000 ljudi, najviše mladih koji u proseku imaju 29 godina, svakako nisu ohrabrujući. Nažalost, kao i u poslednjih četvrt veka, sva je prilika da će i u godinama koje dolaze, obrazovani i talentovani građani ove zemlje nastaviti da kupuju kartu u samo jednom pravcu. ¶

UROŠ MITROVIĆ

LET OKO SVETA

SF POSTAJE STVARNOST: "Solarni impuls 2" nad San Franciskom nakon leta od Havaja
Fotografije: *www.solarimpulse.com*

BEZ KAPI GORIVA

Posle velikog uspeha "Solarnog impulsa 2" otvaraju se brojne mogućnosti. Međutim, iako su mnoge početne teškoće uspešno prevaziđene, one najveće i dalje ostaju. Čak i da akumulatori bez kojih je solarni avion nezamisliv postanu neuporedivo lakši, čak i da pronađemo način da unapredimo efikasnost solarnih ćelija i svedemo gubitke energetske konverzije na nulu, opet ostaje činjenica da se iz jednog kvadratnog metra solarnog panela ne može izvući više od jednog kilovata električne energije. Solarni avioni koji bi bili u stanju da ponesu ozbiljan teret morali bi da imaju toliko velika krila da bi prema njima i Erbas 380, najveći putnički avion na svetu, izgledao kao vrabac. To opet ne znači da su solarni avioni slepa ulica rezervisana za marginalne avanturiste i investitore koji mole da ih neko oslobodi viška para. Naprotiv

»

U vreme nastajanja ovog teksta avion "Solarni impuls 2" kojim upravlja kapetan Bertran Pikar započeo je poslednju deonicu puta koja treba da kompletira čitav krug oko planete. Let od Kaira do Abu Dabija, mesta u kome je ova epska avantura i započela, trebalo bi da traje između 2 i 3 dana. Etapa nije nimalo jednostavna: poletanje je obavljeno noću a zbog turbulencija koje se očekuju tokom rute, avion će često morati da leti na preko 10.000 metara visine, što znači da će pilot skoro neprekidno morati da nosi masku sa kiseonikom. Osim toga, vazduh iznad užarene pustinje nešto je ređi nego u drugim delovima sveta tako da će elise motora morati da se okreću brže kako bi obezbedile neophodan potisak. Sve to može da utiče na brzinu kojom se pune i prazne baterije. Kako trenutno stvari stoje, ipak nema razloga za brigu. Prva faza poslednje etape protekla je mirno a avion se trenutno nalazi iznad Saudijske Arabije nadomak Persijskog zaliva. Dan je sunčan, baš kako treba.

OD PROPANA DO SUNCA

Do sada je ovaj avion, koji ne nosi klasično gorivo već leti koristeći isključivo energiju Sunca, preleteo više od 30.000 kilometara. Put oko sveta započet je 9. marta prošle godine i od tada se projekat više puta nalazio na ivici propasti, poslednji put tokom etape od Japana do Havaja. Iako je let od 7200 kilometara oborio sve dotadašnje rekorde za avione na solarni pogon, problemi sa instrumentima i pregrejanim baterijama naterali su posadu i kontrolu leta da prizemlje avion na deset meseci kako bi se obavile neophodne popravke i sačekale povoljnije vremenske prilike.

Iza projekta koji je začet pre sedamnaest godina stoje dva čoveka, Bertran Pikar i Andre Bošberg, koji se iz etape u etapu smenjuju za komandama aviona. Obojica su istovremeno i avanturisti i poslovni ljudi i teško je reći šta im od toga više leži. "Ljudi će vam često reći da je nešto nemoguće. Nas upravo takve stvari motivišu", kaže Pikar, "i zato pozdravljam sve one koji veruju u snagu snova, koji žele da nam se pridruže u istraživanju života." Da sve nije prazna priča uverili smo se još 1999. godine kada je Pikar obleteo čitav svet u balonu "Brajtling Orbiter" bez ijednog usputnog sletanja tokom leta koji je trajao čitavih 20 dana. Let se umalo završio nesrećom na samom kraju jer je Pikar potrošio praktično sve rezerve goriva i samo zahvaljujući srećnom spletu okolnosti uspeo je da se meko prizemlji u Egiptu.

Jedan krug oko planete očigledno nije predstavljao dovoljnu dozu adrenalina za Pikara i on je vrlo brzo počeo da razmišlja o još jednom. Iako energetski efikasan, let balonom ipak je zahtevao gorivo. Da bi balon mogao da leti, vazduh u njemu mora da bude ređi od okoline a to se postiže njegovim zagrevanjem, obično sagorevanjem propana. Pikar je priznao da mu je stalna briga oko utroška goriva i preostalih rezervi predstavljala najzamorniji i najdosadniji deo poduhvata. Let oko sveta bez kapi goriva predstavljao je logičan korak dalje. Balon je zamenjen avionom i tako je nastao "Solarni impuls" u verzijama 1 i 2.

Iako je sunčeva energija sveprisutna i besplatna, njeno efikasno i ekonomski opravdano korišćenje i dalje predstavlja ogroman izazov za inženjere. Sunčeva svetlost toliko je "rasuta" da zahteva velike instalacije kako bi se mogla prikupiti,

Kako ukrotiti Sunce

Svaki zrak (foton) Sunčeve svetlosti koji dopire do nas začet je duboko u Sunčevom jezgru gde se, na temperaturi od oko 15 miliona kelvina, odvija proces termonukelarne fuzije. Ovim imenom fizičari nazivaju proces u kojem se laka atomska jezgra spajaju (fuzionišu) u teža. U svakoj sekundi naše Sunce transformiše 620 miliona tona vodonika u helijum oslobađajući pritom ogromnu količinu energije, prvenstveno u vidu gama-zraka. Emitovani fotoni bivaju brzo apsorbovani od strane okolne materije a zatim ponovo emitovani, svaki put sa sve manjom energijom i sve većom talasnom dužinom. S obzirom da su putanje ovih fotona haotične i da je rastojanje između mesta emitovanja i apsorpcije veoma kratko, potrebne su stotine godina da energija generisana u Sunčevom jezgru stigne do fotosfere, površinskog sloja Sunca. Od te tačke pa do Zemlje Sunčeva svetlost pređe 150 miliona kilometara kroz prazan kosmički prostor za samo 8 minuta.

Termonuklearna fuzija koja se odvija na Suncu je samoregulišuća: ako bi kojim slučajem proces dobio na intenzitetu, pritisak u Sunčevom jezgru bi porastao, Sunce bi se neznatno uvećalo, što bi opet snizilo pritisak u jezgru i usporilo fuziju. Proces se na isti način ponavlja već 5 milijardi godina manje-više konstantnim intenzitetom i trajaće bar još toliko pre nego što vodonično gorivo bude potpuno iscrpljeno. Tokom čitavog tog perioda Sunce lagano evoluira. U njegovom jezgru gomilaju se produkti fuzije (tzv. "helijumski pepeo") tako da se nuklearna reakcija pomera ka spoljašnjim slojevima Sunca gde još uvek ima vodonika. Usled toga veličina Sunca se povećava a njegov sjaj raste. Kroz otprilike milijardu godina Sunce će biti 10 odsto sjajnije nego danas, što će biti sasvim dovoljno da izmeni klimu na Zemlji na način koji će onemogućiti svaki život na njoj.

Energija Sunca nastaje u skladu sa takozvanim "defektom mase" – generisani helijum ima nešto manju masu od početne mase vodonika pri čemu je nedostajuća masa zamenjena energijom, u skladu sa čuvenom Ajnštajnovom formulom E=mc2 po kojoj su masa i energija ekvivalentni. Oslobođena energija je kolosalna, ali kada se ona podeli sa čitavom zapreminom Sunca, doći ćete do prilično iznenađujućeg zaključka: Sunce nije naročito efikasna "mašina" i jedan njegov kubni metar ne bi mogao da pokreće ni sijalicu od 100 vati.

Iako smo još kao klinci naučili da bojimo Sunce u žuto, bela boja mnogo bolje odslikava pravu prirodu Sunčeve svetlosti. Prividno crvena, žuta ili narandžasta nijansa Sunca izazvana je rasipanjem dela Sunčeve svetlosti u atmosferi, obično u jutarnjim ili večernjim časovima. U stvarnosti, Sunčeva svetlost predstavlja mešavinu svetlosti raznih boja pri čemu samo jedan njen deo pripada vidljivom delu spektra. Na ultraljubičastu svetlost otpada nešto manje od 10 odsto,

ČISTA ENERGIJA: Snimak solarne elektrane u Sevilji i z kabine "Solarnog impulsa 2"

na infracrvenu nešto više od 50 odsto a na onu vidljivu koju opisujemo bojama i nijansama svega 40 odsto. Interesantno je da unutar vidljivog dela spektra najdominantnije učešće ima svetlost zelene boje.

Na zemlji maksimalna snaga Sunčeve svetlosti iznosi nešto više od jednog kilovata po kvadratnom metru. Naizgled puno (par osunčanih kvadrata može, teoretski, da zameni veliku termoakumulacionu peć), ali tu energiju nije lako sakupiti, ukrotiti i pretvoriti u neki upotrebljiviji oblik. Uz to, snaga Sunca je promenljiva i zavisi od atmosferskih uslova, oblačnosti i doba dana.

Solarni paneli koji pretvaraju energiju Sunca u toplotnu energiju relativno su jednostavni i pristupačni i koriste se za zagrevanje vode skoro svuda gde ima dovoljno sunčanih dana. Mnogo skuplji i složeniji su paneli sastavljeni su od velikog broja foto-električnih ćelija koje Sunčevu energiju pretvaraju u električnu energiju. Svaka ćelija u suštini predstavlja jednu poluprovodničku diodu koja pod dejstvom Sunčeve svetlosti proizvodi električnu struju. Ove ćelije često se nazivaju i "elegantnim mašinama" jer je konverzija energije iz jednog u drugi vid direktna, bez ikakvih pokretnih delova.

Foto-električni efekat na kojem se rad solarnih ćelija i danas bazira prvi je opisao Bekerel 1839. godine. Solarne ćelije imaju praktičnu primenu već više od pola veka a višestruko su usavršene u poslednjih dvadesetak godina. Poseban značaj imaju i za istraživanje kosmosa gde predstavljaju standardan izvor energije za svemirske stanice i kosmičke sonde sve do Marsove pa čak i Jupiterove orbite. Na svetskom nivou danas se oko 1 odsto električne energije proizvede u solarnim elektranama koje postoje u više od 100 zemalja. U pogledu obima korišćenja, energija Sunca nalazi se na trećem mestu, odmah iza energije vode i vetra. Iako je napredak u korišćenju Sunčeve energije nesporan, ostaje još dosta prostora za dalja poboljšanja. Pre svega, solarne ćelije imaju ograničenu efikasnost. Maksimalni do sada dostignut stepen iskorišćenja Sunčeve energije ne prelazi 45 odsto, ali su takve solarne ćelije još uvek u eksperimentalnoj fazi. Prosečan stepen iskorišćenja u solarnim ćelijama koje su najzastupljenije na tržištu varira od 12 do 18 odsto a svaki procenat preko toga može da multiplicira ukupne troškove.

Današnje savremene solarne elektrane obično koštaju oko dolar po vatu generisane električne energije. Kako tehnologija poluprovodnika bude dalje napredovala, tako će se i ova cena smanjivati pa će solarne elektrane postajati sve atraktivnije. Nažalost, i dalje postoje prepreke koje nije lako preskočiti: uzmite, na primer, jedan prosečan automobilski motor čija je snaga 80 kilovata. Ako taj motor poželite da zamenite električnim motorom na solarni pogon čiji je stepen efikasnosti zavidnih 20 odsto, biće vam potreban solarni panel od barem 400 kvadratnih metara, čak i veći ako ne želite da se ograničite isključivo na vožnju Saharom u podne. Ako širinu tog panela ograničite na širinu automobila (dva metra), solarni panel bio bi dugačak 200 metara. Sad zamislite taj panel na krovu automobila i pokušajte da ga parkirate na bilo koje mesto manje od aerodroma... Zato su solarni automobili još uvek u ranoj eksperimentalnoj fazi i veliko je pitanje hoće li ikada ući u masovnu upotrebu.

pretvoriti u neki drugi oblik i upotrebiti za "nešto veće" (u to ne spada kalkulator lokalnog kasapina sa četiri računske operacije koji "radi na svetlo"). U tu svrhu "Solarni impuls 2" koristi panel sastavljen od 17.248 foto-električnih ćelija tankih kao vlas kose koje pretvaraju svetlosnu energiju Sunca u električnu energiju (ove ćelije ne treba brkati sa solarnim panelima na krovovima primorskih kuća i hotela koji služe isključivo za zagrevanje vode). Kako bi avion mogao da leti noću i tokom loših vremenskih prilika, generisana električna energija skladišti se u masivne litijum-jonske baterije nalik na one iz mobilnih telefona. Solarne ćelije razmeštene su duž čitave gornje površine krila i imaju ukupnu površinu od oko 270 m2. Krilo je toliko vitko da njegov raspon (72 m) prevazilazi onaj koji ima "Boing 747" (69 m).

U svakom drugom pogledu, "Solarni impuls" je pravi "komarac". Težak je svega 2.300 kilograma a ukupna snaga četiri motora sa elisama prečnika 4 metra jedva da prelazi 40 kilovata što je manje od snage motora malog gradskog automobila. I brzina je sasvim primerena: maksimalna iznosi 140 km/h, brzina dnevnog krstarenja je oko 90 a noćnog oko 60 km/h (noćne brzine su manje kako bi se akumulatori praznili sporije). Za ovako trom avion čak i kratke relacije predstavljaju ozbiljan izazov i traže neprekidnu koncentraciju tokom dugog vremenskog perioda. Da bi avion uopšte mogao da poleti, konstrukcija je olakšana i istanjena do te mere da čak i male promene vremenskih prilika mogu da predstavljaju neočekivanu opasnost. Štedelo se i na komforu: avion može da ponese samo pilota koji je smešten u prostor veličine kabine omanjeg lifta. Iako je upravljanje avionom u priličnoj meri automatizovano, kontrola je neophodna tako da pilot, čak »

PUT OKO SVETA: Piloti Pikar i Bošberg ispred "Solarnog impulsa 2" i putanja letelice oko sveta

ni tokom višednevnih letova, ne sme da drema duže od 20 minuta u kontinuitetu.

AVIONI, BALONI, FEJSBUK I GUGL

Slučajno ili ne, praktično u isto vreme, još jedan solarni avion vinuo se nebu pod oblake u nameri da se upiše u istoriju. Na zvaničnom blogu Fejsbuka upravo je objavljena vest da je solarni avion "Akvila" ("Orao" na latinskom), čiju je konstrukciju sponzorisala navedena kompanija, upravo obavio prvi uspešan probni let iznad Jume u Arizoni. Premijeri još jedne letelice na solarni pogon prisustvovao je i osnivač Fejsbuka Mark Zakerberg koji se, očigledno, neće smiriti dok i poslednji stanovnik planete ne bude uredno "ufejsbučen". A da bi dostigao ovaj cilj biće mu potrebno da uz milijardu i po postojećih korisnika ove društvene mreže namakne bar još toliko novih.

Neke procene govore da u svetu postoji preko 4 milijarde ljudi koji i dalje nemaju adekvatan pristup internetu. Od toga preko milijardu njih živi u pasivnim i ruralnim zonama koje nisu pokrivene signalom mobilne telefonije. Tamo najčešće ne postoje ni minimalni tehnički preduslovi koji bi omogućili izgradnju internet infrastrukture na ekonomski isplativ način uobičajen u urbanim zonama razvijenih zemalja.

Zakerbergova ideja je da simultanim korišćenjem velikog broja jeftinih letelica na solarni pogon dovede internet u domove što većeg broja ljudi. Letelice će biti umrežene a za brz prenos podataka koristiće se laserski zraci, toliko precizno kontrolisani da mogu da pogode petoparac na rastojanju od dvadeset kilometara. U poslednjem koraku prenosa, solarna letelica će slati podatke na zemlju koristeći radio-tehnologiju sličnu onoj koju danas koristimo za bežični prenos podataka.

U odnosu na "Solarni impuls", "Orao" je značajno manji i bar četiri puta lakši (težina ne prelazi 500 kilograma, pre svega zahvaljujući korišćenju super-laganih i ultra-čvrstih kompozitnih materijala, pri čemu na baterije otpada polovina ukupne težine). Raspon krila je i dalje impozantan (veći od onog koji ima "Boing 737"), ali letelica nema pilota tako da njom sa zemlje upravlja tuce inženjera različitih profila. Jedino su poletanje i sletanje u potpunosti automatizovani što i nije mali uspeh s obzirom da su ovi delovi leta po pravilu najrizičniji. Letelica je toliko lagana i delikatna da može da ostane u vazduhu zahvaljujući motorima čija ukupna snaga ne prelazi 5 kilovata. Čak i sa tako malom snagom, avion je u stanju da dostigne brzinu od 120 kilometara na čas na većim visinama.

I to je tek početak. Namera Zakerberga je da od letelice koja je tokom premijernog leta ostala u vazduhu jedva sat i po napravi nebesku krstaricu koja će biti u stanju da u vazduhu ostane mesecima, i to na visinama od preko 20 kilometara gde je uticaj oblaka i drugih atmosferskih prilika sveden na minimum. Proračuni pokazuju da jedna takva letelica može brzim internetom da pokrije preko 100 kilometara teritorije iznad koje se nalazi.

Sa tehničke i finansijske strane, Zakerberg ima sve uslove da uspe. Ako je ono što je Zakerberg zamislio makar i teoretski moguće, nema sumnje da će to biti i realizovano. Fejsbuk se već hvali kako su njegovi inženjeri korišćenjem laserskih zraka uspeli da ostvare brzinu prenosa od 100 gigabita u sekundi na rastojanju od preko 15 kilometara. Kad neko ne zna šta da radi sa novcem i nema problema da u svoje redove privuče i adekvatno plati najbolje inženjere iz najjačih američkih avio-kompanija, sve izgleda jednostavno i dostižno. Reklo bi se da kompanija ovim poduhvatom pokušava da se čitavom svetu nametne ne samo kao obavezna socijalna mreža već i kao sinonim za internet i za sve usluge koje se na njemu mogu naći.

Sa poslovne strane, sve je, međutim, poprilično nejasno. Fejsbuk je dostigao tačku u sopstvenom razvoju kada se od njega očekuje da pravi pare i vrati novac investitorima, što kroz visoku cenu akcija, što kroz bogate dividende i nije jasno kako se ideja o brzom internetu za od boga zaboravljene zabiti Zimbabvea i Mozambika uklapa u taj plan. Solarna tehnologija je sve samo ne jeftina, čak i kada je koristite u zemaljskim uslovima, a ako vam padne na pamet da je vinete u stratosferu, troškovi postaju astronomski.

Osim toga, Fejsbuk se već jednom opekao pokušavajući da velikim državama "proda" svoje filantropske ideale.

SUNCE MEĐ NJIVAMA: Sa otvaranja prve solarne elektrane u Srbiji u Beočinu
Foto: Marko Todorović

Nedavno je Indija odbila Fejsbukov predlog da se u toj zemlji realizuje projekat pod nazivom "Besplatne osnove" koji bi milionima Indusa omogućio da se povežu na internet korišćenjem mobilne mreže bez ikakvih troškova. Indijske vlasti ocenile su da bi Fejsbuk time zauzeo dominantno mesto na tržištu internet usluga što se kosi sa tržišnim principima i antimonopolskim propisima.

Postoje i druge kompanije koje imaju slične ideje a najdalje u njihovoj realizaciji odmakao je Gugl čiji projekat "Loon" ("šašavko") ima sličan cilj – da dovede internet u svaki kutak zemljine kugle. Gugl kaže da je ime za projekat pažljivo izabrano: "Samo šašav čovek može da se nada da na internet poveže još 4 milijarde ljudi." Umesto solarnih aviona, Gugl namerava da koristi balone postavljene visoko u stratosferi na oko 20 kilometara iznad zemlje koji sa predajnicima na tlu komuniciraju koristeći postojeće mobilne tehnologije kao što su 3G i 4G. Na velikim visinama strujanja u atmosferi su neuporedivo manja nego pri tlu i Gugl tvrdi da je u stanju da precizno upravlja pozicijom balona isključivo kontrolom njegove visine. Reklo bi se da Gugl u odnosu na Fejsbuk ima značajnu početnu prednost: već je obezbedio ugovore sa nekoliko država a najveći je onaj koji je sklopljen sa Indonezijom koja ima preko 17.000 slabo ili nikako povezanih ostrva. Štaviše, Gugl može da se pohvali da je već uspešno demonstrirao svoju tehnologiju u celini: prvi korisnik "interneta iz balona" postao je jedan novozelandski seljak iz okoline Krajstčerča koji je do skoro morao da plaća 1000 dolara mesečno za korišćenje satelitskog interneta.

IMPULS VELIKIH MOGUĆNOSTI

Koji su stvarni dometi ovakvih poduhvata? Hoće li se obistiniti predviđanja Bertrana Pikara koji je ubeđen da će kroz deset godina nebom krstariti avioni na sunčev pogon sposobni da na kratke i duže relacije ponesu od 10 do 50 putnika? Pikar ovde sigurno vidi i svoj poslovni interes jer mu se nakon velikog uspeha "Solarnog impulsa" otvaraju brojne mogućnosti da dobro unovči svoje znanje i stečeno iskustvo. Iako su mnoge početne teškoće uspešno prevaziđene, one najveće i dalje ostaju. Čak i da akumulatori bez kojih je solarni avion nezamisliv postanu neuporedivo lakši, čak i da pronađemo način da unapredimo efikasnost solarnih ćelija i svedemo gubitke energetske konverzije na nulu, opet ostaje činjenica da se iz jednog kvadratnog metra solarnog panela ne može izvući više od jednog kilovata električne energije. Solarni avioni koji bi bili u stanju da ponesu ozbiljan teret morali bi da imaju toliko velika krila da bi prema njima i Erbas 380, najveći putnički avion na svetu, izgledao kao vrabac. Čak i da je konstrukcija toliko velikog solarnog aviona moguća, ostaje pitanje na koji aerodrom bi takva grdosija mogla da sleti.

To opet ne znači da su solarni avioni slepa ulica rezervisana za marginalne avanturiste i investitore koji mole da ih neko oslobodi viška para. Naprotiv! Čak i da sve ostane na tehničkom nivou koji je "Solarni impuls" već dostigao, mogućnosti su neslućene. U bliskoj budućnosti ovakve letelice u vazduhu će moći da ostanu nedeljama, mesecima, možda i godinama, a polje moguće upotrebe veoma je široko: kontinuirano osmatranje terena, telekomunikacioni servisi, naučna istraživanja i merenja, rano upozoravanje u slučaju prirodnih katastrofa... Postoje ideje da se ovakve letelice iskoriste i za izučavanje Venere i Marsa: obe planete poseduju atmosferu i dovoljno Sunčeve svetlosti za funkcionisanje solarnih ćelija.

SRBIJA NA SOLARNI POGON

Iako mi ubrzano stižemo razvijene evropske zemlje, BDP i stopu rasta da i ne pominjemo, Srbija nekim čudom još uvek nema solarni "vazduplohov", kamoli avion, ali ima nameru da se uključi u svetske trendove korišćenja solarne energije. Ministarka Zorana Mihajlović potpisala je u oktobru 2012. godine ugovor sa kompanijom "Securum Equity Partners" o izgradnji solarne elektrane snage hiljadu (!) megavata. Nikome nije zasmetala činjenica da solarna elektrana takve kolosalne snage u to vreme nije postojala nigde u svetu, pa ni tamo gde sunce ume da sija mnogo jače i upornije nego ovde. Za izgradnju takve elektrane potrebno je bar 3000 hektara zemljišta, Vlada je ponudila deset puta više a investitor prihvatio deset puta manje. Ceo posao neslavno je propao pre nego što je i počeo a uvređeni investitor najavio je odštetni zahtev od 160 miliona dolara.

Kasnije smo se "prizvali pameti", zbacili "nenarodnu vlast" (iako smo ministarku sačuvali za neke nove, jednako vredne poslove kao što je BgH_2O) i počeli da ulažemo u solarne kapacitete primerene našim sirotinjskim mogućnostima. Prva solarna elektrana otvorena je blizu Beočina na površini od 2,5 hektara u jesen 2014. godine a druga na površini od 4,5 hektara u Kladovu, krajem iste godine. Čista energija iz ovih izvora (čija se ukupna snaga meri megavatima) bar pet puta je skuplja od one najjeftinije iz termoelektrana. Međutim, izgradnja ovakvih kapaciteta predstavlja nešto što moramo da uradimo kako bismo ispoštovali međunarodne obaveze o procentu obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetskoj potrošnji.

Sve u svemu, iako su nam ambicije ogromne, naš početak više je nego skroman. Sunce kod nas i dalje služi samo da pravi vrućinu i ništa više. ¶

DR SAŠA MARKOVIĆ

Kraj jednog statusnog simbola

Čudo tehnike sedamdesetih definitivno odlazi u istoriju, gde su već srednjetalasni radio-prijemnici, džepni tranzistori, televizori sa katodnom cevi, vokmeni...

Japanska kompanija "Funai elektrik", objavila je da će poslednjeg dana ovog meseca proizvesti poslednji primerak ovog uređaja zbog, kako kažu, "problema sa dobavljačima komponenata". Četvrt veka "Funai elektrik" bio je jedan od najvećih, a u poslednjih nekoliko godina i jedini proizvođač VHS video-rikordera, kojem je prodaja sa rekordnih 15 miliona krajem devedesetih opala na svega 750.000 komada godišnje, nedovoljno za samoodrživost proizvodnje tog tipa.

Kompaniju je 1959. godine osnovao Tetsuro Funai, sin uspešnog proizvođača mašina za šivenje. U početku je proizvodio džepne tranzistorske prijemnike, magnetofone, radio-aparate za automobile, kućni haj-faj skromnih performansi, pa radio-kasetofone i sve dalje redom. Sve do 1983. godine razvijao je sopstvenu proizvodnju video-rikordera, ali posle katastrofalnog poraza u "ratu formata", "Funai" je obustavio razvoj svojih originalnih proizvoda, već se okrenuo "podizvođenju": na listi brendova koje proizvodi su "Sanio", danas deo "Panasonika", "Filips", "Kanon"...

POSAO VEKA

U zatrpavanju ovdašnjeg tržišta potrošačkom elektronikom značajan je doprinos Dragana Marića iz Valjeva, osnivača i vlasnika "Grand Inter-lizinga", firme koja će ostati zabeležena po istorijski najvećoj pojedinačnoj porudžbini televizora i video-rikordera, koje ne bi ni bilo da Ante Marković, (novi) predsednik savezne vlade nije proglasom ukinuo inflaciju do tad merenu četvorocifrenim brojem na godinu, učinio dinar konvertibilnim i uzgred smanjio carinske stope, što je direktno uticalo na pad cena tehničke robe.

Potrošačku glad, dodatno stimulisanu udvostručavanjem plata, Marić je utolio ponudom kolor televizora i video-rikordera po prihvatljivim cenama za tadašnje prilike – 600 maraka televizor, 1000 maraka video, plativo u dinarima, pride i na jednogodišnji kredit bez kamate, sve preko sindikata na akceptni nalog. Za tren oka ugovorio je kupoprodaju 1.200.000 televizora i 800.000 video-rikordera. Zbog obimnosti narudžbe sa isporukom se docnilo – trebalo je to proizvesti, utovariti na brod, prevesti, pa istovariti, distribuirati... Uprkos svemu, sve što je naručeno i isporučeno je.

Šest meseci kasnije, inflacija je ponovo počela da hvata zalet što je pretilo da se posao veka konvertuje u propast veka. Osetivši da neće na dobro da izađe, Marić je posao prodao "Inter-Komercu", jednom od najvećih jugoslovenskih uvozničkih preduzeća.

Novac koji je iz ovog posla preostao Marić je zajedno sa Jatom uložio u neki posao u Iranu iz koga je izašao bez rukava. Sudski spor Marić vs. Država trajao je 15 godina sa ishodom ne baš povoljnim po Marića. Poslednji put za njega se čulo kad je 2009. godine sa dve ručne bombe u džepu potražio pravdu kod (tadašnjeg) predsednika Srbije Borisa Tadića.

MALO ISTORIJE

Prvi analogni "kotur-u-kotur" uređaj za elektronsko snimanje i reprodukciju slike i tona – magnetoskop, napravili su 1956. godine Čarls Ginzberg i Rej Dolbi za "Ampeks" korporaciju. Kao nosač zapisa koristio je standardnu "dvoinčnu" traku, istu koja se šnirala u studijske magnetofone. Za razliku od magnetofona, sinemaskop je imao dva tipa "glava" – čitača magnetnog zapisa – statičnu za ton i rotirajuću za sliku: tonska glava čita kontinualni linearni zapis sa trake preko nje klizi, a video glava, koja se vrti 15.000 puta za minuti u pravcu upravnom na kretanje trake, čita zapis u vertikalnim segmentima dugačkim koliko je traka široka, 250 puta u sekundi, deset puta po jednom frejmu/kvardatu.

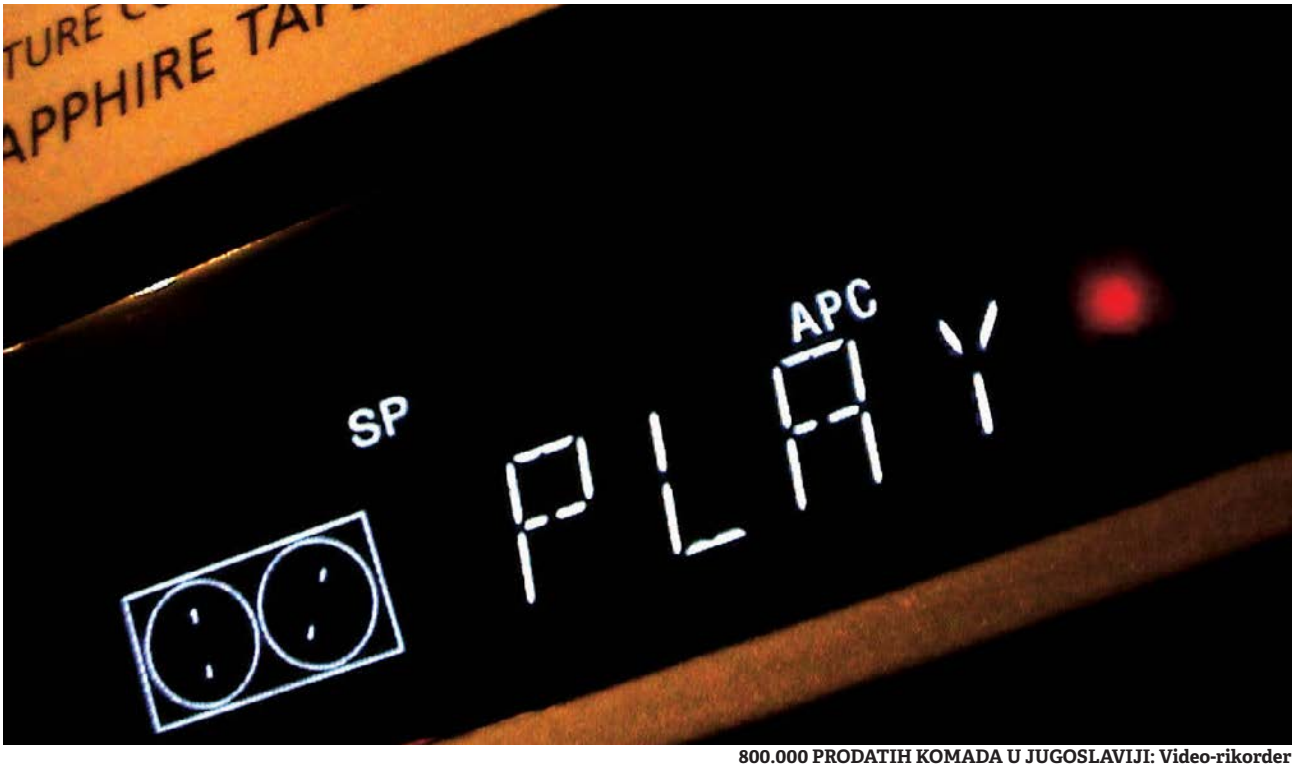
Iako sve samo ne jeftin – 50.000 tadašnjih dolara komad (dodavanjem bar jedne nule dobio bi se ekvivalent u današnjim parama), sinemaskop je učinio proizvodnju televizijskog programa znatno jeftinijom. Do pojave sinemaskopa, pokretna slika je mogla da se sačuva samo na ne baš jeftinom medijumu – filmskoj traci, koja je za prikazivanje na televiziji morala da prođe kroz ne baš jednostavnu, time i ne baš jeftinu laboratorijsku obradu, potom da se tako pripremljen ton i slika u realnom vremenu konvertuje u televizoru razumljiv analogni video-signal, opet ne baš jeftinim uređajem – kineskopom. Zbog toga se većina televizijskog programa emitovala uživo.

Ni deceniju kasnije, sinemaskop je stigao i u Jugoslaviju. Zahvaljujući tome, tehnička realizacija popularnih serija Radivoja Lole Đukića i Novaka Novaka bila je znatno olakšana: nisu morale da se snimaju "iz cuga", već na parče. Štaviše, mogle su da se "repriziraju" neograničen broj puta, pod uslovom da ne budu obrisane, što se sa serijama ove dvojice autora i dogodilo, jer studijska magnetofonska traka je bila skupa igračka, mada Đukić u svojim memoarima navodi da su njegova dela snimljena u video-formatu izbrisana iz "čisto" političkih razloga.

RAT FORMATA

Nekoliko godina posle lansiranja "Ameksovog" magnetoskopa, japanska kompanija "Tošiba" je podelom video-glave na dva segmenta i iskošćavanjem ose rotacije u odnosu na smer kretanja trake, uspela da dobije zapis prihvatljivog kvaliteta na standardnoj magnetofonskoj traci, znatno jeftinijoj od one studijske, poznat kao "spiralni zapis", što su kao polazište za dalji razvoj preuzele i druge kompanije. Opet koju godinu kasnije, videotraka je smeštena u plastične kutije, što je olakšalo rukovanje uređajem, ali i čuvanje snimljenog materijala. Ipak, cena pojedinačnog uređaja bila je i dalje previsoka za serijsku, a kamoli za masovnu proizvodnju.

Mnogobrojne kompanije su utukle ogroman novac u traganje za komercijalno prihvatljivim proizvodom namenjenom kućnoj upotrebi, što je u istoriji

800.000 PRODATIH KOMADA U JUGOSLAVIJI: Video-rikorder

Foto: sxc.hu

zabeleženo kao "Rat formata". Prvi proizvod predviđen za masovno tržište lansirao je japanski "Soni" 1975. godine, za njim i svi ostali, između ostalih i "Funai", koji je 1980. predstavio prenosivi rikorder sa kamerom, preteču "kam-kodera".

Video-kaseta ovog formata bila je tek neznatno veća od "Filipsove" audio-kasete koja je usvojena kao svetski standard, ali je zato kvalitet reprodukcije bio slabiji, a i kamera je imala problem sa manjkom svetla.

Ovaj rat bez pucanja okončan je 1983. godine kad je VHS sistem, koji je originalno razvio JVC, zbog niske cene patentnih prava usvojen kao standard za kućnu upotrebu, a "Sonijev" BetaMaks za profesionalnu. Svi svetski proizvođači, uključujući i "Funai", batalili su svoj razvoj i otpočeli proizvodnju video-rikordera u VHS formatu, osim Sonija koji se zadržao na svom – Beta formatu.

NEMERLJIV DOPRINOS

Mada tek "podizvođač", doprinos "Funaija" ekspanziji tržišta zabavne elektronike nemerljiv je. U bespoštednoj trci za tržište, tamnošnji inženjeri, koncentrisani na "brže i više", pojednostavljivanjem mehaničkih sklopova, navodno bez umanjenja upotrebnih performansi, činili su svoje proizvode sve jeftinijim i jeftinijim, što zapravo jeste cilj svakog fabrikanta koji drži do sebe: minimum troškova – maksimum efekta.

Inovacije "Funaijevih" inženjera, ali i preseljenje proizvodnje izvan Japana, u zemlje jugoistočne Azije, gde "ljudi rade za šaku pirinča dnevno", učinili su da video-rikorder više ne bude privilegija srednje i više klase, već dostupan i širokim narodnim masama. "Funaijev" napor koristili su i drugi podizvođači, što je za rezultat imalo dramatičan pad cena: za dvadeset godina cena ovog kompleksnog proizvoda smanjena je isto toliko puta – dvadeset.

Sve niža i niža cena ovih uređaja smanjila je interesovanje korisnika za popravku uređaja koji su zbog nečega već odbijali da rade, već je kupovina novog postala prihvatljiva opcija, što je direktno uticalo na smanjenje broja servisa kućnih "gadžeta", time i broj zaposlenih u tom sektoru, sve zbog cene rada u zemljama konzumenata tih "gadžeta" koja je dvocifreno puta veća od zemalja gde se uređaj proizvodi. Najbanalnija popravka je, u stvari, koštala skoro koliko i nov uređaj, ako ne i više.

Taj obrt – da je visoka tehnologija postala potrošna roba, direktno je uticao na pad kvaliteta proizvoda, jer zašto bi se nešto proizvodilo da traje dugo, kad tržište "traži" da traje kratko, poput onih novopazarskih "leviski" devedesetih. Početkom ovog veka "Kraun" televizori su se u Srbiji podavali za manje od 100 maraka, a po Maićevom receptu u dvanaest rata bez učešća i kamate. Niska cena i kratak vek ovih proizvoda učinili su da se količina elektronskog otpada – ozbiljnog zagađivača vode i tla, enormno uveća.

Sa druge strane, povećanje broja konzumenata imalo je blagotvoran uticaj na umnožavanje malih nezavisnih video-produkcija, naročito "crtanih filmova za odrasle", time i razvoj nove uslužne delatnosti – iznajmljivanje video-kaseta uz prihvatljivu rentu, koji su poput servisera elektronskih kućnih aparata onomad, nestali sa tržišta pojavom i omasovljenjem interneta.

KRAJ PRIČE

Baš kao što je CD istisnuo iz upotrebe kasetu sa audio-trakom, tako je svojom pojavom DVD najavio kraj video-rikordera. Nije mnogo prošlo od lansiranja ovog novog "gadžeta", cena ovih uređaja je toliko opala da je, poput video-rikordera onomad, postao dostupan najširem sloju potrošača, čemu je i "Funai" doprineo.

Tako, čudo tehnike sedamdesetih, statusni simbol osamdesetih, obavezan dodatak televizoru devedesetih, definitivno odlazi tamo gde su već srednjetalasni radio-prijemnici, džepni tranzistori, televizori sa katodnom cevi, vokmeni... – u istoriju, gde će im se za koju godinu pridružiti "de-ve-deovi" i "blu-rejevi", jer nemaju šanse pred navalom memorijskih čipova, koji nemaju obrtnih delova, a proizvode ih isključivo roboti koji za pirinač ne mare. ¶

ZORAN MAJDIN

ZORAN STANOJEVIĆ

Svi znaju šta radimo

Samo što smo kročili na Kalemegdan, naleteli smo na Sajtera. Vasa, Aleksa i ja, mi smo tri momka, jedan samo što je postao tinejdžer, drugi samo što nije, treći ima godina koliko njih dvojica zajedno pa puta dva. To nije jedini Sajter kojeg ćemo sresti tog dana na beogradskoj tvrđavi. Što ne treba da čudi, tamo je mnogo drveća a Sajteri žive u šumi. Gađamo ga virtuelnim lopticama na mobilnom telefonu i hvatamo iz drugog pokušaja, prvi put se izmigoljio. Relativno je snažan, njegov CP (*combat power* ili borbena spremnost) je 249, mada ćemo kasnije naići i na snažnije. Igramo Pokemon gou.

Zapravo, ja sam radoznali posmatrač, a igraju njih dvojica. Dosađujem sa pitanjima "ej, a kako ovo, a kako ono", kao dete na pecanju. Oni strpljivo odgovaraju na čudnom srpskom jeziku sa gomilom engleskih reči koje menjaju po srpski (evolvovati, paućerapovaću, idemo u fajt). Loveći pokemone, tog dana smo prešli barem pet kilometara pešice što je dovoljno da vam se izlegne iz jajeta jedno od tih čudovišta (uzgred, izleglo se i to Džiglipaf).

TRISTA MILIONA

Tu i tamo primećujemo i druge igrače, uglavnom starije od mojih vodiča. Takvo grupisanje nije neobično, svi love monstruma koji se nalazi baš na tom mestu. Najmanje polovina od njih su stranci. Pre samo tri nedelje verovatno bi bili sumnjivi. Sada nas gledaju sa čuđenjem, radoznalošću, poneko sažaljivo.

Ali svi, baš svi znaju šta radimo.

Otkako je zvanično puštena u sredu 6. jula, igra Pokemon gou kompanije Nintendo postala je svetski fenomen. Po broju korisnika najbrže rastuća video-igra. Smatra se da ju je zaigralo više od trista miliona igrača u prvih 10 dana, s tim da se stručnjaci spore koliko je stvarno aktivnih, a koliko onih koji su se registrovali iz radoznalosti.

Psiholozi tvrde da uspešna igrica mora da zadovolji tri kriterijuma. Da nije komplikovana za početnika, da ima jasne, zanimljive i dostižne ciljeve i da omogućuje kontakt sa drugima koji igraju. Pokemon gou savršeno ispunjava ove kriterijume.

Da biste započeli igranje, potrebno je da imate Android ili Epl pametni telefon prosečnog kvaliteta. Igricu skidate sa prodavnice aplikacija, a ako je tamo nema (kao što je nema u Plej storu za Srbiju), onda ju je moguće pronaći na nekim drugim mestima na internetu. S tim da morate makar privremeno da isključite zaštitu na telefonu i izložite se mogućim virusima, te vam zato mi nećemo davati uputstva za skidanje.

Kada ste instalirali aplikaciju, potrebno je da za nekoliko minuta kreirate svoj profil (ime, izgled i da odaberete jedan od tri tima u koji ćete se učlaniti, Mistik, Vejlor ili Instinkt), onda uključite GPS i internet i spremni ste. Na ekranu vam se pojavljuje precizna mapa mesta na kome se nalazite, a kompas vas upućuje na najbližeg pokemona, koji nikada nije udaljeniji od stotinak metara. Kada stignete do njega, gađate ga lopticama dok ga ne ulovite. Kada ga pogodite, on se pretvori u kuglu i krene da drhti. Ako zadrhti triput, vaš je. Što je

pokemon jači, odnosno što mu je veći CP, teže ga je uhvatiti.

Kada vam konačno uspe, možete ga unapređivati bombonama koje osvajate na pokestopovima. Oni su takođe raspoređeni po okolini, uglavnom na nekim bitnim lokacijama. Na Kalemegdanu je, recimo, jedan od pokestopova Paviljon "Cvijeta Zuzorić".

Treća bitna stvar su džimovi, mesta na kojima možete da se borite sa pokemonima druga dva suparnička tima kako biste im preoteli igraonicu. Jedan džim smo pronašli u tunelu kod kalemegdanske Sahat-kule, ali su nas dušmani rasterali na buljuke.

Cilj igre je, barem u ovoj fazi, da sakupite 151 džepno čudovište (Pokemon je skraćenica od Pocket Monsters), mada je vrlo moguće da će se sa unapređivanjem igre to menjati. Ono što je nejasno je kako je igra za tako kratko vreme postala globalni fenomen, pre svega za medije.

VEK TRAJANJA

Za Marka Mudrinića, urednika u srpskoj verziji sajta Netokracija.com, to uopšte nije neobično.

"Pokemon gou se naslanja na globalno poznat kulturološki model, na crtać iz devedesetih koji smo mi 'milenijalci' obožavali kao deca. Tada je to bilo na ekranu, a sada se pokemoni nalaze svuda oko nas", kaže Marko i dodaje da je abnormalna fascinacija pokemonima posledica činjenice da je ovo prva takva igra sa unapređenom realnošću i da era tih igara tek počinje.

On ne veruje da će pokemoni opstati i "evolvirati" u nešto krupnije.

Foto:
M. Milenković

"Mnogi se sada pitaju da li je ovo novi Fejsbuk? Ne, nije. Ja verujem da će hajp trajati do kraja leta, dok ne počne škola. Onda će posustati. Inače, internet ne prašta uspeh preko noći. Ono što postane brzi trend, još brže se ugasi. Sećate li se igre Flappy Bird, početkom 2014? To je bio ogroman hit, da bi posle dva meseca sasvim nestala. Ili Angry Birds. Ko to još igra?"

Internet konsultant Dragan Varagić misli donekle drugačije. On veruje da će pokemoni "raditi" nešto duže, odnosno da će se u njih stalno uključivati novi igrači, dok će stari napuštati igru kada im dosadi. I tako godinama.

Najvažnije za opstanak igre je da se stalno menja, da se neprestano dodaju nove opcije kako bi se zainteresovanost igrača održavala. Sledeća faza bi mogla da bude razmenjivanje pokemona, što sada nije moguće a deo je tradicije crtanog filma, odnosno igre sa kartama koja ga je pratila.

Sam Pokemon gou nastao je gotovo kao šala. Kompanija Gugl pozvala je 1. aprila 2014. divelopere da se poigraju sa njihovim kartama i drugim korisnim stvarima koje su napravili i osmisle neku igricu. Tadašnji direktor Nintenda Satoru Ivata (umro je 2015) i programer Cukenazu Isihara smislili su da nadograde tada popularnu igru Ingres pokemonima i da bazu igre iskoriste za postavljanje pokestopova i džimova. Beta verzija bila je spremna ovog proleća, testirana je u Japanu. Interesantno je da se Japan u igru uključio dve i po nedelje posle SAD, Australije i Novog Zelanda, navodno zbog poslovnog dogovora sa Mekdonaldsom, koji je lepo platio da se pokestopovi i džimovi smeste u njihove restorane.

UNAPREĐENA REALNOST: Marko Mudrinić

Ali, da li je PG dobar poslovni model? Nintendove akcije su u prvih nedelju dana porasle za više od trećine, odnosno dobile su 14 milijardi dolara na vrednosti. Međutim, ubrzo su počele da padaju. Kompanija je objavila da su prihodi od igre za sada veoma ograničeni i to ih je koštalo šest milijardi dolara na berzi.

Drugi problem je apsolutna tehnička nespremnost za ovoliku popularnost. Zbog preopterećenja serveri svako malo "trokiraju", zato je širenje igre po svetu namerno usporeno. Trenutno su pokriveni SAD, Kanada, Australija, Novi Zeland, Japan i Evropska unija, mada je pokemone moguće pronalaziti i u Srbiji, BiH, Crnoj Gori, Egiptu, pa čak i u jednoj pokrajini Južne Koreje. U Kini, gde je zabranjeno korišćenje Gugl mapa, napravljene su piratske verzije Pokemona. U Saudijskoj Arabiji igranje je zabranjeno po cenu zatvora.

Prema saznanjima Marka Mudrinića, a slično je čuo i Dragan Varagić, neke kompanije u Srbiji, pre svega marketinške agencije, već se raspituju kako bi pokemoni mogli da se unovče. Nintendo vam, inače, daje mogućnost da za prave pare kupite alat za hvatanje i evoluciju vaših čudovišta, kao i mamce to jest "lurove". Mamac radi oko pola sata i privlači vam pokemone. Neki lokali u svetu su izračunali da im se isplati da ih postave jer im nagrnu neobične mušterije, a košta ih jedva dolar i kusur po satu. Neki drugi biznisi čine sve da pokemone oteraju što dalje tvrdeći da su igrači slaba klijentela jer ih, dok igraju, ništa drugo ne zanima, što nam potvrđuje i Dragan Varagić komentarišući marketinšku upotrebljivost igre. Inače, Vasa, Aleksa i ja smo tokom nekoliko sati igranja lurove pronašli u Vojnom muzeju i bašti Hotela "Moskva", ali biće da su se tamo pojavili mimo znanja zaposlenih. Priče da je u nekim lokalima moguće dobiti popust ukoliko ste vlasnik posebno retkog pokemona, za sada su u Srbiji samo mit.

Nema ko se ovih dana nije izjašnjavao o pokemonima koji su u nedostatku fudbala preuzeli titulu najvažnije nevažne stvari na svetu. Psiholozi tvrde da je igra dobra jer podstiče društvenost. Takođe, »

U SARADNJI SA MODNOM KUĆOM ST.GEORGE:

UZ SVAKU KNJIGU “DESNA DECA LEVIH RODITELJA” KUPLJENU U REDAKCIJI POKLON MAJICA!

„Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe.“
—iz predgovora Dragoljuba Žarkovića
856 strana, format B5, tvrdi povez

U PRODAJI!

Knjige **“Desna deca levih roditelja”** Milana Miloševića i **“Moj muški život”** Miloša Vasića, u izdanju nedeljnika “Vreme”, mogu se kupiti u knjižarama navedenim u oglasu na str. 17, kao i **u redakciji Vremena** (radnim danom od 9.30 do 14.30h) i preko sajta **www.vreme.com.**

„Muškarci mogu da budu feministi i Miloš Vasić je sigurno jedan od njih. Svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, svoju poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji jesu seksisti – dozove pameti.“
—iz predgovora Jovane Gligorijević
280 strana, format A5, meki povez

PRONAĐENI DŽIM: Vasa i Aleksa u lovu

zagrižene igrače koji obično dane i noći provode pred nekim ekranom, hraneći se brzom hranom i sodama, tera da izađu i hodaju, što je svakako zdravo. Obožavaoci teorija zavere tvrde da je igru podmetnula CIA i da igranjem otkrivate državne i privatne tajne. Ovoj teoriji ne ide naruku to što je igru moguće igrati samo tamo gde nas je Gugl podrobno već snimio i izanalizirao. Treći upozoravaju na opasnost za same igrače, toliko zanesene igrom da ne primećuju gde se nalaze, te neki padaju sa litica ili sleću s puta jer igraju dok voze. Ovo je delimično tačno, ali ta vrsta nepažnje došla je već sa mobilnim telefonima. Mnogi su nastradali kuckajući poruke dok prelaze ulicu ili voze, tako da je "kultura pažnje" tek nešto čime će svet morati da se pozabavi. Nažalost, veća opasnost po život i dalje vam preti od davljenja na javnom kupalištu nego od igranja Pokemon gou.

Mediji koji su isprva oduševljeno pisali o Pokemon gou, sada se utrkuju da nabroje nevolje u koje su igrači upali ili da navedu sva neodgovarajuća mesta na kojima se monstrumi kriju. Nintendo je pod pritiskom morao da makne pokemone sa groblja u Arlingtonu, Aušvica i nekih crkava. Iako tvrde da je njihova namera bila da postavljanjem čudovišta samo navedu igrače da odu tamo gde inače ne bi. Ima i izveštaja da su kriminalci na neke mračne parkinge postavljali lurove kako bi pored pokemona namamili i igrače, pa bi ih onda lepo opljačkali.

"Meni je cilj da uhvatim nekog baš jakog pokemona i da osvojim džim", kaže mi Vasa. "Ja mislim da ću da igram još godinu dana, najviše", dodaje Aleksa kada ih pitam šta su njihovi planovi sa Pokemon gou. Sumnjaju da je društvo u školi preterano zainteresovano za igru i ne veruju da će posle 1. septembra moći da igraju jer za vreme časova ne smeju da koriste telefone, taman i da se Miou ili Pikaču lično pojave ispred table.

"Mislim da cilj Nintenda i Gugla nije da zarade na Pokemon gou, već da naprave veliku korisničku bazu za neke buduće igre", kaže Marko Mudrinić.

Izlažem mu svoju ideju da se po istom principu skupljaju sličice fudbalera pred svetsko prvenstvo, umesto što ih kupujemo na trafici. Cilj je da skupiš album i eventualno onda dobiješ karte za utakmicu, a kafići, prodavnice i restorani mogu da kupuju mamce i tako bi se ceo posao finansirao. Da ne pričamo o mogućnosti da umesto razmene ili tapkanja moj Mesi i tvoj Ronaldo odigraju na male goliće, a pobednik odnese sličicu gubitnika.

Marku se ideja sviđa. Molim ga da je ne širi dalje, pokušao bih da je unovčim sada kada je ovo sa pokemonima takav hit. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

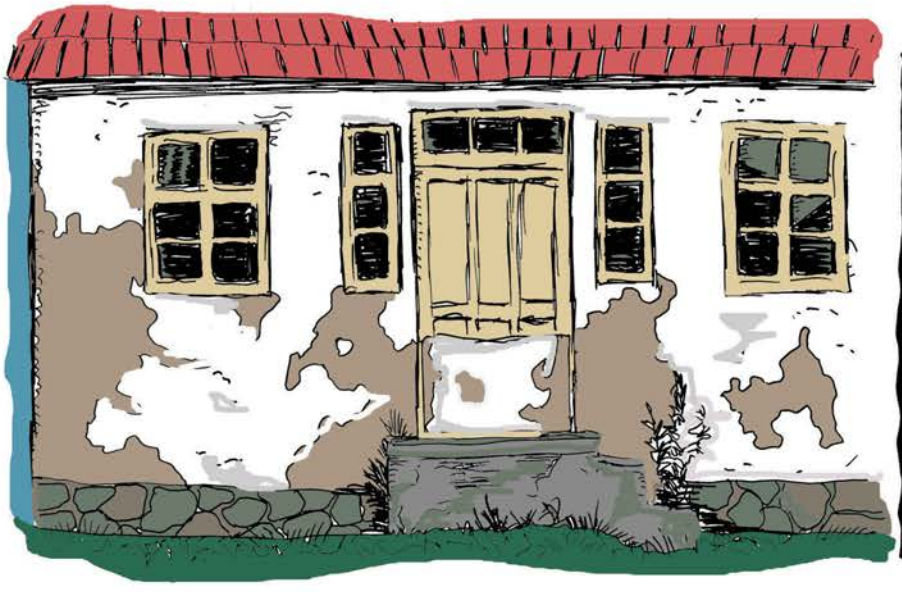
Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

SUMRAKOVAC

ALEKSANDAR ZOGRAF.

PUTUJUĆI ISTOČNOM SRBIJOM, MNOGO PUTA SAM PROŠAO POREDPUTOKAZA ZA SELO POETIČNOG NAZIVA – **SUMRAKOVAC**, U BLIZINI BORA. KONAČNO SAM SE TAMO ZAPUTIO NAKON ŠTO SAM NAŠAO BELEŠKU O SPOMENIKU IZ 1832., POSVEĆENOM EPIDEMIJI KOLERE, KOJA JE U 19. VEKU OPUSTOŠILA TAJ KRAJ. SPOMEN NA OVU NESREĆU DANAS JE NA SPOREDNOJ LOKACIJI, ZABORAVLJEN, ISPISAN SLOVIMA STARE AZBUKE, ALI JEDINSTVEN KAO SVEDOK MINULIH VREMENA I TEŠKIH ISTORIJSKIH OKOLNOSTI...

MNOGE ZANIMLJIVE STARE KUĆE U SUMRAKOVCU ZAPRAVO SU NAPUŠTENE, A STANOVNIŠTVO SE, U POTRAZI ZA POSLOM, ISELILO U GRADOVE. IPAK, UPRKOS LEGENDAMA O POČETNOM NEPOVERENJU, MEŠOVITO SRPSKO-VLAŠKO STANOVNIŠTVO VEĆ DUGO VREMENA ŽIVI U MIRU, A ONO ŠTO IH SPAJA JE I SLIČAN, RELAKSIRAN ODNOS PREMA ŽIVOTU, I AUTORITETIMA BILO KOJE VRSTE...

I SRPSKO I VLAŠKO STANOVNIŠTVO TU JE ZAPRAVO DOSELJENO NAKON ŠTO SU PRETHODNI STANOVNICI IZBEGLI PRED REPRESALIJAMA OTOMANSKE OKUPACIJE. NA INTERNETU SAM PRONAŠAO SRPSKU I VLAŠKU LEGENDU O DOSELJAVANJU U SUMRAKOVAC, OBE PRILIČNO SAMO-IRONIČNE, ŠTO JE PRAVA RETKOST NA BALKANU, GDE SVI UGLAVNOM VELIČAJU PRVENSTVO VLASTITOG NACIONA. SRPSKA LEGENDA GOVORI O SRPSKOJ RAZMETLJIVOSTI, KOJA DOVODI DO KATASTROFE – PO DOSELJAVANJU SA KOSOVA, U 18. VEKU, SRBI SU NASELILI CENTRALNI DEO SELA, GDE SU VEĆ ŽIVELI VLASI, KOJI SU UBRZO POČELI DA IM KRADU STOKU. U NAMERI DA TO REŠE, SRBI SU SA KOSOVA POZVALI **MUSU ARNAUTINA**, KOJI JE UZ NADOKNADU PALIO VLAŠKE KUĆE, POSLE ČEGA SU SE ONI IZMEŠTILI NA BRDA U OKOLINI. MEĐUTIM, NAKON OBILNIH KIŠA, REKE SU SE IZLILE I POPLAVILE SRPSKE KUĆE, TAKO DA SU ONI BILI PRISILJENI DA SE PRIDRUŽE VLASIMA NA TERENU KOJI NIJE BIO TAKO POGODAN, ALI BAR NIJE BIO PLAVAN...

VLAŠKA LEGENDA GOVORI O VLASTITOJ NESPOSOBNOSTI DA SE ORGANIZOVANO OSTVARI BILO KOJI ZAJEDNIČKI CILJ. PO DOLASKU SRBA, VLASI SU ZAMOLILI LOKALNE TURKE DA ISTERAJU DOSELJENIKE. TURCI SU PRISTALI, ALI JE CENA TE AKCIJE IZNOSILA – **JEDNU KOŠARICU JAJA**. KAKO VLASI NIKADA NISU USPELI DA SE SLOŽE OKO TOGA KO ĆE DA PRILOŽI I KOLIKO JAJA, NASTAVILI SU DA U SUMRAKOVCU ŽIVE SA SRBIMA, SVE DO DANA DANAŠNJEG...

Sva će raja otići na more

"Sva su raja otišla na more
meni babo nije dao pare
ost'o sam kod kuće
on otiš'o bez mene i stare."

Predstavnici novog primitivizma uvijek su znali kako da slikovito, a nepretenciozno, saopšte suštinu, bila to istina o jednom gradu ili njegovom stanovniku, priča o buntu protiv nekog vremena ili svakodnevna muka. U tekstu pjesme "Sva su raja otišla na more" Elvisa J. Kurtovića pronalaze se svi koji su bar jedno kompletno ljeto proveli boreći se sa beogradskom vrućinom ili vrućinom bilo kojeg nemorskog grada, a nismo imali "vremena" ili vremena da otputujemo negdje gdje nam slana voda mozak i tijelo vraća na fabrička podešavanja i čini spremnim za narednu radnu godinu. Naravno, niko ne osporava nepregledni niz opcija koji Beograd nudi u borbi protiv banalne ljetne svakodnevice i nemogućnost da ti bude dosadno ukoliko to baš ne želiš, ali miris mora u takvoj situaciji nedostaje pa nedostaje. Na sve strane festivali, kulturni (a i nekulturni) događaji, te Dunav i Sava sa svojim plažama i ostrvcima, ali taj morski *state of mind* ne mogu da ponude. Čak i šareni internet portali razumiju muku pa obiluju manje-više korisnim tekstovima modernih naslova "Kako provesti leto u gradu" ili "Top 10 saveta da izdržite leto u gradu".

Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

Iako poštujem "živinu i hijerarhiju", koju imaju beogradska kupališta, te Adu, Lido ili Belu Stenu, nisam baš pobornica izjave "Ko nema Dunav, dobro mu je i more". Ipak, za razliku od ovogodišnjeg osjećaja morskog neizdrža, posljednjih ljeta svjesno sam izbjegavala leškarenje na obali i svaki oblik ljetovanja koje bi se moglo nazvati konvencionalnim. Igrom slučaja, prethodnih godina ljetni odmori su se odigravali nigdje ili po planinama, nemorskim gradovima evropskih država, pa čak i jednom ostrvu okruženom morem skoro nikakvog saliniteta i temperature od svega nekoliko stepeni iznad nule što sam odlučila da ne računam u odmor na moru. Ne žalim se, svako od ovih putovanja bilo je savršeno i daleko prevazišlo početna očekivanja. Svako od njih podrazumijevalo je mnogo lica, nekada najpoznatijih na svijetu, a nekada i apsolutno nepoznatih. Vodila sam se idejom aktivnog odmora, jer što bih se samo izležavala, daj regate i festivale, daj kampovanja, daj sve moguće obilaske dok zadnji od nas desetoro ne padne sa nogu. Trenutno, ipak, želim da pripadam onoj masi ljudi koja se vraća mrka i osvježena iz raznih grčki, hrvatski, turski. Od prvih sunčanih dana, pretražujem opcije što po internetu što po sopstvenim mislima. Kao cilj za naredne mjesece određeno je izbjegavanje provođenja ljeta po baštama kafića rješavajući komplikovanu dilemu – limunada ili pivo, a pogotovo izbjegavanje ovih što na društvenim mrežama imaju potrebu da nas detaljno obavijeste o svim svojim morskim koracima i avanturama te da sve to potkrijepe relevantnim fotografijama. Razlog vrlo jednostavan – ljubomora.

Da bi navedeni cilj bio i ostvaren, korake pažljivo valja isplanirati, ma uraditi sve za deset dana na plaži kraj mora, a ne kraj jezera, rijeke ili potoka, pa ne ni kraj najljepšeg vodopada ukoliko procenat soli u njemu ne prelazi tri odsto. Iako je ljeto prilično odmaklo, a želja je velika, plan je još u nacrtu, ali optimizam ne popušta. Čak i samo planiranje nosi sa sobom dio uzbuđenja: provjeravanje jeftinih avionskih karata svako jutro uz vijesti i kafu (trenutke iščekivanje da se prikaže trenutna cijena karte trebalo bi uvrstiti u adrenalinski sport), kilometarske e-mail prepiske sa dogovorima o slobodnom mjestu za spavanje u stanu prijateljice koja je velikodušno u istom terminu odlučila ugostiti nas bar petoro, te upoređivanje kalendara kako bismo bili svi zajedno. Sve se čini kako bi na malu ostrvsku državu u Sredozemnom moru stigli i oni sa lijeve obale SAD, oni iz Zapadne Evrope, ali i mi iz "jugoistočne", za koje će se ispostaviti da im je najteže doseći Maltu iako su joj lokacijski najbliži. Pogodite zbog čega!

U svakom slučaju, vazduh je u najavi već počeo da miriše malo ljepše, slanije i morskije. Čak i ovaj beogradski povremeno zamiriše. Rečeno nam je da se ne nadamo Jadranu, Grčkoj, Turskoj, već da mislimo na Liban i Jordan. Nisam sigurna kako bi to trebalo izgledati, ali mislim.

Ma nema šanse da ćemo dozvoliti da se opet pronađemo u tekstu pjesme sa početka:

"Kad se budim u subotu ujutro
volio bi' pobjeći odavde
bilo gdje na more."

¶

JOVANA PREŠIĆ

GÉRARD DEPARDIEU
BENOÎT POELVOORDE
VINCENT LACOSTE
CÉLINE SALLETTE
REŽIJA
BENOÎT DELÉPINE i GUSTAVE KERVERN
Sveta
LjUBAV
U BIOSKOPIMA
OD 4. AVGUSTA
IZÏA HIGELIN ANDRÉA FERRÉOL CHIARA MASTROIANNI ANA GIRARDOT MICHEL HOUELLEBECQ

Danubius®
Ukus koji spaja
www.danubius.rs
/DanubiusNoviSad
@DanubiusNoviSad

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec